

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЦАБЕКА КАТЕРИНА ЄВГЕНІВНА

УДК 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ**

Спеціальність 081 – Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ К. Є. Цабека

Науковий керівник:

Ільченко Олександр Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент

Суми 2020

АНОТАЦІЯ

Цабека К. Є. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Сумський державний університет, Суми, 2020.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності, змісту та розкриття особливостей адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Установлено, що чинне українське законодавство, яким визначено адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, представлене положеннями Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законами України, серед яких основоположним є спеціальний антикорупційний закон – Закон України «Про запобігання корупції», а також підзаконними нормативно-правовими актами.

Ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, класифіковано на загальні (властиві будь-якому виду юридичної відповідальності) та спеціальні (характерні саме адміністративній відповідальності). Установлено, що адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, має на меті перевиховання та покарання особи-правопорушника шляхом застосування заходів державного примусу у формі адміністративних стягнень. Водночас мета адміністративної відповідальності за вчинення зазначеного виду адміністративних правопорушень конкретизується і певним чином виявляється в її функціях, з яких основними є виховна, превентивна та регулятивна.

Поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» визначене як протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що порушує встановлені спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-

правовими актами вимоги, заборони та обмеження, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Виділено характерні ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, які класифіковано на загальні (характерні для всіх видів адміністративних правопорушень) та спеціальні (властиві досліджуваному виду адміністративних правопорушень), зокрема, останні додатково класифіковано на обов'язкові й факультативні.

Запропоновано під юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, розуміти сукупність основних, визначальних, юридично значущих ознак, за наявності яких протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) можна кваліфікувати як порушення встановлених спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимог, заборон та обмежень, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Розширено класифікацію юридичних складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, залежно від: 1) ступеня суспільної небезпеки: основні, кваліфіковані; 2) структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією: однозначні, альтернативні; 3) наявності шкідливих наслідків: формальні, матеріальні; 4) особливостей конструкції: описові, банкетні (або відсильні).

Кваліфікацію адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначено як діяльність спеціально уповноваженого суб'єкта щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності), змістом якої є зіставлення і співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством, із відповідним процесуальним оформленням.

Установлено коло суб'єктів здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (суб'єкти здійснення первинної та

остаточної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією), а також визначено процес її здійснення як комплекс проведення таких дій: 1) вибору суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідної норми глави 13-А КУпАП, зміст якої відповідає учиненому діянню (дії чи бездіяльності); 2) зіставлення та співвідношення ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством; 3) процесуального оформлення кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; винесення судом (суддею) постанови у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, класифіковано за такими критеріями: 1) юридичним складом залежно від: ступеня суспільної небезпеки, наявності шкідливих наслідків, структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, особливостей конструкції складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 2) характером об'єктивної сторони; 3) моментом учинення.

З урахуванням норм КУпАП встановлено, що видами адміністративних стягнень за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, є: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Виділено особливості адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією: 1) є мірою (формою вираження) адміністративної відповідальності, до якої притягається особа в разі вчинення протиправного винного діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП; 2) має державно-примусовий характер, що виражається в притягненні особи до адміністративної відповідальності за вчинення

правопорушення, пов'язаного з корупцією, незалежно від її волі та бажання;

3) реалізується спеціально уповноваженими органами влади – притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, шляхом накладення відповідного адміністративного стягнення здійснюється судом;

4) мета застосування містить дві взаємозв'язані складові, а саме: адміністративне покарання (накладення штрафу, конфіскація, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю) та запобігання вчиненню нових адміністративних правопорушень (як самою особою-правопорушником, так і іншими особами);

5) здійснюється у визначеному законодавством порядку;

б) має чітко визначені законодавством строки накладення – виходячи зі змісту ст. 38 КУпАП, адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладене впродовж шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Узагальнено зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за діяння, аналогічні адміністративним правопорушенням пов'язаним із корупцією, визначеним українським законодавством. З аналізу деяких нормативно-правових документів, що входять до законодавства розглянутих зарубіжних країн (ФРН, Італії, Великобританії, Франції, США, Румунії, Республіки Білорусь, Республіки Польща), з'ясовано, що вчинення протиправних діянь, які, за українським законодавством, визнаються правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, і передбачають притягнення до адміністративної відповідальності, за законодавством інших країн, можуть передбачати настання іншого виду юридичної відповідальності (кримінальної, дисциплінарної).

Огляд судової практики дозволив з'ясувати проблемні питання, пов'язані з неоднозначним підходом до вирішення судами окремих питань щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією. Зокрема, це стосується:

встановлення вини особи у вчиненні такого виду адміністративного правопорушення в разі закриття провадження у справах про притягнення до адміністративної відповідальності; визначення дня виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; обчислення строку накладення адміністративного стягнення (притягнення до адміністративної відповідальності), що мають важливе практичне значення для вирішення та ухвалення судами рішень у категорії таких справ тощо.

З метою усунення проблемних аспектів законодавчого регулювання, виявлених під час дослідження особливостей адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та вдосконалення законодавства України, яким встановлено такий вид юридичної відповідальності, запропоновано внести відповідні зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення та спеціального антикорупційного закону (Закону України «Про запобігання корупції»).

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, заборони, обмеження, кваліфікація, адміністративне стягнення, строки притягнення до адміністративної відповідальності, суд.

SUMMARY

Tsabeka K.Ye. Administrative and Legal Principles of Liability for Corruption-related Offenses. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 «Law». – Sumy State University, Sumy, 2020.

The dissertation provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which is to determine the nature, content and disclosure of the administrative and legal basis of liability for offenses related to corruption.

It is established that the current Ukrainian legislation, which defines the administrative and legal basis for liability for corruption-related offenses, is

represented by the provisions of the Constitution of Ukraine, the Code of Administrative Offenses, Laws of Ukraine, among which is a special special anti-corruption law - Law of Ukraine "On Prevention corruption ", as well as by-laws.

Signs of administrative liability for corruption-related offenses are classified into general (inherent in any type of legal liability) and special (specific to administrative liability). It has been established that administrative liability for corruption-related offenses is aimed at re-education and punishment of the offender by applying coercive measures in the form of administrative penalties. In this case, the purpose of administrative liability for the commission of this type of administrative offenses is specified and in some way manifested in its functions, the main of which are educational, preventive and regulatory.

The term "administrative offense related to corruption" is defined as an illegal, culpable act (action or omission) that violates the requirements established by a special anti-corruption law and other regulations, prohibitions and restrictions, for which the law provides for administrative liability.

The characteristic features of an administrative offense related to corruption, which are classified into general (characteristic of all types of administrative offenses) and special (inherent in the investigated type of administrative offenses), in particular, the latter are further classified as mandatory and optional.

It is proposed to understand the legal structure of an administrative offense related to corruption as a set of basic, defining, legally significant features, in the presence of which an illegal act (action or omission) can be qualified as a violation of special anti-corruption law and other regulations, prohibitions and restrictions, for the commission of which the law provides for administrative liability.

The classification of legal structures of administrative offenses related to corruption has been expanded, depending on: 1) the degree of public danger: the main ones; qualified; 2) the structure of the administrative offense related to corruption: unambiguous; alternative; 3) the presence of harmful effects: formal; material; 4) design features: descriptive; banquet (or sending).

The qualification of an administrative offense related to corruption is defined as the activity of a specially authorized entity for knowledge, analysis and evaluation of the act (action or inaction), the content of which is the comparison and ratio of signs of the act (action or inaction) to legally significant features (legal composition) of an administrative offense related to corruption, defined by the current administrative legislation, with the appropriate procedural design.

The range of subjects of qualification of administrative offenses related to corruption (subjects of primary and final qualification of administrative offenses related to corruption) has been established, and the process of its implementation as a set of the following actions has been defined: 1) choice the subject of qualification of an administrative offense related to corruption, the relevant provisions of Chapter 13-A of the Code of Administrative Offenses, the content of which corresponds to the committed act (action or omission); 2) comparison and correlation of the signs of the committed act (action or inaction) to the legally significant signs (legal composition) of the administrative offense related to corruption, defined by the current administrative legislation; 3) procedural registration of the qualification of an act (action or omission), which provides for the drawing up of a report on an administrative offense related to corruption; issuance of a court (judge) ruling in a case of an administrative offense related to corruption.

Administrative offenses related to corruption are classified according to the following criteria: 1) by legal composition depending on: the degree of public danger; the presence of harmful effects; the structure of the administrative offense related to corruption; features of the structure of the administrative offense related to corruption; 2) by the nature of the objective side; 3) at the time of commission.

Taking into account the norms of the Code of Administrative Offenses, it has been established that the types of administrative penalties for committing offenses related to corruption are: 1) a fine; 2) confiscation; 3) deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities.

The peculiarities of administrative penalties for offenses related to corruption are highlighted: 1) is a measure (form of expression) of administrative responsibility to which a person is brought in case of committing an illegal offense (action or omission) under Article 13-A of the Code of Administrative Offenses; 2) has a state-coercive character, which is expressed in bringing a person to administrative responsibility for committing an offense related to corruption, regardless of his will and desire; 3) is implemented by specially authorized authorities – bringing a person to administrative responsibility for committing an offense related to corruption, by imposing an appropriate administrative penalty is carried out by the court; 4) the purpose of application includes two interrelated components, namely: administrative punishment (imposition of a fine, confiscation, deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities) and prevention of new administrative offenses (both by the offender and others) ; 5) is carried out in the manner prescribed by law; 6) has clearly defined by law deadlines for imposition - based on the content of Art. 38 of the Code of Administrative Offenses, an administrative penalty for committing an offense related to corruption may be imposed within six months from the date of its detection, but not later than two years from the date of its commission.

The foreign experience of legal regulation of liability for acts similar to administrative offenses related to corruption, defined by the Ukrainian legislation, is generalized. From the analysis of some legal documents included in the legislation of the considered foreign countries (Germany, Italy, Great Britain, France, the USA, Romania, the Republic of Belarus, the Republic of Poland), it is found out that commission of illegal actions which under the Ukrainian legislation are recognized as offenses related to corruption, and provide for administrative prosecution, under the laws of other countries may provide for the emergence of another type of legal liability (criminal, disciplinary).

The review of the case law revealed the problematic issues related to the ambiguous approach to the resolution of certain issues by the courts regarding the bringing to justice of a person for committing offenses related to corruption. In

particular, this applies to: establishing the guilt of a person in committing this type of administrative offense in the case of closing the proceedings in cases of bringing to administrative responsibility; determining the date of detection of an administrative offense related to corruption; calculation of the term of imposition of administrative penalties (bringing to administrative responsibility), which are of great practical importance for the decision and decision-making of courts in the category of such cases, etc. In order to eliminate the problematic aspects of legislative regulation identified in the study of the administrative and legal basis of liability for corruption-related offenses, and to improve the legislation of Ukraine, which establishes this type of legal liability, it is proposed to make appropriate amendments to the Code of Administrative Offenses and a special anti-corruption law (Law of Ukraine "On Prevention of Corruption").

Key words: administrative liability, administrative corruption-related offenses, prohibitions, restrictions, qualifications, administrative penalties, terms of bringing to administrative responsibility, court.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

В яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Цабека К. Є. Корупція як негативне явище: соціально-правові аспекти. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 8 (21). С. 40–45.
2. Цабека К. Є. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення корупційного законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/45.pdf.
3. Цабека К. Є. Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2. С. 112–117. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.19>.
4. Цабека К. Є. Деякі аспекти кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 260–266. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.1731>.
5. Kateryna Tsabeka. Practical aspects of application by the courts of Ukraine of legislation on administrative liability for corruption-related offenses. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 3, vol. 2. P. 220–225.
6. Цабека К. Є. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією: зарубіжний досвід. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 12. С. 127–133. URL: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.12.18>.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Цабека К. Є. Адміністративна відповідальність за вчинення корупційних правопорушень у контексті співвідношення з нормами ФСРА. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 18–19 травня, 2017 р.)*. Суми : СумДУ, 2017. Ч. 2. С. 54–57.

8. Цабека К. Є. Мета та функції адміністративної відповідальності за порушення корупційного законодавства. *Травневі правові читання: матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти* (м. Черкаси, 7 травня 2019 р.). Черкаси: Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. С. 196–198.

9. Цабека К. Є. Щодо розмежування понять «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» та «корупційне правопорушення». *Сучасне правотворення: питання теорії та практики* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 5–6 червня 2020 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. Ч. 2. С 30–33.

10. Цабека К. Є. Адміністративне стягнення як міра відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26–27 червня 2020 р.). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 108–112.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	15
ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА	ХАРАКТЕРИСТИКА
АДМІНІСТРАТИВНОЇ	ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ,	ПОВ'ЯЗАНІ
КОРУПЦІЄЮ.....	ЗА 3
	27
1.1. Правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.....	27
1.2. Мета, функції та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.....	49
Висновки до розділу 1.....	68
РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ.....	72
2.1. Поняття, ознаки та юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.....	72
2.2. Загальні засади кваліфікації правопорушень, пов'язаних з корупцією.....	102
2.3. Види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, та особливості їх кваліфікації.....	113
2.4. Адміністративні стягнення за правопорушення, пов'язані з корупцією: поняття, види та строки накладення.....	153
Висновки до розділу 2.....	165
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ.....	170
3.1. Зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за діяння, аналогічні адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, визначеним українським законодавством.....	170

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення законодавства України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.....	186
Висновки до розділу 3.....	213
ВИСНОВКИ.....	218
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	225
ДОДАТКИ.....	255

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВАСУ – Вищий адміністративний суд України.

ГК України – Господарський кодекс України.

Держпраці – Державна служба з питань праці.

ЄС – Європейський Союз.

КК України – Кримінальний кодекс України.

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Лист ВССУ – інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції.

ООН – Організація Об'єднаних Націй.

США – Сполучені Штати Америки.

ФРН – Федеративна Республіка Німеччина.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Початком становлення антикорупційного законодавства у новітній історії України можна вважати прийняття у 1993 році Закону України «Про державну службу», яким було закріплено заборону «вчиняти дії, що можуть бути розцінені як використання службового становища в корисливих цілях у власних інтересах, а також дії, які відповідно до чинного законодавства вважаються корупційними». Однак цей етап формування законодавства у сфері запобігання і протидії корупції мав більш декларативний характер, зважаючи на відсутність законодавчого визначення терміна «корупція», систематизації суб'єктів корупційних правопорушень, чіткого переліку корупційних діянь тощо. Вагомим кроком на шляху боротьби з корупцією в Україні стало ухвалення у 1995 році Верховною Радою України Закону «Про боротьбу з корупцією» (нині втратив чинність). Нормами зазначеного нормативно-правового акта було вперше визначено на законодавчому рівні адміністративно-правові засади відповідальності за корупційні діяння або інші правопорушення, пов'язані з корупцією. Водночас обсяг адміністративної відповідальності у вигляді адміністративних стягнень визначався безпосередньо нормами закону, і важливо відзначити, що накладення таких стягнень передбачалося за вчинення корупційних діянь або інших правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Уведений ще в 1995 році Законом України «Про боротьбу з корупцією» термін «правопорушення, пов'язане з корупцією» не мав законодавчого визначення так само, як і в прийнятому спеціальному антикорупційному законі, який ознаменував втрату чинності попереднього, – Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» 2009 року. Важливі зміни в напрямку реформування антикорупційного законодавства відбулися у 2014 році з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції», серед

новел якого стало закріплення терміна «правопорушення, пов'язане з корупцією».

На сьогодні законодавство України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, зазнало фундаментальних змін та доповнень і представлено досить великою кількістю законів і підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, основними законодавчими актами, якими визначено адміністративно-правові засади відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення, є: Закон України «Про запобігання корупції», яким визначено вимоги, заборони та обмеження, порушення яких може мати наслідком притягнення особи-правопорушника до адміністративної відповідальності; Кодекс України про адміністративні правопорушення, нормами якого встановлена міра адміністративної відповідальності – адміністративні стягнення, що накладаються у визначених законодавством формах за порушення вимог, заборон та обмежень, передбачених антикорупційним законодавством.

Незважаючи на те, що за досить нетривалий період до національного законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, було внесено досить велику кількість вагомих новел, змін та доповнень, залишається ряд важливих аспектів, які потребують перегляду та вдосконалення.

Дослідженню поняття, ознак, юридичного складу адміністративних правопорушень (проступків), особливостей настання та порядку притягнення до адміністративної відповідальності, строків і правил накладення адміністративних стягнень тощо приділено увагу багатьох науковців, зокрема адміністративістів, серед яких: В. Б. Авер'янов, О. В. Белікова, Ю. П. Битяк, І. Л. Бородін, В. А. Бортник, В. С. Віхрова, П. С. Гагай, В. В. Гаркуша, С. Т. Гончарук, А. В. Гуржій, С. Л. Дембіцька, В. В. Зуй, В. О. Іванцов, Є. В. Кириленко, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, В. А. Крижановська, Ю. О. Левенець, О. С. Літошенко, Д. М. Лук'янець, Ю. О. Мельник, С. В. Надобко, О. І. Остапенко, О. Г. Стрельченко,

К. О. Чишко, О. М. Щукін та інші. Водночас вивченню питань щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, та особливостей адміністративної відповідальності за їх учинення присвячені наукові праці таких учених-юристів: Є. О. Алісов, О. І. Безпалова, К. Л. Бугайчук, О. З. Гладун, О. В. Джафарова, О. О. Дудоров, Л. О. Завгородня, З. А. Загинеї, М. І. Зубрицький, В. О. Іванцов, Л. І. Ієвлева, Д. І. Йосифович, В. В. Мартиновський, Р. О. Мовчан, В. В. Мозгова, С. О. Правник, А. А. Самойлович, О. М. Соловйова, А. В. Титко, С. О. Шатрава, Л. Шестопалова. Однак попри велику кількість наукових джерел із дослідження цієї проблематики комплексного дослідження адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, до цього часу не проводили, що обумовлює важливість та актуальність обраної тематики дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Роботу виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р., а також у межах плану науково-дослідної роботи Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Система критеріїв зовнішнього моніторингу діяльності єдиного правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансової та економічної безпеки держави» (номер державної реєстрації 018U003575).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі вивчення наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, комплексного аналізу норм чинного національного законодавства і практики його реалізації, зарубіжного досвіду правового регулювання визначити сутність та особливості адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, виявити

недоліки їх законодавчого регулювання і відповідно запропонувати науково обґрунтовані пропозиції й рекомендації щодо їх удосконалення.

Для досягнення вказаної мети в дисертації необхідно було вирішити такі основні завдання:

- встановити правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;
- розкрити мету, функції та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;
- визначити поняття, ознаки та юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- встановити загальні засади кваліфікації правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- розглянути види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, та особливості їх кваліфікації;
- з'ясувати поняття, види і строки накладення адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією;
- вивчити зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за діяння, аналогічні адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, визначеним українським законодавством;
- надати пропозиції щодо вдосконалення законодавства України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання та протидії корупції.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Методи дослідження. Для досягнення мети дисертаційної роботи та забезпечення наукової об'єктивності одержаних результатів було застосовано комплекс загальнонаукових (гносеологічний, історичний, системно-структурний) і спеціальних (формально-юридичний, логіко-семантичний, порівняльно-правовий) методів наукового пізнання.

Гносеологічний метод дав змогу розкрити мету, функції та ознаки адміністративної відповідальності за порушення, пов'язані з корупцією, встановити ознаки і юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також з'ясувати передумови здійснення кваліфікації такого виду адміністративних правопорушень (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2). За допомогою *історичного методу* було розглянуто становлення антикорупційного законодавства в Україні, зокрема, адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією (підрозділ 1.2). *Системно-структурний метод* застосовано для класифікації ознак та видів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, адміністративних стягнень за їх учинення, а також установа кола суб'єктів та комплексу дій зі здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (підрозділи 2.1–2.4). *Формально-юридичний метод* використано під час аналізу нормативно-правових актів, якими встановлено адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією (підрозділи 1.2, 2.1–2.4, 3.2). *Логіко-семантичний метод* загалом дозволив проаналізувати існуючі в науковій доктрині поняття та дефініції і сформулювати авторські визначення понять «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією», «юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією», «кваліфікація адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією» (підрозділи 2.1, 2.2). *Порівняльно-правовий метод* використано з метою узагальнення зарубіжного досвіду правового регулювання відповідальності за діяння, аналогічні адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, визначеним українським законодавством, та формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією (підрозділи 3.1, 3.2). У науковій праці використано й інші методи наукового пізнання.

Науково-теоретичною основою дослідження є наукові праці фахівців у галузі загальної теорії держави і права, адміністративного права,

адміністративного процесуального права, інших галузевих правових наук, зокрема й зарубіжних дослідників.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, нормативно-правові акти національного законодавства, що визначають адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, а також нормативно-правові документи законодавства зарубіжних країн, якими регулюються питання відповідальності за діяння аналогічні адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, визначеним українським законодавством.

Інформаційну та емпіричну основи дослідження становлять узагальнення судової практики у справах про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, довідкові видання, статистичні матеріали.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є однією з перших спроб комплексно, на підставі узагальнення наукових праць учених, аналізу положень чинного національного законодавства та практики його реалізації, зарубіжного досвіду правового регулювання визначити сутність та особливості адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, а також виробити авторські пропозиції щодо вдосконалення законодавства України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків та положень, запропонованих особисто дисертанткою. Основні з яких такі:

вперше:

– запропоновано під юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, розуміти сукупність основних, визначальних, юридично значущих ознак, за наявності яких протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) можна кваліфікувати як порушення

встановлених спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимог, заборон та обмежень, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність;

– виділено характерні ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, які класифіковано на загальні (характерні для всіх видів адміністративних правопорушень) та спеціальні (властиві досліджуваному виду адміністративних правопорушень), зокрема, останні додатково класифіковано на обов'язкові та факультативні;

– кваліфікацію адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначено як діяльність спеціально уповноваженого суб'єкта щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності), змістом якої є зіставлення та співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством, із відповідним процесуальним оформленням;

– обґрунтовано доцільність закріплення в спеціальному антикорупційному законі обов'язку вжиття належних заходів щодо збереження особою інформації, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків; відповідно у КУпАП передбачити адміністративну відповідальність за невжиття належних заходів щодо збереження особою інформації з обмеженим доступом, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків;

удосконалено:

– поняття адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, що доцільно визначити як протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), яке порушує встановлені спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимоги, заборони та

обмеження, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність;

– класифікацію адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за такими критеріями: 1) юридичним складом залежно від: ступеня суспільної небезпеки (з основним юридичним складом, з кваліфікованим юридичним складом), наявності шкідливих наслідків (з формальним складом, з матеріальним складом); структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (з однозначним складом, з альтернативним складом); особливостей конструкції складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (правопорушення, передбачені нормою з описовою диспозицією, правопорушення, передбачені нормою з банкетною диспозицією); 2) характером об'єктивної сторони: вчинені у формі дії, вчинені шляхом бездіяльності, змішані; 3) моментом учинення: адміністративні правопорушення, що мають разовий характер, триваючі адміністративні правопорушення; продовжувані адміністративні правопорушення;

– класифікацію юридичних складів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, залежно від: 1) ступеня суспільної небезпеки; 2) структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 3) наявності шкідливих наслідків; 4) особливостей конструкції складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;

– розуміння процесу здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, як комплексу проведення таких дій: 1) вибору суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідної норми глави 13-А КУпАП, зміст якої відповідає вчиненому діянню (дії чи бездіяльності); 2) зіставлення та співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством; 3) процесуального оформлення кваліфікації діяння (дії чи

бездіяльності), що передбачає складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; винесення судом (суддею) постанови у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;

– визначення кола суб'єктів здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, до яких доцільно віднести: 1) суб'єкта здійснення первинної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (уповноважена посадова особа певного органу: органу Національної поліції, Служби безпеки України або Національного агентства з питань запобігання корупції або прокурора залежно від особливостей вчиненого діяння (дії чи бездіяльності); 2) суб'єкта здійснення остаточної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, – суд;

дістали подальший розвиток:

– періодизація становлення антикорупційного законодавства в Україні та формування адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;

– характеристика особливостей кожного структурного елемента юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, а саме об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта вчинення досліджуваного виду адміністративного правопорушення та суб'єктивної сторони;

– встановлення кваліфікуючих (визначальних) ознак окремих видів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією;

– узагальнення досвіду зарубіжних країн з урегулювання та законодавчого закріплення особливостей відповідальності за діяння, аналогічні адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, визначеним українським законодавством;

– установлення меж відповідності подарунків загальноновизнаним уявленням про гостинність, які запропоновано закріпити в примітці до ст. 23

Закону України «Про запобігання корупції» як відповідні об'єктивні (місце, час, обстановка, відповідність етичним стандартам поведінки, відкритість тощо) та суб'єктивні (нагода, добросовісність, пов'язаність із діями або ухваленням рішень особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, окремими прирівняними до них особами; непостійний характер тощо) фактори.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення, одержані в результаті проведеного в дисертації дослідження, можуть бути використані в:

– *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності адміністративного судочинства, а саме: забезпечення єдності судової практики з розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією; всебічності, повноти та об'єктивності ухвалення судових рішень у такій категорії справ; додержання строків розгляду цієї категорії справ тощо (Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність військової прокуратури Харківського гарнізону);

– *науково-дослідній сфері* – положення та висновки дисертації є основою для розроблення подальших напрямків удосконалення адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в наукову діяльність Сумського державного університету від 02.09.2020 р.);

– *освітньому процесі* – в юридичних та інших навчальних закладах під час підготовки монографій, методичних рекомендацій, підручників, навчальних посібників із дисциплін «Адміністративне право» та «Адміністративне процесуальне право» (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в наукову діяльність Сумського державного університету від 02.09.2020 р.).

Апробація результатів дослідження. Теоретичні положення та висновки дисертації були оприлюднені на міжнародних та міжвузівській науково-практичних конференціях, зокрема: «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Суми, 18–19 травня, 2017 р.); «Травневі правові читання» (м. Черкаси, 7 травня 2019 р.); «Сучасне правотворення: питання теорії та практики» (м. Дніпро, 5–6 червня 2020 р.); «Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Запоріжжя, 26–27 червня 2020 року).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, і чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація містить анотацію, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, що мають вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел (267 найменувань на 28 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 258 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

1.1. Правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією

Інститут адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства має досить розгалужене законодавче підґрунтя, до складу якого входять Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, численні закони України, укази глави держави, постанови уряду, міжнародні договори та угоди, відомчі нормативно-правові акти, прийняті на виконання та деталізацію окремих положень актів законодавства, що мають вищу юридичну силу.

Досліджуючи певне наукове питання, доцільно розпочати з характеристики понятійно-категоріального апарату. У нашому випадку варто визначитися зі змістом поняття «правові засади». З цією метою звернемося до правової доктрини. Першочергово підлягає з'ясуванню сам термін «засади». Так, у Словнику української мови цей термін визначається як: 1) основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; 2) вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь [1, с. 300].

Говорячи безпосередньо про правові засади, О. І. Якимець визначає їх як сутність змісту нормативного регулювання правовідносин. Правові засади – це «правова основа», джерело, на ґрунті якого будуються різні види діяльності [2]. Натомість О. В. Батраченко словосполучення «правові засади» трактує як основа, головні положення, на яких ґрунтується правова система держави, способи та методи правового регулювання тощо [3, с. 53].

Серед правових засад науковці як окрему групу виділяють адміністративно-правові засади як сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів. Д. Г. Заброра відповідно виділяє такі складові адміністративно-правових засад, як категоріальну, нормативну, інституційну та інструментально-технологічну, де нормативна складова адміністративно-правових засад пов'язана із систематизацією нормативно-правових актів, які містять правову основу регулювання відповідних суспільних відносин та виокремлення серед яких, що містять адміністративно-правові норми, а також їх подальшим аналізом, інституційна стосується окреслення системи суб'єктів відповідних правовідносин, характеристика їх адміністративно-правового статусу, розкриття взаємодії між ними, тоді як інструментально-технологічна – форм і методів діяльності суб'єктів реалізації норм адміністративного права [4, с. 49].

У загальному вигляді нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності поділяють на вертикальне та горизонтальне (галузеве). У горизонтальній структурі законодавства важливе місце відводиться комплексним інститутам, а також комплексним нормативним масивам, які, як і законодавство загалом, необхідно розглядати як системні утворення. Вертикальна структура охоплює законодавчі акти, які містять правові норми адміністративної відповідальності та відомчі нормативно-правові акти, що деталізують окремі положення законодавства у сфері адміністративної відповідальності, тощо [5, с. 90].

Натомість чинне антикорупційне законодавство України залежно від його змісту та предметної спрямованості умовно можна поділити на такі групи: нормативно-правові акти, які містять положення щодо загально-соціальної протидії та запобігання корупції [6, с. 43]; нормативно-правові акти, що визначають та характеризують ознаки корупційних правопорушень і встановлюють за них відповідальність [7, с. 210–211]; нормативно-правові

акти, які визначають правовий статус суб'єктів, уповноважених на реалізацію антикорупційної політики; нормативно-правові акти, що визначають механізми реалізації антикорупційних заходів; нормативно-правові акти, які визначають конкретні питання взаємодії суб'єктів, уповноважених на реалізацію антикорупційної політики держави [6, с. 43]

Під час аналізування положень чинного антикорупційного законодавства в означеній сфері, насамперед необхідно звернутися до норм Конституції України. Вона як надзвичайно важливий правовий документ закріпила напрям розвитку українського суспільства як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної правової держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Ефективне виконання функцій держави та місцевого самоврядування значною мірою залежить від зміцнення і забезпечення законності та державної дисципліни, якості й ефективності діяльності органів державної влади, зокрема тих, що протидіють корупції [8, с. 449]. Принципи демократичної, соціальної, правової держави, проголошені в ст. 1 Конституції України, містять важливий антикорупційний елемент, який може вважатися конституційним принципом [9, с. 16]. Конституційний суд Литви: «У демократичній державі, що керується верховенством права, усі установи і посадовці повинні додержуватися Конституції і законів. Відповідальність державної влади перед суспільством є невід'ємною складовою конституційного принципу правової держави, ця відповідальність конституційно консолідована в положеннях, якими державні установи слугують людям, владні повноваження обмежені Конституцією, а державні службовці, які порушують Конституцію і закони, надають перевагу особистим чи груповим інтересам, а не інтересам суспільства, своїми діями дискредитують державну владу і тому можуть бути усунуті зі своїх посад у порядку, передбаченому законом» [10].

Однією з важливих норм Основного закону України є також ст. 19 [11], яка є фундаментальним положенням антикорупційного законодавства, адже

зобов'язує органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадових осіб діяти лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені безпосередньо самою Конституцією та законами України. Норми щодо адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства передбачені п. 22 ст. 92 Конституції України, де зазначається, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них [11].

Рішенням Конституційного Суду України у справі № 1-22/2001 усталено, що положення п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України потрібно розуміти так, що ним безпосередньо не встановлюються види юридичної відповідальності. За цим положенням виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, а також діяння, що є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями як підстави кримінальної, адміністративної, дисциплінарної відповідальності, та відповідальність за такі діяння. Зазначені питання не можуть бути предметом регулювання підзаконними нормативно-правовими актами [12].

Зважаючи на викладене, очевидно, що положення Конституції України як Основного закону держави мають найвищу юридичну силу серед інших правових засад адміністративної відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення.

Необхідно зазначити, що вагоме місце серед правових засад антикорупційного законодавства належить нормам міжнародних договорів. Загалом проблема запобігання та боротьби з корупцією є актуальною для багатьох держав світу, які лише роблять перші кроки в напрямку мінімізації такого негативного явища. Відповідно держави, для яких питання корупції є нагальними, об'єднують свої зусилля з метою його подолання за допомогою розроблення міжнародних договорів та їх ратифікацію.

Конституція України від 28 червня 1996 року закріпила, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою

України, є частиною національного законодавства (ст. 10). Також Закон України «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004 року визначає міжнародний договір України як укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, що регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

На сьогодні Україною ратифіковано Цивільну та Кримінальну конвенції про боротьбу з корупцією, однак ми вважаємо доцільним звернути увагу саме на Конвенцію ООН проти корупції [13]. Так, у вересні 2006 року на розгляд до Верховної Ради України було подано антикорупційний пакет законопроектів, який включав в себе законодавчі пропозиції щодо ратифікації Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Додаткового протоколу до цієї Конвенції, законопроектів про засади запобігання та протидії корупції, про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень та про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення. Парламентський розгляд цих президентських пропозицій завершився приєднанням України з 1 жовтня 2010 року до Конвенції ООН проти корупції, а з 1 березня 2010 року – до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією [14, с. 274-275].

Сам зміст положень Конвенції ООН проти корупції свідчить про їх спрямованість до:

- 1) заохочення непідкупності, чесності і відповідальності публічних посадових осіб відповідно до основних принципів своєї правової системи;
- 2) застосування державами, які приєдналися до неї, в рамках своїх інституціональних і правових систем кодексів чи стандартів поведінки посадових осіб для належного виконання публічних функцій у відповідних випадках і згідно з основними принципами свого внутрішнього законодавства;

3) встановлення заходів і систем, що зобов'язують публічних посадових осіб надавати відповідним органам декларації, серед іншого про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи і про істотні дарунки чи вигоди, у зв'язку з якими виникає колізія інтересів щодо їхніх функцій. Також Конвенція ООН проти корупції – один із найважливіших інструментів, який, на відміну від інших, є основою для міжнародних антикорупційних ініціатив всіх держав, які є членами ООН, тобто всесвітнім інструментом, який набуває все більшої потужності і підтримки. [15, с. 369-370]. Отже, Конвенція ООН проти корупції є одним із основних міжнародних договорів в сфері запобігання корупційним правопорушенням до яких приєдналася Україна.

Серед міжнародних договорів України, окрім Конвенції ООН проти корупції, правові засади адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства містяться у Міжнародному кодексі поведінки державних посадових осіб від 23 липня 1996 року № 995_788 (містить загальні принципи поведінки державних посадових осіб, а також щодо повідомлення відомостей про активи, прийняття подарунків або інших знаків уваги тощо) та Модельному кодексу поведінки державних службовців від 11 травня 2000 року (визначає стандарти честі та поведінки державних службовців, а також містить загальні положення щодо конфлікту інтересів, дарунків, відповідальності керівника тощо).

Зокрема, Положення Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб від 23 липня 1996 року знайшли своє відображення у КУпАП, адже саме за порушення вимог фінансового контролю та за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків встановлена адміністративна відповідальність.

Переходячи до нормативно-правових актів України, які містять правові засади адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства слід зазначити, що відповідно до Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції

України та проведення їх державної реєстрації затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2005 року під нормативно-правовим актом розуміють офіційний документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законом формі та порядку, який встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування [16].

При цьому у науковій доктрині визначення поняття «нормативно-правовий акт» є подібним до законодавчого, так, Р. Ромашов пропонує під ним розуміти письмовий документ, який прийнятий від імені держави компетентними державними органами та уповноваженими суб'єктами у порядку встановленої державою процедури, містить правила поведінки загального характеру, поширює регулятивно-охоронний вплив на неперсоніфіковане коло суб'єктів та спрямований на врегулювання типових суспільних відносин [17, с. 122].

Слід погодитись із В. С. Нерсесянцом, який указує, що існує велика кількість видів нормативно-правових актів, але у своїй сукупності вони як окреме джерело права в межах тієї чи іншої національної системи права утворюють визначену ієрархізовану систему актів різної юридичної сили. За юридичною силою нормативно-правові акти діляться на закони й підзаконні нормативно-правові акти [18, с. 402].

Л. М. Горбунова звертає увагу на те, що основними відмінностями підзаконних нормативно-правових актів від законів є наступні: 1) в системі механізму діяльності органів державної влади видаються головним чином органами виконавчої влади, які не формуються народом України безпосередньо; 2) є основними проявами виконавчих функцій держави, завдань виконавчої гілки влади; 3) можуть бути більш оперативно змінені, доповнені або скасовані. Завдяки цьому досягається гнучкість правового регулювання суспільних відносин в державі; 4) ними урегулюється все різноманіття суспільних відносин, що виникають між людьми і організаціями, органами влади; 5) конкретизують положення законів,

визначають процедури їх реалізації; б) мають меншу юридичну силу ніж закони; 7) як правило, розраховуються на менш тривалий період чинності, є менш стабільними; 8) як правило, розповсюджуються на менше коло осіб ніж закони; 9) їх існує набагато більше ніж законів, а тому особливо нагальною є проблема їх систематизації, підтримання в контрольному стані, швидкому пошуку для застосування [19, с. 67-68].

Першим антикорупційним законом у новітній історії України можна вважати Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року, у ч. 2 ст. 5 якого йшлося про заборону «вчиняти дії, що можуть бути розцінені як використання службового становища в корисливих цілях у власних інтересах, а також дії, які відповідно до чинного законодавства вважаються корупційними. Вказані положення були в подальшому виключені у зв'язку з прийняттям Закону України «Про боротьбу з корупцією». Даний етап становлення українського антикорупційного законодавства мав переважно декларативний характер, адже в ньому була низка суттєвих недоліків: відсутність чіткого правового розуміння корупції, систематизованих суб'єктів корупційних правопорушень, чіткого переліку корупційних дій і, відповідно, санкцій за вчинення таких дій, що перешкоджало реальному застосуванню на практиці цих законодавчих актів. Слід зазначити, що наведеними законодавчими актами Україна, одна з перших на пострадянському просторі, визнала існування проблеми корупції і розпочала діяльність з їх усунення [15, с. 85].

Шлях боротьби з корупцією в Україні продовжується в грудні 1994 року, коли за пропозицією новоутвореної Верховної Ради України другого скликання Комісії з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією парламенту прийнято за основу проект Закону України про боротьбу з корупцією, а в жовтні 1995 року його ухвалено як закон і введено в дію 16 листопада 1995 року. Законодавець визначив, що вчинення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, корупційного діяння, якщо воно не містить складу злочину, тягне за собою адміністративну

відповідальність у вигляді штрафу [14, с. 274]. Цей Закон вже передбачає правові та організаційні засади запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь. Визначає конкретні види діянь, які визнаються корупційними та за які передбачено адміністративну відповідальність, суб'єктів корупції, конкретні заходи покарання за вчинення корупційних діянь [15, с. 86].

Черговий крок формування законодавчих засад антикорупційної діяльності, зроблено у грудні 2010 року, коли було подано на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції в Україні». За результатами парламентського розгляду цього законопроекту ухвалено закони України «Про засади запобігання і протидії корупції», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», які набрали чинності 1 липня 2011 року [14, с. 275].

У Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції в Україні» було враховано пропозиції міжнародних і вітчизняних експертів щодо конкретизації та посилення антикорупційної політики в Україні, зокрема:

- уточнено термін «корупція»;
- конкретизовано деякі пункти попереднього законодавства щодо «близьких осіб» посадової особи;
- визначено широкий перелік суб'єктів корупційних правопорушень відповідно до міжнародних стандартів;
- визначено дуже важливі дефініції: «конфлікт інтересів», «корупційне правопорушення», «неправомірна вигода», що дозволяє конкретизувати корупційну діяльність та відповідальність за її вчинення [15, с. 90-91]. При цьому звернемо увагу на те, що з наданням визначення поняття «корупційне правопорушення», встановлено адміністративну відповідальність за вчинення умисного діяння, що містить ознаки корупції;

– уточнено відповідальність за корупційні правопорушення, а також етичні і правові основи моральної та правової поведінки державних службовців й інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, «...якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових повноважень» [15, с. 91].

Другим вищезазначеним законом встановлено відповідальність за зловживання впливом, запроваджено адміністративну відповідальність за сумішництво, за незаконне одержання подарунка тощо [15, с. 94]. Окрім цього, закон передбачав доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення», а також вніс ряд суттєвих змін до інших статей вказаного кодексу, зокрема тих, що стосуються строків накладення адміністративних стягнень, підсудності, надіслання протоколу про вчинення адміністративного корупційного правопорушення, строків розгляду справ про адміністративні правопорушення, повідомлення про розгляд справи, оголошення постанови по справі про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення і вручення копії такої постанови.

Характерною ознакою двох попередніх кроків формування означеного законодавства є те, що законодавчі пропозиції, серед іншого, формувались на світових антикорупційних стандартах, положеннях Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної та Цивільної конвенцій про боротьбу з корупцією, Двадцяти керівних принципах боротьби з корупцією. Ці акти також враховували рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) та рекомендації, визначені у рамках реалізації Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією Антикорупційної мережі для країн Східної Європи і Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку [14, с. 275]. Вітчизняне антикорупційне законодавство все ж таки врахувало норми вказаних міжнародно-правових актів і передбачає функціонування адміністративної відповідальності за порушення вказаного законодавства.

Одним із нормативно-правових актів, що займає центральне місце в системі антикорупційного законодавства та відповідно передбачає адміністративну відповідальність за його порушення, є Кодекс України про адміністративні правопорушення [20]. Зокрема, глава 13-А (ст.ст. 172⁴–172⁹⁻²) КУпАП присвячена адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Назва зазначеної глави КУпАП була змінена у зв'язку із прийняттям нового закону «Про запобігання корупції», який розмежував корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією. Дана глава містить перелік діянь, у разі скоєння яких настає адміністративна відповідальність за вчинення пов'язаних із корупцією правопорушень. Санкціями вказаних статей передбачається адміністративна відповідальність переважно лише у вигляді штрафів, а в окремих випадках – з конфіскацією, позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. При цьому у кожній статті вказаної глави наявна примітка, в якій зазначаються особи, які є суб'єктами правопорушень.

Диспозиції багатьох статей глави 13-А КУпАП є відсильними, тобто з метою конкретизації певних обставин правопорушень, пов'язаних з корупцією, виникає необхідність звертатись до спеціальних правил, встановлених окремими законами (наприклад, законами «Про запобігання корупції», «Про державну службу» та ін.) [21, с. 65].

Адміністративну відповідальність передбачено в КУпАП не лише за ті правопорушення, пов'язані з корупцією, які безпосередньо згадані в главі 13-А, а й за інші правопорушення, які також можуть бути визнані такими, що пов'язані з корупцією, або є суміжними з корупційними правопорушеннями. Це: порушення законодавства з фінансових питань (ст. 164²); невиконання законних вимог посадових осіб Національного антикорупційного бюро України (ст. 185¹³); невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції (ст. 188⁴⁶); порушення права на інформацію та права на звернення (ст. 212³); порушення порядку надання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення виборчої кампанії

(ст. 212¹⁵); порушення порядку подання фінансового звіту про надходження й використання коштів виборчого фонду, звіту партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (ст. 212²¹) [9, с. 426].

Окрім матеріальних норм, у вищевказаному кодексі містяться і процесуальні норми, що стосуються правопорушень, пов'язаних з корупцією. Розглянемо деякі з них. Так, ст. 221 КУпАП передбачає підвідомчість справ за правопорушення, пов'язані з корупцією, ст. 250 наголошує на обов'язковій участі прокурора у розгляді справ судом за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, ст. 268 – обов'язковій присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності при розгляді справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, тоді як ст. 277 КУпАП регулює строки розгляду означеної категорії справ.

Натомість у ст. 255 КУпАП встановлено перелік осіб, які мають право складати протоколи за правопорушення, пов'язані з корупцією, до числа яких належать уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), органів Служби безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції, прокурор.

Отже, КУпАП в системі джерел адміністративно-правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства відіграє важливу роль, яка полягає в тому, що вказаний кодифікований акт, перш за все, визначає види правопорушень, пов'язаних з корупцією, за які настає адміністративна відповідальність. КУпАП також містить норми матеріального та процесуального характеру. Адміністративно-процесуальні норми зазначеного акту встановлюють підвідомчість справ, надають перелік осіб, уповноважених складати протокол за правопорушення, пов'язані з корупцією, а також передбачають інші процесуальні аспекти здійснення провадження по справам за вказаний вид правопорушення, за які настає адміністративна відповідальність.

Законодавчим актом, в якому містяться важливі положення щодо адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного

законодавства є також Закон України «Про запобігання корупції» від 10 жовтня 2014 року, метою прийняття якого є визначення правових та організаційних засад функціонування системи запобігання корупції в Україні, змісту та порядку застосування превентивних антикорупційних механізмів, правил щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [22]. Прийняття зазначеного нормативно-правового акту пов'язане зі стрімким розвитком антикорупційного законодавства, на яке вплинули такі фактори як: соціальний тиск на владу, що зумовив виникнення політичної кризи; відмова від поліцентричного міжнародного статусу та перехід на цілковитий про європейський курс розвитку України; погіршення рівня життя населення, економічна криза [23, с. 72].

Суттєвим положенням Закону України «Про запобігання корупції» від 10 жовтня 2014 року, на відміну від попереднього Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», є закріплення нового поняття – «правопорушення, пов'язане з корупцією» і, як наслідок, розмежування корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією. Якщо раніше адміністративна відповідальність наставала за умисне діяння, що містить ознаки корупції (корупційне правопорушення), то зараз така відповідальність настає за діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені законодавством вимоги, заборони та обмеження (правопорушення, пов'язане з корупцією). Натомість корупційне правопорушення у теперішньому розумінні означає діяння, що містить ознаки корупції, за яке встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Л. Шестопалова у статті, присвяченій відмежуванню корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних з корупцією, зазначає, що більш складно визначити, які правопорушення слід кваліфікувати як пов'язані з корупцією. Спираючись на положення Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, науковець зазначає, що суб'єктом правопорушень, пов'язаних із корупцією, можуть бути тільки ті

самі особи, які є суб'єктами корупційних правопорушень. За своїм юридичним складом вчинене такою особою протиправне діяння хоч і не належить до корупційних правопорушень, але вчиняється з використанням службового становища, у зв'язку зі службою. У ст. 1 зазначеного нормативно-правового акту закріплено, що таке некорупційне правопорушення («правопорушення, пов'язане з корупцією») не містить ознак корупції, але порушує встановлені ним вимоги, заборони й обмеження, що тягне за собою юридичну відповідальність. Протиправні діяння такого виду вчиняються умисно, можуть полегшувати (спрощувати, прикривати) скоєння корупційних правопорушень, мати суміжні склади з корупційними правопорушеннями [24, с. 195].

У Законі України «Про запобігання корупції» також перелічуються суб'єкти, на яких поширюється його дія та які можуть нести адміністративну відповідальність за порушення антикорупційного законодавства. Однак не всі суб'єкти можуть бути притягнуті до цього виду юридичної відповідальності. КУпАП у главі, присвяченій адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, містить у примітках до кожної статті бланкетні норми щодо суб'єктів конкретного виду діянь, які відсилають до означеного закону.

У відповідності до зазначеного нормативно-правового акту, Національному агентству з питань запобігання корупції надано право складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до його компетенції, застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Поряд з цим, у ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено, що у разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, уповноважені особи вказаного агентства складають протокол про таке правопорушення, який направляється до суду згідно з його рішенням.

Правові засади діяльності та правового статусу осіб, що мають право складати протоколи за правопорушення, пов'язані з корупцією, містяться

також в однойменних законах щодо уповноважених посадових осіб органів Національної поліції України, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, прокуратури. Водночас зазначимо, що на органи поліції, посадових та службових осіб органів прокуратури, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України поширюють дію норми Закону України «Про запобігання корупції», відповідно зазначені суб'єкти можуть нести адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, про що свідчать примітки до глави 13-А КУпАП.

Розділ IV Закону України «Про запобігання корупції» присвячений урегулюванню запобігання корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією, а Розділ VII – питанню фінансового контролю, тобто поданню декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідальності за порушення вимог якого передбачена нормами КУпАП.

На окрему увагу заслуговує розділ XI зазначеного нормативно-правового акта, адже він присвячений відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення та усунення їх наслідків. Положеннями цього розділу окреслюються види відповідальності, до яких належить і адміністративна відповідальність; визначається порядок відшкодування збитків, завданих державі, унаслідок учинення означених правопорушень тощо.

Правові засади адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства містяться також у Законі України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року, норми якого закріплюють принципи, правові й організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їх особистих якостях та досягненнях [25]. Оскільки

державний службовець може бути притягнутий до адміністративної відповідальності, цей закон висвітлює основні моменти, що стосуються правового статусу державних службовців, наприклад, перелічено його основні обов'язки, серед яких додержання вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції, запобігання виникненню реального, потенційного конфлікту інтересів під час проходження державної служби тощо. Тобто в разі недодержання встановлених цим законом правил та обов'язків, забезпечення виконання яких є їх службовим обов'язком, державні службовці можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності.

Іншими словами, цей вид відповідальності застосовується в разі вчинення державним службовцем дії чи бездіяльності, передбаченої нормами адміністративного законодавства, та додержання якої належить до його службових обов'язків [26, с. 280].

Також у законі визначається, що однією з підстав припинення державної служби є набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення державного службовця до адміністративної відповідальності за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення.

Однією з особливостей цього закону є те, що в ньому окремий розділ присвячений дисциплінарній та матеріальній відповідальності державних службовців, але щодо адміністративної відповідальності прямих норм немає. Закон лише відсилає до інших нормативно-правових актів, у яких передбачена адміністративна відповідальність державних службовців за порушення антикорупційного законодавства.

Подібні до Закону України «Про державну службу» норми містяться також у Законі України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року, відповідно до ст. 20 якого посадові особи місцевого самоврядування, яких притягнуто до відповідальності за корупційні правопорушення, підлягають звільненню з посади в порядку, визначеному Законом України «Про місцеве самоврядування» [27].

Важливим нормативним документом, що стосується адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, є Закон України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» [28]. Його дія спрямована на запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань корупційних правопорушень та порушень, пов'язаних з корупцією у сфері спорту, визначає засади, особливості суб'єктів і заходів запобігання та виявлення зазначених порушень і усунення їх наслідків, а також відповідальність за них. Поряд із цим розділ III повністю присвячений відповідальності за порушення законодавства про запобігання корупційним правопорушенням у сфері спорту та усуненню наслідків цих порушень, а в ст. 17 зазначеного закону є чітка вказівка на те, що умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямоване на некоректні зміни процесу офіційного спортивного змагання чи його результату, порушення заборони розміщувати ставки на спорт, а також невиконання вимог законодавства щодо запобігання цим порушенням тягне, крім кримінальної, цивільно-правової та дисциплінарної, ще й адміністративну відповідальність винних осіб. Безпосередньо адміністративна відповідальність за зазначене адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, визначена в ст. 172⁹⁻¹ КУпАП.

Говорячи про підзаконні акти, що містять правові засади адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, необхідно звернути увагу на загальну класифікацію підзаконних актів. Зокрема, Л. Андрусів пропонує класифікувати підзаконні акти залежно від місця суб'єкта їх прийняття в механізмі держави на: 1) постанови Верховної Ради України нормативно-правового змісту; 2) укази Президента України; 3) постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; 4) накази міністерств; 5) накази та інші нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, що стосуються прав та обов'язків людини і громадянина; 6) розпорядження голів місцевих державних

адміністрацій нормативно-правового змісту; 7) рішення місцевих референдумів нормативно-правового змісту; 8) рішення місцевих рад та їх виконавчих органів нормативно-правового змісту; 9) розпорядження сільських, селищних, міських голів, голів районних у містах, обласних рад нормативно-правового змісту; 10) локальні нормативно-правові акти [29, с. 130–131].

Зокрема, одним із найважливіших підзаконних актів глави держави, на нашу думку, необхідно вважати Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року [30]. Так, одним із векторів руху у цій Стратегії є вектор безпеки, сутність якого в рамках нашого дослідження виявляється в забезпеченні впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Поряд із цим Стратегією окреслена мета антикорупційної реформи та шляхи її досягнення, серед яких декларування майнового стану публічних службовців, запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, перевірка доброчесності службовців та моніторинг їх способу життя. На виконання Стратегії створено ефективну інституційну систему запобігання і протидії корупції – Національне антикорупційного бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції, які наділені окремими повноваженнями щодо притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, забезпечення додержання вимог фінансового контролю тощо.

Серед підзаконних нормативних актів уряду, які є джерелами правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, насамперед, доцільно виділити Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції» від 23 серпня 2017 року, прийнятої на виконання законів, що регулюють питання відповідальності за порушення антикорупційного законодавства [31]. Так, одним із завдань із реалізації стратегічних цілей названо формування довіри до державної антикорупційної політики та загальної підтримки

антикорупційної реформи шляхом демонстрації прикладів затримання і притягнення до відповідальності фізичних та юридичних осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення; формування принципу «нульової толерантності» до корупції в суспільстві шляхом інформування про покарання винних у вчиненні корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень як доказ невідворотності настання відповідальності за корупцію. Відповідальність, про яку йде мова, можна вважати зокрема й адміністративною, адже словосполучення «пов'язані з корупцією правопорушення» свідчить саме про такий вид юридичної відповідальності.

Не можна не звернути уваги також на Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 13 червня 2000 року [32]. Виходячи з назви постанови, стає зрозумілим, що цей акт спрямований на врегулювання питання щодо проведення службового розслідування стосовно визначеної категорії осіб із метою виявлення причин та умов, які призвели до вчинення пов'язаного з корупцією правопорушення, за яке настає адміністративна відповідальність.

Міністерствами як центральними органами виконавчої влади України також затверджено підзаконні акти, які закріплюють засади притягнення до адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства. Так, Міністерством внутрішніх справ 4 липня 2016 року затверджено Інструкцію з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень. Такий облік адміністративних правопорушень призначений для здійснення перевірки особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, на наявність (відсутність) даних про повторне впродовж одного року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу притягнуто до адміністративного стягнення, аналізу стану застосування

адміністративного законодавства органами поліції та формування статистичної звітності, зокрема у сфері безпеки дорожнього руху [33].

Наказом Міністерства оборони України від 29 листопада 2018 року № 604 затверджена Інструкція, яка визначає механізм надання доповідей та донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення й адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни в структурних підрозділах Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах, військових навчальних закладах, установах та організаціях Збройних Сил України, військових частинах, військових навчальних закладах, установах, організаціях, підпорядкованих Міністерству оборони України, та державних підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, військових частинах, установах, організаціях, підпорядкованих Державній спеціальній службі транспорту. Водночас адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, в значенні зазначеної інструкції означає діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене військовими посадовими особами і державними службовцями Міністерства оборони України, Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством, за яке законом визначено адміністративну відповідальність [34].

Незважаючи на участь різних органів виконавчої влади в правовому регулюванні адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, найбільший масив підзаконних актів, що містять правові засади вищезазначеної відповідальності, прийнятий Національним агентством з питань запобігання корупції. Серед яких

пропонуємо звернути увагу на:

– Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення від 9 лютого 2018 року, до якого вносяться відомості про осіб, яких притягнуто до адміністративної відповідальності [35];

– Порядок оформлення протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції від 6 грудня 2019 року, яким встановлено процедуру оформлення уповноваженими особами НАЗК, визначеними відповідно до ст. 13 Закону України «Про запобігання корупції», протоколів про адміністративні правопорушення. Якщо говорити безпосередньо про адміністративну відповідальність за порушення антикорупційного законодавства, то Порядком детально врегульовані питання щодо підстав складання протоколу про адміністративне правопорушення, однією з яких саме назване вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; строків накладення адміністративного стягнення; відомостей, що повинні зазначатися в протоколі про адміністративне правопорушення; порядку складання протоколу про адміністративні правопорушення щодо осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності [36];

– Методичні рекомендації щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів від 29 вересня 2017 року, що окреслюють таке коло питань щодо адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією: відповідальність за вчинення дій, ухвалення рішень в умовах конфлікту інтересів, усунення наслідків учинення дій, конфлікт інтересів у діяльності посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад [37];

– Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади від 2 грудня 2016 року, якою визначається комплекс правил і процедур щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності зазначених органів. Так, якщо рівень ймовірності наслідків правопорушення, пов'язаного з корупцією, є

середнім, то це передбачає настання адміністративної відповідальності [38];

– Порядок проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції, що визначає механізм проведення НАЗК перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції, оформлення результатів таких перевірок. За результатами перевірки може бути ухвалене рішення щодо складення протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. ст. 172⁸, 172⁹ КУпАП, що також тягне за собою адміністративну відповідальність [39].

КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. Натомість процедура перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», а також процедуру повідомлення відповідним органом НАЗК про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій регулюється Порядком перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення НАЗК про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій від 6 вересня 2016 року [40].

Загалом Д. І. Йосифович звертає увагу на те, що вітчизняне антикорупційне законодавство пройшло порівняно нетривалий період розвитку з часу здобуття незалежності Україною, відповідно він виділяє декілька етапів законодавчого встановлення адміністративно-правового регулювання протидії корупції:

– 1-й етап – запровадження відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією (1995–2010 роки). Норми, що передбачали адміністративну відповідальність та процесуальні особливості провадження в справах про корупційні правопорушення, містилися в Законі України «Про боротьбу з корупцією»;

– 2-й етап – вдосконалення та розвиток антикорупційного законодавства (2011–2014 роки). Запроваджено поняття «корупційне

правопорушення». До КУпАП внесено окрему главу, в якій зосереджувалися ст. ст. 172²–172⁹, що передбачали конкретні склади адміністративних корупційних правопорушень. Відповідальність установлювалася і за «активну», і за «пасивну» корупцію. Суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, визначених у ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» зобов'язано щороку подавати Декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за попередній рік;

– 3-й етап – оновлення антикорупційного законодавства та імплементація зарубіжного досвіду (2014 рік – до сьогодні), пов'язаний із запровадженням поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», за яке законом встановлено юридичну відповідальність, зокрема адміністративну [41, с. 120–121].

Отже, з урахуванням особливостей формування антикорупційного законодавства в Україні, можна дійти висновку, що адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, вперше були законодавчо закріплені ще в 1995 році, а саме в Законі України «Про боротьбу з корупцією» (нині втратив чинність). Він, зокрема, визначав підстави і порядок адміністративного провадження у справах про корупційні діяння або інші правопорушення, пов'язані з корупцією. На сьогодні законодавство України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, зазнало фундаментальних змін і доповнень і представлено досить великою кількістю законів, серед яких основними є КУпАП та Закон України «Про запобігання корупції», та підзаконних нормативно-правових актів.

1.2. Мета, функції та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією

Одним із видів юридичної відповідальності є адміністративна відповідальність. На сьогодні питання щодо адміністративної

відповідальності не втрачає своєї актуальності і є одним із найбільш дискусійних у правовій доктрині. У зв'язку з цим виникає необхідність змістовної характеристики цього правового явища з визначенням його місця серед видів юридичної відповідальності.

Необхідно зазначити, що в забезпеченні правопорядку в суспільному житті серед інших видів відповідальності адміністративна відповідальність відіграє важливу роль. Відповідно зазначений вид відповідальності є найбільш часто застосовуваним. У відсотковому відношенні, порівнюючи з кримінальною та цивільно-правовою відповідальністю, адміністративна відповідальність застосовується в державі найчастіше. Важливе значення адміністративної відповідальності пояснюється насамперед тим, що адміністративні правопорушення – одні з найпоширеніших серед усіх видів правопорушень. І хоча суспільна небезпека (шкідливість) кожного окремого адміністративного правопорушення є невеликою, але загальна сумарна кількість адміністративних правопорушень становить значну загрозу для держави і суспільства та потребує адекватного реагування [42, с. 73].

О. С. Літошенко звертає увагу на те, що в період 60–80-х років вивчення інституту адміністративної відповідальності стає одним з основних напрямків в адміністративно-правових дослідженнях таких науковців, як Д. М. Бахрах, І. О. Галаган, І. І. Веремеєнко, Б. М. Лазарєв, А. Є. Луньов, Н. Г. Салищева, М. С. Студенікіна, Л. Л. Попов, А. П. Шергін та інших, що дозволило їм здійснити розробку проблеми адміністративної відповідальності та підготувати теоретичну базу для підготовки Основ законодавства СРСР (1980 р.) про адміністративні правопорушення і відповідних кодексів союзних республік (1984-1985 рр.). Однак ні в Основах законодавства СРСР, ні в кодексах про адміністративні правопорушення союзних республік, зокрема в Кодексі України про адміністративні правопорушення поняття «адміністративна відповідальність» не знайшло свого офіційного визначення та закріплення [43, с. 16–17]. Зважаючи на

відсутність законодавчої дефініції «адміністративна відповідальність» у науковій доктрині існує низка підходів до її розуміння.

Тому вважаємо за необхідне першочергово з'ясувати сутність та зміст поняття «адміністративна відповідальність», що в подальшому дозволить виокремити мету, функції, ознаки адміністративної відповідальності й надати цілісне уявлення про її місце в системі юридичної відповідальності.

Найчастіше адміністративну відповідальність трактують виходячи саме з того, що це один із видів юридичної відповідальності. Так, Ю. П. Битяк та В. В. Зуй визначають адміністративну відповідальність як «різновид юридичної відповідальності фізичних і юридичних осіб перед органами виконавчої влади, а у випадках, встановлених законом, – перед судом (суддею) за порушення загальнообов'язкових адміністративно-правових норм на підставі застосування до винного адміністративних стягнень, заходів впливу (до неповнолітніх)» [44, с. 121].

А. Комзюк також визначає адміністративну відповідальність як «... застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру й накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, установленими нормами адміністративного права» [45, с. 6].

Більш детальне визначення цього поняття дає О. Літошенко, яка зазначає, що «адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності являє собою врегульовані нормами права відносини між державою в особі органів адміністративної юрисдикції і відповідних посадових осіб та особою, яка скоїла адміністративне правопорушення, що знаходять свій вираз у застосуванні до правопорушника заходів державного примусу у вигляді адміністративних стягнень, які тягнуть за собою несприятливі наслідки особистісного, майнового та іншого характеру і владний осуд винного суб'єкта з метою попередження та припинення адміністративних правопорушень» [46, с. 8].

А. І. Миколенко зауважує: «Адміністративна відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, який передбачений чинним адміністративним законодавством, яка настає за вчинення адміністративного проступку і полягає в покладанні в особливому процесуальному порядку на винних осіб адміністративних стягнень і заходів впливу, які застосовуються до неповнолітніх, органами адміністративної юрисдикції (органами державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, судами загальної юрисдикції та їх посадовими особами), завдяки чому реалізується обов'язок особи, яка винна у вчиненні адміністративного проступку, зазнати передбачені чинним законодавством обмеження матеріального, морального і організаційного характеру» [47, с. 19].

Подібною до зазначеної є позиція авторського колективу навчального посібника «Адміністративне право» (О. І. Остапенко, З. Р. Кісіль, М. В. Ковалів та Р. В. Кісіль), згідно з якою адміністративна відповідальність є видом юридичної відповідальності, що визначає обов'язок суб'єкта зазнавати обмеження або позбавлення державно-владного характеру в зв'язку з вчиненням адміністративного правопорушення. [48, с. 63].

Ю. О. Левенець зазначає, що під адміністративною відповідальністю варто розуміти «один із видів юридичної відповідальності, яка за рахунок адміністративних норм регулює специфічні адміністративно-деліктні правовідносини в різних сферах публічно-приватного, суспільного життя, що складаються з приводу вчинення деліктоздатною особою передбаченого нормами законодавства адміністративного делікту, із застосуванням до правопорушника особливої санкції правової норми» [49, с. 61].

В. О. Іванцов вважає, що адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням до фізичних та юридичних осіб, котрі вчинили адміністративні правопорушення, особливих адміністративних санкцій – заходів адміністративної відповідальності, які тягнуть для них обмеження морального, матеріального та організаційного

характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, передбачених законом [50, с. 51].

Ю. С Коллер та А. О. Собкарь додержуються думки, що адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні до винних осіб адміністративних стягнень, що спричиняють негативні наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, встановлених нормами адміністративного законодавства [51, с. 58].

С. В. Надобко формулює таке визначення адміністративної відповідальності: «це особливий вид юридичної відповідальності, що є специфічною формою реагування уповноважених державою органів чи їх посадових осіб на суб'єктів, що вчинили адміністративні правопорушення, шляхом застосування в адміністративному порядку заходів матеріального чи морального впливу – адміністративних стягнень, а у випадках прямо передбачених законом – заходів впливу» [52, с. 227]. Подібними є також визначення поняття «адміністративна відповідальність» С. Т. Гончарука [53, с. 19] та В. К. Колпакова [54, с. 289].

Заслуговує на увагу думка В. А. Крижановської, яка визначає адміністративну відповідальність як примусове застосування законодавчо закріплених адміністративних санкцій до суб'єктів адміністративно-правових відносин у разі невиконання (неналежного виконання) ними своїх юридичних обов'язків (повноважень) або за зловживання юридичними правами (повноваженнями) [5, с. 47].

Виходячи з вищевикладеного, очевидно, що кожний із зазначених підходів до розуміння поняття «адміністративна відповідальність» акцентує увагу на тому, що це: 1) суспільні відносини, які виникають на підставі скоєння адміністративного правопорушення та відповідно накладення адміністративного стягнення на винну особу або 2) форма реагування держави на скоєне адміністративне правопорушення чи 3) обов'язок особи,

винної в скоєнні адміністративного правопорушення зазнати, обмежень, визначених нормами адміністративно-правового законодавства. Водночас їх пов'язує використання таких категорій, як «адміністративні стягнення», «адміністративні правопорушення» для характеристики адміністративної відповідальності, що дає підстави стверджувати про наявність специфічних ознак адміністративної відповідальності, які дозволяють відмежувати її від цивільно-правової, дисциплінарної, кримінальної юридичної відповідальності тощо.

Д. М. Бахрах є прихильником позиції, відповідно до якої адміністративна відповідальність є особливим різновидом юридичної відповідальності, якому властиві всі ознаки останньої (вона настає на підставі норм права, за порушення правових норм, конкретизується юридичними актами компетентних органів, пов'язана з державним примусом). З іншого боку, адміністративна відповідальність є також складовою частиною адміністративного примусу і має всі його якості (здійснюється в межах позаслужбового підпорядкування) [55, с. 280].

Говорячи про ознаки адміністративної відповідальності, необхідно звернути увагу на думку В. Колпакова, який також виділяє два типи ознак адміністративної відповідальності: по-перше, це ознаки, властиві юридичній відповідальності в цілому (основні); по-друге, це ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної (похідні) [56, с. 289].

Стосовно першого типу ознак, то традиційно в теорії права виділяють такі ознаки юридичної відповідальності:

1) є одним із видів соціальної відповідальності як явища, суть якого полягає в охороні суспільних відносин та реакції з боку суспільства на порушення правових норм, установлених державою, та стимулюванні правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин, а також у сприянні формуванню в населення поваги до закону і права;

2) спирається на державний примус та пов'язується з досягненням

певної мети – перевиховання, покарання правопорушника та поновлення порушених прав;

3) на відміну від інших видів соціальної відповідальності, встановлюється лише нормативно-правовими актами, які видають органи державної влади і управління, а також посадові особи [57, с. 35];

4) виражається в обов'язку особи зазнавати певних втрат – позбавлення конкретних благ особистого (позбавлення волі, посади тощо), організаційного і майнового характеру (конфіскація майна, штраф) за свою вину, тобто зазнати кари, яка є новим, додатковим, юридичним обов'язком, що не існував до правопорушення;

5) настає лише за вчинені або вчинювані правопорушення в разі встановлення складу правопорушення. Ця вимога є обов'язковою при покладанні кримінальної, адміністративної відповідальності. Суб'єктом юридичної відповідальності може бути лише особа (фізична або юридична), винна в порушенні правових розпоряджень [58, с. 431–432].

Зважаючи на загальні ознаки юридичної відповідальності, необхідно погодитись із О. М. Щукіним, що основні ознаки адміністративної відповідальності полягають у тому, що вона: 1) є засобом охорони встановленого державою правопорядку; 2) нормативно визначена і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм; 3) є наслідком винного протиправного діяння; 4) супроводжується державним і громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння; 5) пов'язана з примусом, із негативними для правопорушника наслідками (морального або матеріального характеру), які він повинний відчувати; 6) реалізується у відповідних процесуальних формах [59, с. 76].

О. Навроцький не вважає за доцільне обмежуватися лише тим, що адміністративній відповідальності властиві загальні ознаки юридичної відповідальності. Відповідно поряд із загальними ознаками юридичної та адміністративної відповідальності необхідно наводити також індивідуальні, властиві лише адміністративній відповідальності риси [60, с. 145], до яких

С. В. Надобко відносить: 1) підставою є адміністративне правопорушення; 2) специфічний суб'єктний склад: накладається уповноваженими на те державою суб'єктами, визначеними адміністративним законодавством – КУпАП; 3) суб'єктів адміністративної відповідальності – фізичні та юридичні особи; 4) мету – охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ та організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами, виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття; 5) особливий, спрощений процесуальний режим застосування заходів примусу, які є структурними елементами адміністративної відповідальності; 6) заходи адміністративної відповідальності, застосовувані органами і посадовими особами стосовно не підпорядкованих їм осіб [61, с. 29–30].

З метою уточнення такої ознаки адміністративної відповідальності, як особливий процесуальний порядок застосування заходів примусу, необхідно зазначити, що процедура притягнення до адміністративної відповідальності оформлена у вигляді адміністративного провадження з усіма властивими йому ознаками. Навіть у тих випадках, коли справи про адміністративні правопорушення розглядаються судами, зберігається саме адміністративний порядок притягнення до відповідальності [62, с. 14].

Крім того, адміністративна відповідальність застосовується органом чи посадовою особою, яким порушник не підпорядковується за родом своєї діяльності. Ключовим моментом є те, що стягнення в межах цього виду юридичної відповідальності накладається органами виконавчої влади і реалізується під час здійснення ними функцій державного управління, причому порядок її реалізації встановлюється нормами адміністративного права та закріплюється у відповідних нормативно-правових актах [63, с. 22].

Також, О. Л. Чернецький вважає за доцільне спеціальними ознаками

адміністративної відповідальності вважати таке:

1) адміністративна відповідальність, з одного боку, є необхідним елементом механізму державного управління і фактично різновидом державно-управлінських відносин, з іншого – засобом охорони суспільних відносин у сфері державного управління;

2) адміністративна відповідальність накладається за правопорушення, які не являють собою суспільної небезпеки, а є суспільно шкідливими;

3) адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності;

4) адміністративна відповідальність є універсальним засобом охорони суспільних відносин, що регулюються різними галузями права;

5) у випадку порушення адміністративно-правових норм відповідальність настає не перед другою стороною правовідносин, а перед державою;

6) притягнення осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, до адміністративної відповідальності, здійснюється органами виконавчої влади, які виконують функції державного управління у відповідній сфері суспільних відносин;

7) у переважній більшості випадків адміністративна відповідальність є кінцевим результатом контрольних повноважень органів державної влади, оскільки притягнення до адміністративної відповідальності завершує собою процес реалізації органом державного управління такої функції державного управління, як контроль;

8) адміністративна відповідальність настає за порушення лише тих адміністративно-правових норм, які охороняються адміністративними санкціями;

9) певний (особливий) порядок застосування адміністративних стягнень та заходів впливу, що характеризується як позасудовим (переважна форма), так і судовим порядком здійснення;

10) акт про притягнення до адміністративної відповідальності може прийматися індивідуально (судді, посадові особи державних органів), колегіально (виконавчі комітети й адміністративні комісії);

11) передбачена великою кількістю законодавчих актів податкового, митного, валютного та іншого законодавства, що нехарактерно для інших видів юридичної відповідальності [64, с. 440-442].

Вужчим, але таким, що заслуговує на увагу, є підхід В. С. Віхрової, яка констатує таке: специфічні риси адміністративної відповідальності, передбачають такі елементи:

– умову (йдеться про адміністративне правопорушення (проступок) як підставу для її настання);

– специфіку реагування (безпосередня реакція відповідних органів на правопорушення (проступок), що полягає в застосуванні щодо суб'єктів адміністративних стягнень, а також факт осуду, негативної оцінки вчиненого);

– уповноважений орган, якому законодавством надано право притягувати до адміністративної відповідальності;

– порядок притягнення до відповідальності, що встановлений законодавством і містить необхідні гарантії законності, реалізації права на захист;

– керування нормами адміністративного права, що регулюють процес притягнення до відповідальності (зокрема, вони передбачають перелік адміністративних порушень, адміністративних стягнень та органів, уповноважених їх застосовувати, тощо [63, с. 26].

Узагальнюючи ознаки адміністративної відповідальності, слушно зазначити, що в науці адміністративного права також визначають, що відносини адміністративної відповідальності характеризуються тим, що: 1) для їх виникнення необхідне виявлення факту адміністративного проступку (правопорушення); 2) вони мають окрему нормативну базу своєї регламентації; 3) порушення справи про скоєння адміністративного

проступку може відбуватися за наявності складу адміністративного проступку після факту його виявлення з боку відповідної владної посадової особи або за повідомленням про це звичайним громадянином; 4) у разі скоєння адміністративного проступку з боку правомочного органу до винного застосовуються адміністративні стягнення, передбачені законом [65, с. 206].

Усі з зазначених науковців звертають увагу на підставу адміністративної відповідальності як її специфічну ознаку, що є цілком обґрунтованим, оскільки, як із цього приводу зазначає Д. Лук'янець, якщо розглядати адміністративну відповідальність як специфічні правовідносини, не можна обходити поза увагою підстави виникнення цих правовідносин, але, передусім необхідно з'ясувати, що розуміють під поняттям «підстава адміністративної відповідальності» [66, с. 52].

Зважаючи на це, заслуговує на увагу точка зору. К. Колпакова, який вважає, що підставами адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного проступку (делікту). Він зазначає, що адміністративна відповідальність настає за порушення найменшої частини норм, а саме за порушення фізичними особами деяких обов'язків, тобто за вчинення адміністративних проступків (деліктів). А тому не кожне порушення правил, установлених адміністративно-правовою нормою, спричиняє адміністративну відповідальність. Підставою адміністративної відповідальності є порушення лише тієї норми адміністративного права, яка охороняється адміністративними санкціями [67, с. 408]. Заслуговують на увагу також норми Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження про розгляд справ про адміністративні правопорушення та осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, відповідно до яких перелік підстав притягнення до адміністративної відповідальності є значно ширшим за адміністративні правопорушення. Зокрема, у випадках, передбачених чинним законодавством, підставою адміністративної відповідальності може бути не лише адміністративне

правопорушення (проступок), а й порушення інших галузей права. Такі заходи можуть застосовуватися при звільненні від кримінальної відповідальності, тобто за діяння, що містять ознаки злочинів, які не становлять великої суспільної небезпеки [68].

Водночас є науковці, які також розглядають підстави адміністративної відповідальності системно, не обмежуючись лише адміністративними правопорушеннями. Так, із точки зору С. Т. Гончарука, підставами для адміністративної відповідальності є: 1) чинне законодавство про адміністративні правопорушення (юридична підстава); 2) факт учинення особою адміністративного правопорушення (фактична підстава) [69, с. 97, 108]. Однак із цього приводу Н. С. Васильєва зазначає, що ці підстави є взаємозалежними, оскільки діяння може бути визнаним адміністративним правопорушенням лише тоді, якщо за нього передбачено адміністративну відповідальність відповідним нормативно-правовим актом [70, с. 98].

Проте найбільш деталізованою є система підстав адміністративної відповідальності, до якої відносять: 1) фактичну (вчинення адміністративного правопорушення); 2) нормативну (сукупність правових норм, що закріплюють склади адміністративних правопорушень, а також порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності); 3) процесуальну (правовий акт компетентного суб'єкта про визнання особи винною у вчиненні адміністративного проступку та накладення на неї певного адміністративного стягнення) [70, с. 99].

До специфічних ознак адміністративної відповідальності відносять також її суб'єктів – фізичних та юридичних осіб. У правовій доктрині існують суперечки стосовно виокремлення суб'єктів адміністративної відповідальності. Адміністративним законодавством і наукою адміністративного права виділяють загальний і спеціальний суб'єкти адміністративного права [71, URL].

На думку Б. В. Росинського, фізичних осіб як суб'єктів

адміністративних правопорушень можна класифікувати на суб'єктів загальної адміністративної відповідальності, яких також поділяють на громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, і суб'єктів спеціальної адміністративної відповідальності, які крім загальних, мають спеціальні ознаки (державні службовці тощо) [72, с. 9].

Відповідно до зазначеного загальними є такі ознаки, які повинна мати будь-яка особа, яка підлягає адміністративному стягненню. Передусім до них належать вік і осудність (ст. ст. 12, 20 Загальної частини КУпАП). Тоді як спеціальними визнаються ознаки, які засвідчують особливості правового положення суб'єктів адміністративного правопорушення. Спеціальні ознаки закріплюються в статтях Особливої частини для диференціації відповідальності різних категорій осіб, забезпечення справедливої правової оцінки їх неправомірних дій. Такі ознаки притаманні лише окремим групам громадян (військовослужбовці, посадові особи); виникають на основі індивідуальних актів або інших юридично значущих дій повноважних суб'єктів; особа може мати їх відразу кілька, водночас вони мають тимчасовий характер.

Спеціальні ознаки суб'єкта адміністративної відповідальності загалом виконують одну з двох функцій: 1) вони можуть бути конструктивними ознаками простих складів, а це означає, що до адміністративної відповідальності за відповідні правопорушення притягуються лише спеціальні суб'єкти; 2) вони можуть бути кваліфікуючими ознаками кваліфікованих складів, а тому до адміністративної відповідальності може бути притягнутий будь-який громадянин, який досяг 16-річного віку, а вчинення подібних дій спеціальним суб'єктом оцінюється як виконання кваліфікованого складу [73, с. 64–65].

Розглянемо загальні та спеціальні ознаки суб'єктів адміністративної відповідальності. З приводу першої ознаки зазначимо, що згідно зі ст. 20 КУпАП не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час учинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто

не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану [20]. Тобто осудність пов'язана з деліктоздатністю – здатністю особи усвідомлювати значення своїх дій, керувати ними і нести відповідальність за вчинені дії.

Що стосується віку, з якого настає адміністративна відповідальність, як загальної ознаки суб'єктів адміністративної відповідальності, то звернемося до ст. 12 КУпАП, у якій зазначається, що адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент учинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [20].

Також серед спеціальних ознак суб'єктів адміністративної відповідальності Д. М. Бахрах виділяє: а) особливості праці, посадового становища (посадова особа); б) наявність судимості за минулу протиправну поведінку; в) інші особливості правового статусу особи [74, с. 127]. Такі ознаки мають тимчасовий характер, інколи – преюдиціальне значення на певний період, є факультативними, а звідси й підстава для посилення міри адміністративного стягнення. Спеціальні ознаки відображають такі особливості: 1) притаманні лише визначеному колу осіб; 2) мають відношення до правового статусу особи; 3) джерелом виникнення є видання спеціальних актів органів управління або дій уповноважених органів; 4) спеціальний суб'єкт, уповноважений державою; 5) існують із метою персоналізації та диференціації адміністративної відповідальності [75, с. 96].

Розглядаючи суб'єктів адміністративної відповідальності, не можна не зазначити, що на сьогодні дискусійним залишається питання про віднесення юридичної особи до суб'єктів адміністративної відповідальності. Більшість науковців, зокрема й Л. В. Коваль [76, с. 136] та В. Б. Авер'янов [77, с. 189], вважають, що суб'єктом адміністративної відповідальності є лише фізична особа. Однак зустрічаються дослідження, в яких суб'єктом адміністративної відповідальності є юридична особа. Одним із таких є праця Ю. І. Ковальчука, який намагався дати визначення суб'єкта адміністративної відповідальності

та визначити основні критерії щодо уточнення його змісту. Так, учений зазначає, що суб'єктом адміністративної відповідальності є фізична чи юридична особа, яка має здатність і можливість нести юридичну відповідальність за свої протиправні діяння [78, с. 14–15].

Також можна натрапити на визначення, в яких відсутня пряма вказівка на те, чи є юридична особа суб'єктом адміністративної відповідальності. Наприклад, автори монографії «Суб'єкт адміністративної відповідальності в доктрині сучасного адміністративного права» О. І. Миколенко та О. В. Дуліна роблять висновок, що суб'єкт адміністративної відповідальності – це особа, яка має здатність і можливість нести адміністративну відповідальність згідно з матеріальними та процесуальними нормами адміністративного права (тобто особа, яка вчинила адміністративне правопорушення і притягується до адміністративної відповідальності). Відповідно суб'єкт адміністративної відповідальності – це не лише особа, яка була притягнута до адміністративної відповідальності, а й особа, яка здатна і має можливість нести адміністративну відповідальність, тобто є суб'єктом адміністративного правопорушення, але за обставинами, визначеними чинним законодавством, може бути звільнена від адміністративної відповідальності шляхом її заміни на інший захід державного примусу чи вплив виховного характеру [79, с. 44].

Ураховуючи те, що суб'єктами адміністративної відповідальності, крім фізичних, можуть бути й юридичні особи, Д. М. Лук'янець розглядає відмінності, що відрізняють юридичних осіб як суб'єктів правовідносин. До таких особливостей, зокрема, він відносить: відсутність в юридичних осіб власних психічних характеристик; участь юридичних осіб у правовідносинах через уповноважених представників; наявність в юридичних осіб внутрішньої організаційної структури; специфічні параметри оцінки діяльності юридичних осіб [62, с. 22].

На нашу думку, одними зі специфічних ознак адміністративної відповідальності, що відрізняють її від інших видів юридичної

відповідальності є мета та функції адміністративної відповідальності. Однак, перш ніж визначити зазначені категорії, пропонуємо звернути увагу на мету та функції юридичної відповідальності загалом.

Зокрема, І. А. Кузьмін визначає мету юридичної відповідальності як ідеальну модель бажаного майбутнього стану суспільних відносин, виражену в результатах діяльності, а також у самій діяльності людей та їх об'єднань, яка є орієнтиром для подальшого вдосконалення юридичної відповідальності в об'єктивному сенсі та оптимізації механізмів реалізації юридичної відповідальності в суб'єктивному сенсі [80, с. 86]. Очевидно, що зазначений підхід ідеалізує мету юридичної відповідальності. На відміну від І. А. Кузьміна, І. Б. Аземша під метою юридичної відповідальності в широкому значенні розуміє охорону існуючого устрою та суспільного порядку, попередження вчинення правопорушень надалі, тоді як у вузькому – покарання винного.

В. А. Крижановська зазначає, що юридична відповідальність становить особливу правову форму реакції держави на захист публічних і приватних інтересів, яка полягає в сукупності встановлених державою матеріальних та процесуальних правових норм із метою спонукання правопорушника, який добровільно не бажає дотримуватися встановлених норм поведінки, до належної поведінки і покладання обов'язку зазнавати несприятливих для нього наслідків, а також досягнення мети попередження правопорушень. Це визначення враховує специфіку сучасних видів юридичної відповідальності й значно відповідає вимогам універсальності, підкреслюючи інституційність юридичної відповідальності, а також зможу притягнення до відповідальності винного і виправдання невинного. Саме таке розуміння юридичної відповідальності охоплює всі існуючі способи впливу на правопорушника тобто каральний, відновлювальний або компенсаційний і профілактичний, або попереджувальний [5, с. 49–51].

Мета юридичної відповідальності конкретизується і певним чином проявляється в її функціях, можна зазначити, що реалізовується через них.

Основними з цих функцій є: превентивна, репресивно-карна і правовідновлююча. Превентивна – це функція загальної і спеціальної попередження, покликана не допустити скоєння правопорушення в майбутньому, шляхом виховання та загальної чи спеціальної превенції вплинути на реального або потенційного правопорушника. У репресивно-карній функції виявляється негативне ставлення суспільства до факту скоєння правопорушення. Для правопорушника настають негативні наслідки, які є примусовим обмеженням, карою за скоєне ним протиправне діяння. Правовідновлююча функція покликана забезпечити відновлення порушених прав, відшкодування збитків, завданих скоєними правопорушеннями як суспільству в цілому, так і конкретній особі зокрема [81, с. 244].

Натомість А. Ю. Бойчук виділяє більше функцій юридичної відповідальності, а саме: регулятивну, превентивну, каральну, виховну та компенсаційну. Метою регулятивної функції юридичної відповідальності є формування правомірної поведінки суб'єктів відповідальності, її трансформація в соціально активну правомірну поведінку і в кінцевому підсумку – упорядкування суспільних відносин та їх удосконалення. Метою превентивної функції є попередження правопорушень. Каральна функція передбачає покарання правопорушника. Виховна функція юридичної відповідальності залежно від того, на кого вона впливає, може переслідувати кілька цілей: якщо виховна функція впливає на волю і свідомість правопорушника, то вона спрямована на зміну його негативних поведінкових установок і переслідує такі цілі, як витіснення зі свідомості правопорушника антисоціальних установок, правового нігілізму; формування соціально схвалюваних стереотипів поведінки; повага до права, моралі; виправлення. Відновлювальна функція юридичної відповідальності спрямована на досягнення таких цілей: надання аналогічної речі, компенсація збитків, відновлення громадського спокою, відновлення права, а в кінцевому підсумку – відновлення соціальної справедливості та суспільних відносин [82, с. 14–15].

Переходячи до мети та функцій адміністративної відповідальності, необхідно зазначити, що сьогодні адміністративна відповідальність є інструментом, за допомогою якого здійснюється коригування поведінки окремих членів суспільства з метою досягнення максимального рівня організації та впорядкованості відносин у суспільстві [83, с. 77].

С. В. Надобко під час визначення поняття «адміністративна відповідальність» звертає увагу на те, що метою застосування заходів державного примусу у формі адміністративних стягнень чи заходів впливу, тобто певних негативних наслідків для особи, є її перевиховання в дусі дотримання законів України, поваги до правил співжиття, запобігання вчиненню нових правопорушень як правопорушником, так й іншими особами [84, с. 17].

Представники радянської юридичної науки, зокрема І. О. Галаган, вважали, що застосування в установленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень, сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм, до осіб у вчиненні адміністративних проступків, переслідують цілі їх покарання, виправлення і перевиховання, охорони суспільних відносин у сфері радянського державного управління [85, с. 41].

З точки зору Н. В. Хорощак метою накладення адміністративних стягнень є покарання суб'єкта неправомірної поведінки, попередження, профілактичного впливу на правопорушника [86, с. 24]. На думку В. А. Крижановської, метою адміністративної відповідальності є спонукання правопорушника, який добровільно не бажає дотримуватися встановлених норм, до належної поведінки та покладання обов'язку зазнавати несприятливих для нього наслідків, а також досягнення мети попередження правопорушень, охоплюючи всі існуючі способи впливу на правопорушника – каральний, відновлювальний, компенсаційний, профілактичний і попереджувальний [87, с. 10–11].

Очевидно, що нові наукові підходи до розуміння мети адміністративної

відповідальності акцентують увагу на перевихованні правопорушника, тоді як положення радянської наукової доктрини та вже існуючі за часів незалежності України фокусують увагу також на покаранні правопорушника. Водночас таке розуміння адміністративної відповідальності як діяльності державних органів із застосування примусових заходів інколи призводить до необґрунтованого розширення адміністративно-юрисдикційної функції з використання адміністративних штрафів і інших заходів державного примусу [88, с. 147].

В. О. Продаєвич, зважаючи на загальні підходи до розуміння функцій юридичної відповідальності, поділяє їх за ступенем виявлення цілей юридичної відповідальності в тому чи іншому виді юридичної відповідальності на три групи: основні, загальні й додатково-класифікувальні функції. До основних, на думку науковця, належить лише виховна функція, бо вона є тим критерієм, за яким можна відмежувати заходи юридичної відповідальності від інших заходів правового примусу (заходи запобігання, припинення та ін.). До загальних функцій юридичної відповідальності В. О. Продаєвич відносить регулятивну і превентивну функції, які властиві всім видам юридичної відповідальності, а до додатково-класифікувальних потрібно – карну (штрафну) та відновлювальну (компенсаційну) функції [89, с. 318–319].

Ураховуючи вищевикладене, ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, доцільно класифікувати на загальні (властиві будь-якому виду юридичної відповідальності) та спеціальні (характерні саме для адміністративної відповідальності). Зокрема до загальних ознак досліджуваного виду юридичної відповідальності необхідно віднести: є наслідком винного протиправного діяння; нормативно визначена (законодавчо закріплена); передбачає застосування відповідних санкцій до особи-правопорушника; супроводжується державним і громадським осудом особи-правопорушника та вчиненого ним діяння тощо. Натомість серед спеціальних ознак адміністративної відповідальності за

вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, є такі: є засобом охорони суспільних відносин у сфері державного управління; настає за умови, якщо такі правопорушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності; підставою є вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (протиправна, винна дія чи бездіяльність); має специфічний суб'єктний склад; застосування адміністративних стягнень здійснюється в судовому порядку (позасудовий порядок застосування адміністративних стягнень та заходів впливу щодо притягнення особи-правопорушника до відповідальності за вчинення пов'язаного з корупцією правопорушення не застосовується) тощо.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, має на меті перевиховання та покарання особи-правопорушника шляхом застосування заходів державного примусу у формі адміністративних стягнень. Водночас мета адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, конкретизується і певним чином виявляється в її функціях. В основному відповідальність за вчинення досліджуваного виду адміністративних правопорушень здійснює виховну, превентивну та регулятивну функції, що ж до карної та компенсаційної функцій, то вони також властиві такій адміністративній відповідальності, однак не є переважаючими та такими, що дозволяють відмежувати її від інших видів юридичної відповідальності.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що положення Конституції України як Основного закону держави мають найвищу юридичну силу серед інших правових засад адміністративної відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення. Зокрема, основоположними нормами є ст. 1, в якій проголошені принципи демократичної, соціальної, правової держави; ст. 19, яка є фундаментальним положенням антикорупційного законодавства, адже зобов'язує органи

державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та в спосіб, що передбачені безпосередньо самою Конституцією та законами України; п. 22 ст. 92, згідно з яким виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Окрему увагу приділено нормам міжнародних договорів, які займають вагомe місце серед правових засад антикорупційного законодавства. На сьогодні Україною ратифіковано Цивільну та Кримінальну конвенції про боротьбу з корупцією. Одним з основних міжнародних договорів у сфері запобігання корупційним правопорушенням, до яких у 2010 році приєдналася Україна, є Конвенція ООН проти корупції. Серед міжнародних договорів України, крім Конвенції ООН проти корупції, правові засади адміністративної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства містяться в Міжнародному кодексі поведінки державних посадових осіб та Модельному кодексі поведінки державних службовців. Зокрема, Положення Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб відображені в КУпАП, адже саме за порушення вимог фінансового контролю та порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків встановлена адміністративна відповідальність.

Становлення адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, розглянуто у вигляді відповідних послідовних етапів, до яких віднесені: 1-й (1995–2010 роки) – запровадження відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією; 2-й (2011–2014 роки) – вдосконалення та розвиток антикорупційного законодавства; 3-й (2014 рік – до сьогодні) – оновлення антикорупційного законодавства та імплементація зарубіжного досвіду, пов'язаний із запровадженням поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», за яке законом встановлено юридичну відповідальність, зокрема адміністративну.

За результатами дослідження особливостей становлення антикорупційного законодавства в Україні з'ясовано, що першим антикорупційним законом у новітній історії України можна вважати Закон України «Про державну службу» 1993 року (нині втратив чинність), нормами якого було вперше визначено на законодавчому рівні адміністративно-правові засади відповідальності за корупційні діяння або інші правопорушення, пов'язані з корупцією.

Одним із нормативно-правових актів, що займає центральне місце в системі антикорупційного законодавства та відповідно передбачає адміністративну відповідальність за його порушення, є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Зокрема, глава 13-А КУпАП присвячена адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Назва зазначеної глави КУпАП була змінена у зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про запобігання корупції», який розмежував корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією.

З'ясовано, що введений ще 1995 року Законом України «Про боротьбу з корупцією» термін «правопорушення, пов'язане з корупцією» не мав законодавчого визначення, так само, як і в наступному прийнятому спеціальному антикорупційному законі, що ознаменував втрату чинності попереднього, – Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» 2009 року. Важливі зміни в напрямку реформування антикорупційного законодавства відбулися у 2014 році з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції», серед новел якого стало закріплення терміна «правопорушення, пов'язане з корупцією».

Ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, класифіковано на загальні (властиві будь-якому виду юридичної відповідальності) та спеціальні (характерні саме для адміністративної відповідальності). Зокрема, до загальних ознак досліджуваного виду юридичної відповідальності віднесені: є наслідком винного протиправного діяння; нормативно визначена (законодавчо

закріплена); передбачає застосування відповідних санкцій до особи-правопорушника; супроводжується державним і громадським осудом особи-правопорушника та вчиненого ним діяння тощо. Натомість серед спеціальних ознак адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, є такі: є засобом охорони суспільних відносин у сфері державного управління; настає за умови, якщо такі правопорушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності; підставою є вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (протиправна, винна дія чи бездіяльність); має специфічний суб'єктний склад; застосування адміністративних стягнень здійснюється в судовому порядку (позасудовий порядок застосування адміністративних стягнень та заходів впливу щодо притягнення особи-правопорушника до відповідальності за вчинення пов'язаного з корупцією правопорушення не застосовується) тощо.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, має на меті перевиховання та покарання особи-правопорушника шляхом застосування заходів державного примусу у формі адміністративних стягнень. Водночас мета адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, конкретизується і певним чином проявляється у її функціях. В основному відповідальність за вчинення досліджуваного виду адміністративних правопорушень здійснює виховну, превентивну та регулятивну функції, що ж до карної та компенсаційної функцій, то вони також властиві такій адміністративній відповідальності, однак не є переважаючими та такими, що дозволяють відмежувати її від інших видів юридичної відповідальності.

РОЗДІЛ 2

ЮРИДИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

2.1. Поняття, ознаки та юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією

Зміни в антикорупційному законодавстві в 2014 році були пов'язані з прийняттям 26 жовтня 2014 року Закону України «Про запобігання корупції» № 1700-VII, який був уведений у дію 26 квітня 2015 року. Прийняття нового Закону ознаменувало втрату чинності Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 року № 3206-VI, яким раніше визначалися основні засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин. Серед новел новоприйнятого законодавчого акта у сфері запобігання корупції в Україні стало введення визначення нового поняття – «правопорушення, пов'язане з корупцією», що до цього закріплення на законодавчому рівні не мало.

Введення зазначеного поняття було викликане нагальною потребою усунення правової колізії, що існувала в законодавстві після прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (втратив чинність). З цього приводу слушною є думка В. О. Іванцова, який зазначає, що, сформулювавши визначення корупційного правопорушення, майже ідентичного до його чинного поняття, адміністративні правопорушення, якими було встановлено відповідальність за корупційні правопорушення де-юре, не були корупційними [90, с. 103].

Зазначимо, що якщо в кримінальному законодавстві оперують поняттям «корупційний злочин», то адміністративне законодавство містить норми, що встановлюють адміністративну відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Останнім присвячено норми глави 13-А (ст. ст. 172⁴–172⁹⁻²) КУпАП. Зміни, внесені до

адміністративного законодавства, пов'язані саме з прийняттям нового Закону України «Про запобігання корупції», в якому законодавцем було розмежовано поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією».

Згідно з абз. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупційне правопорушення визначається як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною в ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Визначення ж поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією» наведене в абз. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», під яким законодавець розуміє діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною в ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке Законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [22].

Виходячи з наведених законодавчо встановлених визначень розмежування понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією» полягає в такому. По-перше, якщо корупційне правопорушення є діянням, для якого характерні ознаки корупції, то для правопорушення, пов'язаного з корупцією, такі ознаки не властиві. По-друге, відрізняються досліджувані поняття і видом юридичної відповідальності, що настає в разі вчинення протиправного діяння. Якщо за вчинення корупційного правопорушення законодавством передбачено притягнення особи до кримінальної, дисциплінарної та/або цивільно-правової відповідальності, то вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може призвести до настання кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та/або цивільно-правової відповідальності. Однак важливо зауважити, що зазначена ознака є як відмінною для «корупційного правопорушення» від «правопорушення, пов'язаного з корупцією», так і спільною. Відмінність полягає саме в тому, що за правопорушення, пов'язане з корупцією, може

настати адміністративна відповідальність, тоді як за вчинення корупційного правопорушення такий вид відповідальності не передбачений.

Визначальною в цьому разі є й вказівка в адміністративному законодавстві, згідно з якою адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [20].

Водночас обидва досліджувані діяння мають своїм негативним результатом для правопорушника притягнення до таких видів юридичної відповідальності, як кримінальна, дисциплінарна та/або цивільно-правова. Спільність для «корупційного правопорушення» та «правопорушення, пов'язаного з корупцією» представлена також суб'єктами їх учинення. Адже у двох випадках суб'єктами вчинення діянь є особи, визначені в ч. 1 ст. 3 Закону. І найголовніше, що об'єднує поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією», – ці правопорушення є діяннями особи. Причому, виходячи з аналізу норм як кримінального, так і адміністративного законодавства, протиправне діяння має своє волевиявлення у двох формах: дія чи бездіяльність.

Вивчаючи особливості правопорушень, пов'язаних з корупцією, Л. Шестопалова звертає увагу, що протиправні діяння цього виду вчиняються умисно, можуть полегшувати (спрощувати, прикривати) скоєння корупційних правопорушень, а також мати суміжні склади з корупційними правопорушеннями [24, с. 195].

Важливо зауважити, що в науковій літературі зустрічається визначення поняття «корупційне адміністративне правопорушення» або «адміністративне корупційне правопорушення». Це насамперед пояснюється тим, що до введення Законом України «Про запобігання корупції» нового поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією» та внесення відповідних змін до адміністративного законодавства глава 13-А КУпАП мала назву «Адміністративні корупційні правопорушення». Однак навіть після

запроваджених змін до КУпАП, деякі науковці у своїх дослідженнях продовжують оперувати поняттями «корупційне адміністративне правопорушення» або «адміністративне корупційне правопорушення» [91; 92].

Більше того, неоднозначність уживання зазначених понять має місце і в судовій практиці. З аналізу деяких справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності очевидно, що непоодинокими є випадки, коли в постанові суду одночасно поряд із поняттям «правопорушення, пов'язане з корупцією» зустрічаються поняття «адміністративне корупційне правопорушення», «корупційне адміністративне правопорушення» [93; 94; 95; 96; 97]. Зокрема, в деяких рішеннях шляхом застосування системного та аналогічного способів тлумачення норм права суд доходить висновку, що вживаний у ч. 3 ст. 277 КУпАП термін «адміністративні корупційні правопорушення» та уживаний у назві розділу 13-А КУпАП термін «адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» є тотожними щодо розуміння чинного КУпАП [98]. На сьогодні з внесеними відповідними змінами до чинного КУпАП в його нормах відсутнє поняття «адміністративне корупційне правопорушення», а вживається лише «правопорушення, пов'язане з корупцією».

Отже, виходячи з аналізу визначень понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією», важливо зауважити, що коли мова йде про притягнення особи до адміністративної відповідальності, то мають на увазі наявність учинення не корупційного правопорушення, а саме правопорушення, пов'язаного з корупцією, що пояснюється відсутністю в таких діяннях ознак корупції. Однак, як вбачається із сучасної практики розгляду такої категорії справ у судах і надалі використовують застарілий термін, причому поряд із новим. Така неоднозначність є підставою вважати ототожнення досліджуваних понять, що є неприпустимим з огляду на вимоги чинного адміністративного законодавства.

Ураховуючи законодавче визначення поняття правопорушення, пов'язаного з корупцією, юридична відповідальність, до якої може бути притягнута особа в разі його вчинення, може бути кримінальною, адміністративною, дисциплінарною та/або цивільно-правовою. Водночас визначення виду юридичної відповідальності, якої зазнає правопорушник, буде визначатися саме з урахуванням характеру тих чи інших суспільних відносин, проти яких було спрямоване правопорушення. Визначальним у такому разі буде з'ясування, нормами якої галузі законодавства охороняються суспільні відносини, що стали об'єктом посягання. Таким чином, досліджуваний вид правопорушення може бути, зокрема, як кримінальним, так і адміністративним.

У контексті тематики дослідження науковий інтерес становлять вивчення особливостей та аналіз юридичного складу правопорушення, пов'язаного з корупцією, як різновиду адміністративних правопорушень.

У чинному адміністративному законодавстві України визначення поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» відсутнє. Натомість законодавцем закріплене поняття «адміністративне правопорушення». Згідно з ч. 1 ст. 9 КУпАП адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [20]. З аналізу наведеного законодавчого визначення можна стверджувати, що серед основних ознак адміністративного правопорушення законодавець виділяє протиправність, винність та адміністративну караність. Отже, і адміністративному правопорушенню, пов'язаному з корупцією, за вчинення якого нормами КУпАП передбачена адміністративна відповідальність, властиві зазначені ознаки.

Таким чином, беручи до уваги особливості законодавчо закріплених понять «адміністративне правопорушення» (ч. 1 ст. 9 КУпАП),

«правопорушення, пов'язане з корупцією» (абз. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції») та «корупційне правопорушення» (абз. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»), важливо зазначити таке. Поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» необхідно відрізнити від поняття «корупційне правопорушення» за наявності таких основних ознак: 1) є видом адміністративного правопорушення; 2) є протиправним діянням (дією або бездіяльністю), що не містить ознак корупції; 3) його вчинення передбачає притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Визначене в спеціальному антикорупційному законі поняття правопорушення, пов'язаного з корупцією, потребує додаткового аналізу. Зокрема, законодавець такий термін уживає як «діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені *цим Законом* вимоги, заборони та обмеження...». Отже, сутність правопорушення, пов'язаного з корупцією, виявляється в порушенні вимог, заборон та обмежень, установлених Законом України «Про запобігання корупції».

Зважаючи те, що науковий інтерес становить дослідження саме адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, доцільно враховувати їх сутність. Дійсно, більшість адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, полягають у порушенні вимог, заборон та обмежень, установлених Законом України «Про запобігання корупції». Наприклад, згідно зі ст. 172⁴ КУпАП особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності в разі порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, які окремо визначені в ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції». Так само ст. 172⁵ КУпАП передбачає притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, які визначаються окремо в ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції». Натомість є такі адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, які порушують вимоги, заборони та обмеження, встановлені іншими

нормативно-правовими актами. Так, за ст. 172⁹⁻¹ КУпАП адміністративним правопорушенням є порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням. Заборона протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань установлена ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» від 3 листопада 2015 року № 743-VIII. Ст. 172⁹⁻² КУпАП установлює відповідальність за порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля. Процедура й строки здійснення оцінки впливу на довкілля регламентовані Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року № 2059-VIII [99]. Із зазначеного можна зробити висновок, що сутністю адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є порушення вимог, заборон та обмежень, установлених не лише Законом України «Про запобігання корупції», а й нормами інших нормативно-правових актів.

Також текст визначення терміна «правопорушення, пов'язане з корупцією» містить такі словосполучення: «порушує *встановлені* цим Законом вимоги» та «за яке законом *встановлено...* відповідальність». Незважаючи на те, що одне й те саме слово вживається стосовно до слів «вимоги, заборони та обмеження», а також до слова «відповідальність», його подвійне вживання вбачається не зовсім коректним. Зокрема, в Методичних рекомендаціях Апарату Верховної Ради України «Правила оформлення проєктів законів та основні вимоги законодавчої техніки» зазначено, що текст законопроекту повинен викладатися стисло, державною діловою мовою, по можливості, короткими фразами [100]. З метою уникнення повторення слів вважаємо доцільним замінити слова «за яке законом встановлено... відповідальність» на слова «за яке законом передбачено... відповідальність».

Як і будь-якому протиправному винному діянню, адміністративному правопорушенню властиві характерні ознаки. У науковій літературі

неодноразово приділяли увагу питанням визначення ознак адміністративного правопорушення, водночас більшість дослідників є одноставними щодо виділення таких: 1) є дією чи бездіяльністю; 2) протиправність; 3) винність; 4) адміністративна караність; 5) антигромадська спрямованість (діяння суспільно небезпечне, суспільно шкідливе) [101, с. 12; 102, с. 154; 103, с. 219; 104, с. 301; 105, с. 54].

Важливе значення для притягнення особи до адміністративної відповідальності мають правильність та об'єктивність адміністративно-правової оцінки вчиненого нею протиправного діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає обрання оптимального заходу для здійснення впливу на правопорушника. Також кожному випадку вчинення адміністративного правопорушення властива наявність у сукупності певних характерних ознак, що дозволяє встановити, якою юридичною нормою адміністративного законодавства вчинене діяння (дія чи бездіяльність) визнається як протиправне.

Визначальною умовою застосування до особи адміністративної відповідальності є наявність в її діянні юридичного складу адміністративного правопорушення (проступку). Отже, для притягнення особи до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, обов'язково повинен бути наявний юридичний склад цього виду адміністративного правопорушення. У контексті зазначеного актуальними є дослідження поняття юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та характеристика його структурних елементів.

Для кваліфікації правопорушення як такого, що пов'язане з корупцією, необхідним є визначення його юридичного складу. У цьому разі важливо виходити з того, що під час дослідженні цього питання правопорушення, пов'язане з корупцією, розглядається саме як вид адміністративного правопорушення. Отже, доцільно першочергово дослідити наукові підходи до визначення юридичного складу адміністративного правопорушення.

Зокрема, як удадо зазначає О. В. Белікова, будь-яке протиправне, винне діяння, за здійснення якого чинним законодавством України передбачена адміністративна відповідальність, може бути визнане правопорушенням тільки лише за наявності у відповідному діянні певних ознак (елементів) складу адміністративного правопорушення [106, с. 22].

На думку В. М. Берізко, визначення складу правопорушення має важливе практичне значення, адже дозволяє виявити, як фактичні ознаки будь-якого вчинку особи співвідносяться з юридичними ознаками, закріпленими в нормах чинного законодавства [107, с. 83].

О. Г. Стрельченко звертає увагу, що адміністративним правопорушенням властивий цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади. Водночас автор зауважує, що залежно від юридичних властивостей розрізняють ознаки такі, що мають юридичне значення, і які такого значення не мають. Також, юридично значущі ознаки можуть входити до юридичного складу правопорушення, інші ж із них до такого складу не входять (наприклад, обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, тощо) [108, с. 138].

Авторський колектив підручника «Адміністративне право України» на чолі з В. Галунько визначає юридичний склад адміністративного проступку як сукупність ознак єдності об'єктивних і суб'єктивних характеристик, потрібних для визначення такого діяння правопорушенням (об'єкт проступку, об'єктивна сторона, суб'єкт проступку, суб'єктивна сторона) [109, с. 293].

В. А. Бортник дає визначення складу адміністративного правопорушення як установлену правом сукупність ознак (елементів), за наявності яких суспільношкідливе діяння може розглядатися як адміністративне правопорушення [110, с. 84].

У теорії адміністративного права склади адміністративних правопорушень класифікують за різними критеріями, зокрема, залежно від: 1) ступеня суспільної небезпеки: основні (мають місце в конкретному

випадку вчинення проступку), кваліфіковані (доповнюють основні, за їх наявності діяння повинно бути кваліфіковане за статтею, що передбачає більш суворе покарання); 2) структури складу: однозначні (чітко й однозначно зазначаються ознаки правопорушення), альтернативні (зазначається декілька (два і більше) варіантів ознак); 3) характеру шкоди: матеріальні (тягнуть настання шкідливих матеріальних наслідків), формальні (не мають ознак настання шкідливих матеріальних наслідків); 4) особливостей конструкції: описові (розкривають зміст і суть діяння, що визначається адміністративним правопорушенням), банкетні, або відсылні (свідчать про те, що ознаки проступку містяться в окремо встановлених нормах і правилах); 5) суб'єкта проступку: особисті (вчиняються особою); службові (вчиняються посадовою особою) тощо [73, с. 45; 108, с. 140; 111, с. 388; 112, с. 39].

Зазначимо, що наукові погляди щодо визначення виду складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, відрізняються: деякі стверджують, що такі адміністративні проступки характеризуються формальним складом (настання шкідливих наслідків не є обов'язковим для кваліфікації) [113, с. 8; 114, с. 49; 115]; інші дослідники доходять висновку, що адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, можуть бути як із формальним, так і з матеріальним складом [21, с. 64; 116, с. 223]. Погоджуємося з другою позицією, що склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, може характеризуватися як формальним, так і матеріальним складом. Більшості такого виду адміністративних правопорушень властивий формальний склад, тобто діяння згідно з нормами КУпАП визнається протиправним винним незалежно від настання шкідливих наслідків (це адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 172⁴, 172⁷, 172⁸, 172⁸⁻¹, 172⁹, 172⁹⁻²). Натомість адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 172⁵, 172⁶, 172⁹⁻¹ КУпАП, характеризуються матеріальним складом: одержання подарунка

(ст. 172⁵ КУпАП), одержання неправомірної вигоди (ст. 172⁶ та ст. 172⁹⁻¹ КУпАП).

З аналізу наукових праць, присвячених вивченню юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, можна констатувати, що дослідники виділяють лише такі його види, як із формальним складом і з матеріальним складом, тобто залежно від наявності шкідливих наслідків. Натомість вважаємо, що за аналогією наведеної вище класифікації в теорії адміністративного права складів адміністративних правопорушень можна розширити класифікацію юридичних складів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Класифікувати склади адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, доцільно залежно від:

1) ступеня суспільної небезпеки: основні, кваліфіковані (в більшості адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, кваліфікуючою ознакою є повторність);

2) структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією: однозначні (в межах однієї статті КУпАП законодавець визначив ознаки одного діяння), альтернативні (в межах однієї статті КУпАП законодавець описав декілька діянь, учинення одного з яких або декількох буде вважатися адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією);

3) наявності шкідливих наслідків: формальні (настання шкідливих наслідків нормою права не передбачене); матеріальні (настання шкідливих наслідків передбачене нормою КУпАП, згідно з якою діяння визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією);

4) особливостей конструкції: описові (розкривають зміст і суть діяння, що визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією), банкетні, або відсильні (свідчать про те, що ознаки проступку містяться в окремо встановлених нормах інших нормативно-правових актів).

Традиційно структура юридичного складу адміністративного правопорушення представлена сукупністю чотирьох елементів, до яких відносять: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону [106, с. 22; 108, с. 139; 110, с. 84; 111, с. 389; 115; 117, с. 219]. Водночас важливо звернути увагу, що є також наукова позиція, згідно з якою елементами юридичного складу адміністративного проступку є сукупність ознак єдності його об'єктивних (об'єкт проступку, об'єктивна сторона) і суб'єктивних (суб'єкт проступку, суб'єктивна сторона) ознак [109, с. 293]. Однак зазначені відмінності щодо визначення структури юридичного складу адміністративного правопорушення не є принциповими, адже в будь-якому випадку визначення його структури зводиться до виділення таких елементів, як об'єкт адміністративного правопорушення (проступку), об'єктивна сторона, суб'єкт учинення адміністративного правопорушення (проступку) та суб'єктивна сторона. Отже, структура юридичного складу правопорушення, пов'язаного з корупцією, як виду адміністративного правопорушення (проступку) також представлена сукупністю зазначених елементів, кожний із яких потребує більш детальної характеристики та аналізу.

Для встановлення *об'єкта правопорушення, пов'язаного з корупцією*, за яке передбачена адміністративна відповідальність, першочергово доцільно звернутися до наукових поглядів щодо визначення об'єкта адміністративного правопорушення.

Так, О. В. Белікова під об'єктом адміністративного правопорушення пропонує розуміти суспільні відносини у сфері державного управління, що врегульовані нормами адміністративного права й охороняються заходами адміністративної відповідальності [106, с. 22].

Також, Є. В. Кириленко зазначає, що об'єктом будь-якого адміністративного правопорушення є суспільні відносини, яким цим правопорушенням завдається шкода. Науковець зауважує, що зазвичай назва об'єкта правопорушення може бути зазначена в назві статті або в назві глави особливої частини КУпАП. У цьому разі ознаки об'єкта правопорушення

часто не називаються, але можуть бути логічно зрозумілі зі змісту статті [117, с. 219].

В. М. Берізо звертає увагу, що в загальному розумінні об'єктом адміністративного проступку є те, на що він посягає, проти чого спрямований. Адміністративний проступок за своєю природою являє собою антисоціальне явище, небезпечне для суспільства, що має негативні наслідки [107, с. 82].

Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати, що незважаючи на специфіку індивідуального розуміння дослідниками тих чи інших особливостей об'єкта адміністративних правопорушень, більшість із них доходять висновку, що ним є суспільні відносини.

Однак є й інша, відмінна від зазначеної, позиція дослідників із приводу визначення об'єкта адміністративного правопорушення. Наприклад, С. О. Правник та О. М. Соловйова під час дослідження особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, зазначають, що в загальному розумінні об'єкт – це те, заради чого виникають правовідносини. Об'єктом є поведінка учасників управлінських відносин (дії, утримання від дій). У цьому разі дії учасників управлінських відносин можуть здійснюватися заради різноманітних правових інтересів [115]. Отже, із зазначеного випливає, що об'єктом адміністративного правопорушення є поведінка учасників правовідносин. Вважаємо, що з такою науковою точкою зору не можна погодитися, обґрунтовуючи це таким.

Ю. Битяк, В. Вогульський, В. Гарашук та В. Зуй під об'єктом адміністративно-правових відносин розуміють поведінку людей, а саме їх дії, за допомогою яких реалізуються передбачені адміністративно-правовими нормами обов'язки і права учасників цих відносин [118, с. 58]. Подібною до зазначеної є також позиція І. А. Сердюка, що поведінка, дії або утримання від дій охоплюються поняттям «об'єкт правовідносин», що є більш доцільним, аніж надання визначення цього поняття суто через матеріальні та нематеріальні блага [119, с. 21]. Отже, враховуючи зазначене, необхідно

зауважити, що поведінка учасників (суб'єктів) тих чи інших правовідносин є їх об'єктом. У такому разі не можна ототожнювати об'єкт адміністративних правовідносин та об'єкт адміністративного правопорушення.

У контексті визначення об'єкта адміністративного правопорушення на особливу увагу також заслуговує позиція А. В. Гуржій та Ю. О. Мельник, які зазначають, що не можуть бути об'єктом адміністративного проступку суспільні відносини, які регламентуються правовими нормами, але охороняються санкціями інших юридичних галузей (кримінального, цивільного, трудового права). Порухення цих відносин не є адміністративним проступком, що автоматично виключає наявність його складу та, відповідно, об'єкта [120, с. 16]. З такою позицією необхідно погодитися, адже суспільні відносини, що є об'єктом адміністративного правопорушення (проступку), можуть регулюватися не лише нормами адміністративного права, а й інших галузей права, зокрема, кримінального, цивільного, земельного, трудового тощо. Водночас важливою характерною ознакою об'єкта адміністративного правопорушення є те, що такі суспільні відносини охороняються саме адміністративним законодавством (нормами КУпАП).

Визначаючи об'єкт правопорушення, пов'язаного з корупцією, як вид адміністративного правопорушення, важливо також зауважити, що в теорії адміністративного права об'єкти адміністративного правопорушення мають певну класифікацію. Зокрема, розрізняють такі види об'єктів адміністративного правопорушення, як загальний, родовий та безпосередній. Загальним об'єктом є всі суспільні відносини, що охороняються за допомогою адміністративного права. Також, родовий об'єкт є групою зазначених суспільних відносин, що характеризуються спільними ознаками. Безпосереднім об'єктом є конкретні відносини, якими завдано шкоди певним проступком і які охороняються відповідною адміністративно-правовою нормою [110, с. 85].

Класифікації об'єктів адміністративних правопорушень на окремі види властиве важливе теоретичне і практичне значення. Це, по-перше, дає можливість всебічного дослідження соціальної природи кожного окремого адміністративного правопорушення (проступку), по-друге, є своєрідним критерієм для структуризації актів адміністративно-деліктного законодавства, по-третє, сприяє правильній кваліфікації адміністративних проступків та індивідуалізації адміністративної відповідальності [120, с. 15].

Виходячи із зазначеного, можна дійти висновку, що об'єкти правопорушень, пов'язаних з корупцією, як виду адміністративного правопорушення доцільно класифікувати на загальний, родовий та безпосередній.

Так, загальним об'єктом досліджуваного виду адміністративного правопорушення є суспільні відносини, що охороняються чинним адміністративним законодавством (нормами КУпАП).

Для встановлення родового об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, потрібно виходити з того, що він є спільним для всіх правопорушень, за вчинення яких настає адміністративна відповідальність згідно з нормами глави 13-А (ст. ст. 172⁴–172⁹⁻²) КУпАП. Отже, ним є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання корупції.

Визначення безпосереднього об'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, повинне здійснюватися в межах родового об'єкта та з урахуванням специфіки вимог та обмежень, які можуть бути порушені відповідним діянням. У цьому разі наявна прив'язка до відповідної норми глави 13-А КУпАП, якою передбачена адміністративна відповідальність за те чи інше протиправне діяння, пов'язане з корупцією. Наприклад, безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁴ КУпАП, є суспільні відносини стосовно обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; ст. 172⁵ КУпАП – суспільні відносини стосовно обмежень щодо одержання подарунків; ст. 172⁶ КУпАП – суспільні відносини у сфері здійснення

антикорупційного фінансового контролю; ст. 172⁷ КУпАП – суспільні відносини у сфері запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; ст. 172⁸ КУпАП – суспільні відносини, що виникають з приводу використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень; ст. 172⁹ КУпАП – суспільні відносини, що пов'язані з ужиттям уповноваженими законом суб'єктами заходів щодо запобігання та протидії корупції; ст. 172¹⁰ КУпАП – суспільні відносини у сфері охорони довкілля, а саме у сфері оцінки впливу на довкілля тощо.

Таким чином, у загальному розумінні об'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є ті суспільні відносини, на які він посягає та проти яких спрямований. У цьому разі для належної кваліфікації такого виду адміністративного правопорушення, а отже, і визначення обсягу адміністративної відповідальності як заходу адміністративного примусу важливо урахувувати специфіку суспільних відносин (як об'єкта посягання) та сферу, в якій вони виникають.

Вивчення елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та їх особливостей вимагає окрему увагу приділити визначенню **предмета такого виду адміністративного правопорушення**. У загальному розумінні предметом адміністративного правопорушення є конкретні об'єкти матеріального світу, щодо яких учинено правопорушення [117, с. 220]. Впливаючи на предмет адміністративного проступку як на упредметнений елемент матеріального світу, винний здійснює посягання на безпосередній об'єкт адміністративних проступків [121, с. 39].

У більшості норм глави 13-А КУпАП предмет адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, закріплено законодавцем безпосередньо в диспозиції статті. Так, наприклад, ст. 172⁵ КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Предметом цього виду

адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є подарунок. Обмеження щодо одержання подарунків установлені ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», згідно з ч. 2 якої допускається прийняття подарунків особами, зазначеними в п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, але за наявності обов'язкових умов. По-перше, це стосується відповідності таких подарунків загально визнаним уявленням про гостинність. По-друге, не допускається їх одержання у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, та/або якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи. І по-третє, вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, установлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) впродовж року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, установлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки [22]. Згідно зі ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 14 листопада 2019 року № 294-IX прожитковий мінімум для працездатних осіб становить з 1 січня 2020 року – 2 102 грн., із 1 липня – 2 197 грн., з 1 грудня – 2 270 грн. [122]. З огляду на зазначене обмеження щодо одержання подарунків стосуються його вартості (не повинна перевищувати один прожитковий мінімум для працездатних осіб або впродовж одного року від однієї особи (групи осіб) не може перевищувати 4204 грн) та суб'єктів (осіб, які одержують подарунок та/або його дарують).

Виходячи зі змісту ст. 172⁹⁻¹ КУпАП, предметом порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням, є неправомірна вигода в розмірі, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб [20]. Визначення неправомірної вигоди, наведене у абз. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», під яким розуміють грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують,

надають або одержують без законних на те підстав [22]. Отже, предметом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172⁹⁻¹ КУпАП, є виграш у грошовому вираженні у розмірі, що не перевищує двадцяти мінімальних заробітних плат, який одержано в результаті пари із залученням грошових ставок на спорт без законних на те підстав (порушуючи передбачені законом заборони розміщення ставок на спорт) [113, с. 96; 114, с. 75].

У той самий час, як слушно зазначає А. А. Самойлович, не завжди предметом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є матеріальні цінності, оскільки правовідносини в суспільстві можуть складатися стосовно певних вимог, процедур, порядку тощо. Як зазначає науковець, предмет такого правопорушення може мати соціальні ознаки, тобто відображати значення складу адміністративного правопорушення для особи, показує місце в системі благ, які підлягають адміністративно-правовій охороні [123, с. 147].

Так, наприклад, ст. 172⁶ КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю, а саме за: несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ч. 1); неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про істотні зміни в майновому стані (ч. 2). Частиною 1 ст. 172⁷ КУпАП встановлена відповідальність за неповідомлення особою в установлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів [20]. Предметом зазначених адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, є процедури та порядок додержання вимог, встановлених чинним законодавством (наприклад, порядок декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які до них прирівнюються). Однак важливо звернути увагу на ч. 3 ст. 172⁶ КУпАП, якою передбачено відповідальність за подання свідомо недостовірних

відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. У такому випадку предметом правопорушення є е-декларація, що подається шляхом заповнення на офіційному веб-сайті НАЗК за минулий рік чи за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

Важливо зазначити, що наукові позиції стосовно визначення місця та ролі предмета в юридичному складі адміністративного правопорушення відрізняються: 1) предмет адміністративного правопорушення є елементом об'єкта [108, с. 139]; 2) предмет адміністративного правопорушення є самостійною частиною складу правопорушення (речі матеріального світу, інформаційна документація тощо) [123, с. 147]. Підтримуємо науковий підхід, щодо якого предмет адміністративного правопорушення є елементом об'єкта адміністративного проступку. Зазначене обґрунтовується тим, що об'єкт є невід'ємною складовою адміністративного правопорушення, зокрема й пов'язаного з корупцією, тоді як наявність предмета не завжди обов'язкова. Якщо предмет адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, конкретизовано законодавцем у диспозиції відповідної статті, то він вважається обов'язковою ознакою об'єкта адміністративного проступку. У протилежному разі відсутність такої законодавчо закріпленої ознаки буде свідчити про відсутність юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Для характеристики юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, необхідно дослідити особливості такого обов'язкового елемента – *об'єктивної сторони*. З цією метою варто звернутися до існуючих наукових підходів у теорії адміністративного права щодо визначення об'єктивної сторони як обов'язкового елемента складу адміністративного правопорушення.

Так, О. Г. Стрельченко визначає об'єктивну сторону складу порушення як систему передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують зовнішню сторону проступку. Науковець наголошує на

наявності таких ознак, що характеризують об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, як: 1) безпосередньо саме протиправне діяння (дія чи бездіяльність); 2) шкідливі наслідки діяння; 3) причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, що настали; 4) час, місце, умови, способи та засоби вчинення правопорушення. Водночас автор акцентує увагу на тому, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є протиправне діяння, тоді як усім іншим переліченим ознакам властивий факультативний характер [108, с. 139–140].

Зазначену позицію підтримує і В. М. Берізко, визначаючи, що наявність протиправного діяння є основною ознакою адміністративного правопорушення. Шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діяннями й наслідками, місце, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення проступку є факультативними ознаками об'єктивної сторони [107, с. 82].

А. А. Самойлович розуміє під об'єктивною стороною адміністративного правопорушення зовнішнє вираження протиправного діяння (дії чи бездіяльності). До того ж, як стверджує науковець, об'єктивна сторона – це основний фактор для встановлення об'єктивної істини у справі про адміністративне правопорушення. Зазначене обґрунтовується, зокрема, тим, що: не є адміністративним правопорушенням, якщо відсутня зовнішня сторона діяння; протиправні діяння залишають своє відображення, тобто судом може бути встановлена картина адміністративного правопорушення, тому його факт стає доведеним; за допомогою об'єктивних ознак можна реально встановити суб'єктивні ознаки (суб'єктивну сторону діяння), оскільки вони взаємопов'язані [124, с. 55].

На думку О. В. Белікової, об'єктивна сторона як елемент юридичного складу правопорушення – це зовнішня характеристика, зовнішній прояв здійсненого протиправного діяння. Воно може здійснюватися у формі дії або бездіяльності. Однак дослідник акцентує, що в обох варіантах необхідно мати на увазі, що як дія, так і бездіяльність повинні бути заборонені чинним законодавством України [106, с. 22]. Підтримуємо повністю зазначену

позицію з огляду на те, що діяння (дія чи бездіяльність) особи може бути кваліфіковане як адміністративне правопорушення за умови, що воно порушує законодавчо визначені вимоги, встановлені заборони та/або обмеження.

Як елемент об'єктивної сторони дія є протиправною, активною, свідомою та вольовою поведінкою особи, яка завдає або може створити реальну можливість завдання шкоди об'єкту, що охороняється нормами адміністративного права [125, с. 96].

Ураховуючи розглянуті концептуальні підходи науковців щодо визначення сутності об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, важливо визначити характерні ознаки об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Як невід'ємний елемент юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, об'єктивна (зовнішня) сторона характеризується наявністю вчиненого протиправного діяння (дії чи бездіяльності). Така ознака є обов'язковою, адже діяння (дія чи бездіяльність) особи є підставою для притягнення її до адміністративної відповідальності саме за умови протиправності, що свідчить про порушення законодавчо визначених вимог, установлених заборон та/або обмежень. Тому факт учинення дії або бездіяльності відіграє визначальну роль для притягнення особи до адміністративної відповідальності, адже відсутність цього факту автоматично виключає юридичний склад адміністративного правопорушення, зокрема й такого, що пов'язане з корупцією.

Важливо акцентувати на тому, що діяння особи може бути кваліфіковане як адміністративне правопорушення, якщо протиправний намір реалізується у формі дії або бездіяльності. Так, наприклад, ст. 172⁶ КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. Об'єктивна сторона цього виду адміністративного правопорушення може виражатися як у формі дії (несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій

держави або місцевого самоврядування; несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про істотні зміни у майновому стані), так і бездіяльності (неповідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про істотні зміни в майновому стані). Притягнення до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП передбачає порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Об'єктивна сторона цього адміністративного правопорушення характеризується бездіяльністю – неповідомлення особою в установлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів. Ст. 172⁹ передбачає відповідальність за невжиття заходів щодо протидії корупції. Об'єктивній стороні такого адміністративного проступку властива бездіяльність суб'єкта правопорушення (посадової чи службової особи органу державної влади, посадової особи місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів) щодо невжиття передбачених законом заходів у разі виявлення корупційного правопорушення.

Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, може також характеризуватися ознаками, які здебільшого випадків не є кваліфікуючими. До них відносять час, способи, місце та умови вчинення правопорушення, шкідливі наслідки, причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками тощо. Однак якщо законодавцем такі ознаки конкретизовано в диспозиції відповідної статті, то для кваліфікації діяння вони повинні бути враховані.

Так, способи вчинення є кваліфікуючою ознакою для правопорушення, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП, адже їх визначено безпосередньо в диспозиції статті: *незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень*. Так само одним із способів учинення правопорушення, передбаченого ст. 172⁹⁻² КУпАП, є *втручання в підготовку та надання висновку з оцінки впливу на*

довкілля чи рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля.

Час учинення адміністративного правопорушення є обов'язковою ознакою при кваліфікації діяння за ст. 172⁶ КУпАП: *несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про істотні зміни в майновому стані*. Ознака часу є кваліфікуючою для діяння і за ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП: його вчинення відбувається в період існування реального конфлікту інтересів.

Шкідливі наслідки діяння як обов'язкова ознака характерна лише адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, з матеріальним складом: одержання подарунка (ст. 172⁵ КУпАП) або неправомірної вигоди (ст. 172⁶ та ст. 172⁹⁻¹ КУпАП). У цьому разі розмір шкідливих наслідків визначається законодавцем. Так, наприклад, відповідальність за ст. 172⁶ КУпАП за подання свідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Умови вчинення правопорушення є кваліфікуючою ознакою за ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП: *вчинення дій чи ухвалення рішень в умовах реального конфлікту інтересів*.

Отже, адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, з об'єктивної сторони може бути вчинене як у формі дії, так і бездіяльності. У цьому разі аналіз норм глави 13-А КУпАП дає можливість стверджувати, що форма протиправного діяння визначена законодавцем у диспозиції відповідної статті, якою встановлена відповідальність за правопорушення, пов'язане з корупцією.

Законодавче визначення поняття *суб'єкта адміністративного правопорушення* відсутнє. У той самий час у теорії адміністративного права дослідження сутності цього поняття неодноразово становило науковий інтерес. Так, зокрема, Є. В. Кириленко зазначає, що суб'єктом адміністративного проступку є особа, яка його вчинила, досягла певного віку та є осудною. Науковець акцентує на тому, що необхідно чітко розуміти, що особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, не входить до складу проступку. До нього входять ознаки суб'єкта складу проступку [117, с. 221]. В. А. Бортник серед суб'єктів адміністративного правопорушення називає: 1) фізичну осудну особу, якій на момент учинення проступку виповнилося 16 років; 2) юридичних осіб [110, с. 84]. О. Стрельченко зазначає, що суб'єктами адміністративного правопорушення можуть бути фізичні особи, які на момент учинення адміністративного проступку є осудними і досягли шістнадцятирічного віку, та юридичні особи [126, с. 181]. В. М. Берізко зауважує, що особа є суб'єктом адміністративного правопорушення за наявності певних умов, а саме володіння достатнім рівнем адміністративної правоздатності, дієздатності та деліктоздатності, а отже, є правосуб'єктною [107, с. 81].

Враховуючи концептуальні підходи визначення суб'єкта адміністративного правопорушення в теорії адміністративного права, можна стверджувати, що обов'язковою його ознакою є осудність. У чинному адміністративному законодавстві поняття «осудність» не закріплене. Натомість ст. 20 КУпАП установлено, що не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час учинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати своїх дій або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану [20]. Неосудність під кутом зору юридичного критерію свідчить про нездатність особи усвідомлювати фактичний характер власної поведінки, її

суспільну небезпечність (інтелектуальний момент) та керувати нею (вольовий момент) [127, с. 207].

З аналізу зазначеної норми можна дійти висновку, що осудність як обов'язкова ознака суб'єкта адміністративного правопорушення, зокрема пов'язаного з корупцією, характеризується двома важливими аспектами: по-перше, здатністю особи усвідомлювати свої дії; по-друге, здатністю особи керувати своїми діями.

Окремої уваги потребує з'ясування питання, чи може бути суб'єктом учинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, не лише фізична особа, а й юридична особа. Використання в нормах КУпАП загального терміна «особа» дає можливість припускати, що до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення можуть бути притягнені як фізичні, так і юридичні особи. Водночас норми глави 13-А КУпАП (крім ст. 172⁸⁻¹), якими передбачена відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, містять примітку з визначенням осіб, які можуть бути суб'єктами такого правопорушення. Примітки до статей глави 13-А КУпАП із визначенням суб'єкта відсилають до норм Законів України «Про запобігання корупції» (ст. 3, 45) та «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» (ст. 17). Аналіз змісту норм зазначених нормативно-правових актів дає підстави стверджувати, що суб'єктами адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, є фізичні особи.

У теорії адміністративного права загальноприйнятою є класифікація суб'єктів адміністративного правопорушення на загальні, спеціальні та особливі. До групи загальних суб'єктів відносять осудних осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність (16 років). Спеціальними суб'єктами адміністративного правопорушення є особи, яким властиві певні особливості щодо вчинення тих чи інших правопорушень або які не несуть адміністративної відповідальності на загальних підставах (наприклад, посадові особи, водії, неповнолітні). Особливими суб'єктами є

особи, на яких поширюється дія спеціального законодавства, наприклад, судді, військовослужбовці, прокурори тощо [72, с. 9; 107, с. 81; 108, с. 141].

Виходячи із зазначеної класифікації суб'єктів адміністративного правопорушення та враховуючи встановлені вимоги нормами глави 13-А КУпАП, можна зробити висновок, що суб'єкт правопорушень, пов'язаних з корупцією, спеціальний. Як уже було зауважено, більшість статей глави 13-А КУпАП містять примітку, в якій зазначено, хто є суб'єктом конкретного адміністративного правопорушення. Так, наприклад, ст. 172⁶ КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. Згідно з приміткою до цієї норми суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, які відповідно до ч. 1 та 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [20]. Таким чином, суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁶ КУпАП, є особи, які зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Перелік таких осіб законодавчо визначений у ч. 1 та 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції».

Також важливо зазначити, що, виходячи з норм Закону України «Про запобігання корупції», суб'єктами правопорушення, пов'язаного з корупцією, можуть бути ті самі особи, які є суб'єктами корупційного правопорушення. Ця вказівка міститься в самих дефініціях корупційного правопорушення та правопорушення, пов'язаного з корупцією: «вчинене особою, зазначеною в частині 1 статті 3 цього Закону» [22].

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення відображає психічне ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння. До складових суб'єктивної сторони науковці відносять вину правопорушника, а також мету і мотив його діяльності. Водночас більшість дослідників цього питання [73, с. 115; 106, с. 26; 108, с. 142; 128; 129, с. 3] доходять висновку, що саме вина є обов'язковою ознакою суб'єктивної

сторони адміністративного правопорушення, відсутність якої виключає адміністративну відповідальність.

Виходячи із загального визначення поняття «адміністративне правопорушення», закріпленого в ч. 1 ст. 9 КУпАП, можна дійти висновку, що його обов'язковою ознакою є наявність вини особи у вчиненні того чи іншого виду адміністративного правопорушення. Узагальнюючи судову практику з розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, у більшості випадків вина визначається як певне психічне ставлення особи до свого протиправного діяння і його суспільно небезпечним або шкідливим наслідкам [130].

Формами вини є умисел і необережність. З аналізу ст. 10 КУпАП учинення адміністративного правопорушення особою є умисним за наявності відповідних умов: 1) особа усвідомлювала протиправний характер свого діяння (дії чи бездіяльності), передбачала його шкідливі наслідки, бажала настання цих наслідків; 2) особа усвідомлювала протиправний характер свого діяння (дії чи бездіяльності), передбачала його шкідливі наслідки, свідомо допускала настання цих наслідків [20]. Вчинення адміністративного правопорушення з необережності характеризується такими ознаками: 1) особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків свого діяння (дії чи бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення; 2) особа, яка його вчинила, не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити [20].

Таким чином, суб'єктивну сторону юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, необхідно визначити як систему передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують внутрішню сторону проступку (психічне ставлення особи до вчиненого діяння). У цьому разі характерною особливістю суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є вчинення його умисно.

Підсумовуючи вищевикладене, адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, доцільно визначити як протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що порушує встановлені спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимоги, заборони та обмеження, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Також, під юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, пропонуємо розуміти сукупність основних, визначальних, юридично значущих ознак, за наявності яких протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) можна кваліфікувати як порушення встановлених спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимог, заборон та обмежень, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Визначення сутності поняття адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та встановлення особливостей його юридичного складу дають можливість виділити характерні ознаки цього виду адміністративного правопорушення, які пропонуємо класифікувати на загальні та спеціальні.

Загальні ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є характерними для всіх видів адміністративних правопорушень, серед яких необхідно назвати такі:

1) протиправність – вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, заборонене відповідними нормами глави 13-А КУпАП, тобто діяння (дія чи бездіяльність) визнається адміністративним правопорушенням за умови, що воно передбачене як таке нормами чинного адміністративного законодавства;

2) винність – наявність відповідного психічного ставлення особи до вчиненого діяння (дії чи бездіяльності), а також до наслідків вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; вчиненню такого виду адміністративного правопорушення характерний умисел;

3) правопорушення, пов'язане з корупцією, є протиправним, винним діянням, формами вираження якого може бути як дія (активна форма поведінки особи), так і бездіяльність (пасивна форма поведінки особи);

4) суспільну небезпечність та суспільну шкідливість – виражається в негативному впливі адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, на суспільні відносини (об'єкт адміністративного правопорушення) та завданні їм (або створенні можливості заподіяння) істотних збитків;

5) адміністративну караність – кваліфікація вчиненого протиправного винного діяння (дії чи бездіяльності) як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, що має своїм наслідком притягнення особи до адміністративної відповідальності, межі якої передбачені санкцією відповідної статті глави 13-А КУпАП;

Також, спеціальні ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, властиві саме цьому виду адміністративних правопорушень. Ураховуючи специфіку пов'язаних з корупцією правопорушень, вчинення яких тягне за собою настання адміністративної відповідальності, спеціальні ознаки доцільно додатково класифікувати на обов'язкові та факультативні. Обов'язкові ознаки полягають у такому:

1) специфіка суспільних відносин та сфера, в якій вони виникають, – адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, посягає та спрямоване проти суспільних відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

2) порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, що тягне за собою притягнення особи до адміністративної відповідальності;

3) вчиняється спеціальним суб'єктом, який характеризується наявністю в особи службового або посадового статусу, додаткових обов'язків або обмежень у зв'язку з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування тощо;

4) передбачає неправомірне використання суб'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, наданої йому влади та спеціальних (службових) повноважень;

5) наявність предмета адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією: якщо предмет досліджуваного виду адміністративного правопорушення конкретизовано законодавцем у диспозиції відповідної статті глави 13-А КУпАП, то він вважається обов'язковою ознакою об'єкта адміністративного проступку, а відсутність такої законодавчо закріпленої ознаки буде свідчити про відсутність юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;

6) зазвичай, характеризується формальним складом (настання шкідливих наслідків не передбачене нормою права, а отже, є факультативною ознакою), однак окремим проступком властивий матеріальний склад (настання шкідливих наслідків є обов'язковою ознакою) тощо.

Факультативними ознаками адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, є: 1) спосіб учинення адміністративного проступку; 2) час учинення адміністративного правопорушення; 3) умови вчинення такого діяння; 4) шкідливі наслідки діяння; 5) причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками тощо. Перелічені факультативні ознаки для більшості правопорушень, пов'язаних з корупцією, не є кваліфікуючими. Однак якщо законодавець такі ознаки конкретизував у диспозиції відповідної статті глави 13-А КУпАП, то для кваліфікації діяння вони є обов'язковими.

2.2. Загальні засади кваліфікації правопорушень, пов'язаних з корупцією

Будь-яке провадження у справах про адміністративні правопорушення має своєю невід'ємною складовою здійснення своєчасної, всебічної та

об'єктивної кваліфікації того чи іншого адміністративного правопорушення (проступку) як важливого базису ефективного та належного функціонування інституту адміністративної відповідальності. Для притягнення особи до адміністративної відповідальності не є достатньою підставою лише виявлення правопорушення. Визначальним аспектом є встановлення обов'язкових законодавчо закріплених ознак діяння (дії чи бездіяльності), що охоплюються юридичним складом відповідного виду адміністративного правопорушення. До того ж правильність кваліфікації адміністративного правопорушення є важливим показником реалізації одного з основоположних принципів адміністративного законодавства – забезпечення законності під час застосування заходів впливу за адміністративні правопорушення. Отже, кваліфікація діяння як такого, що пов'язане з корупцією, також має своїм завданням встановлення відповідності ознак учиненого особою діяння (дії чи бездіяльності) до законодавчо визначених ознак юридичного складу адміністративного правопорушення з одночасним додержанням принципів адміністративного законодавства, що є гарантією законності притягнення особи до адміністративної відповідальності. Тому важливим у контексті зазначеного є дослідження поняття, передумов (підстав) та особливостей кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також визначення кола уповноважених суб'єктів на її здійснення.

Окремі питання кваліфікації адміністративних правопорушень неодноразово становили науковий інтерес дослідників. Зокрема, сутність та значення адміністративно-правової кваліфікації, визначення поняття та характерних її ознак, передумов тощо стали об'єктом досліджень таких науковців, як П. С. Гагай, А. В. Гуржій, Є. В. Кириленко, М. Ковалів, А. В. Нефедова, О. Г. Стрельченко, К. О. Чишко та ін.

Вивчення питань кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, першочергово вимагає дослідження наукових підходів до розуміння поняття «кваліфікація адміністративного

правопорушення». Водночас важливо акцентувати увагу на тому, що деякі науковці зосереджують увагу на вивченні особливостей кваліфікації адміністративних правопорушень, інші ж – досліджують аспекти адміністративно-правової кваліфікації. Для з'ясування питання, чи є зазначені категорії принципово різними або тотожними, необхідно розглянути наукові погляди до визначення понять «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення».

Так, А. В. Гуржій висловлює думку, що адміністративно-правова кваліфікація є елементом правозастосовної діяльності уповноважених органів, що включає вибір «відшукування» юридичної норми, яка підлягає застосуванню в конкретному випадку. У цьому разі обов'язковою є констатація ряду обставин: повинна мати місце тотожність юридично значущих ознак фактичної події ознакам саме вміщеної норми; необхідним є висновок про те, що означена подія не повинна бути оцінена з точки зору інших галузей права; обов'язковим є офіційне закріплення в процесуальних документах висновку про кваліфікацію за конкретною нормою (нормами) адміністративного законодавства [131, с. 192].

М. Ковалів визначає кваліфікацію адміністративних проступків як установлення ознак учиненого діяння й зіставлення їх з ознаками того чи іншого складу правопорушення з метою визначення відповідності, збігу цих ознак і формулювання висновку про наявність або відсутність складу конкретного адміністративного правопорушення. Кваліфікацію необхідно розглядати також як найважливіший етап правозастосовної діяльності [132, с. 171].

Є. В. Кириленко звертає увагу, що правова кваліфікація адміністративного правопорушення являє собою діяльність уповноважених суб'єктів з установлення та процесуального закріплення тотожності юридично значущих ознак діяння суб'єкта адміністративної відповідальності ознакам делікту, передбаченого адміністративним законодавством [133, с. 3].

О. Г. Стрельченко стверджує, що для кваліфікації діяння достатньою та необхідною умовою є перелік ознак, закріплених у складі проступку. Науковець доходить висновку, що, по-перше, діяння визнається адміністративним проступком, коли воно містить усі ознаки складу останнього, а відсутність хоча б однієї з них означає відсутність складу взагалі; по-друге, для кваліфікації діяння як адміністративного проступку достатньо, коли в ньому мають місце всі ознаки, що входять до його складу, інші ознаки на кваліфікацію не впливають [108, с. 143]. Таким чином, визначальною для кваліфікації адміністративного правопорушення є наявність всіх структурних елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, до яких відносять об'єкт посягання, об'єктивну сторону, суб'єкт вчинення правопорушення та суб'єктивну сторону.

За визначенням А. В. Нефедової, кваліфікація адміністративного проступку – це встановлення та процесуальне закріплення відповідності фактичних ознак посягання ознакам адміністративного правопорушення (проступку), визначеним законодавством [134, с. 132–133]. Важливо зауважити, що науковець висловлює думку щодо недоцільності під час визначення поняття адміністративно-правової кваліфікації робити вказівку на здійснення її суб'єктом [134, с. 132–133]. Однак із такою думкою не погоджуємося до кінця, адже визначальною ознакою кваліфікації адміністративних правопорушень, зокрема передбачених главою 13-А КУпАП, є здійснення такої діяльності спеціально уповноваженим суб'єктом. Це означає, що така діяльність є офіційною і вимагає обов'язкового закріплення у відповідних офіційних документах (протокол про адміністративне правопорушення, постанова суду). Також, діяльність не уповноважених на здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення осіб є неофіційною, якій властивий характер оцінювання. Це може виражатися у різних формах. Наприклад, у практично-методичному посібнику практичні завдання можуть містити характеристику діяння (дії чи бездіяльності) з визначенням, чи можна його кваліфікувати як

адміністративне правопорушення, та віднесенням до певного виду таких правопорушень. Однак зазначене не вважається офіційною кваліфікацією. А отже, суб'єкт кваліфікації адміністративного правопорушення відіграє важливу роль у цьому процесі.

П. С. Гагай визначає кваліфікацію адміністративних правопорушень як оцінку суб'єктом адміністративно-правової кваліфікації юридичного факту, що містить формальні ознаки адміністративного делікту, яка полягає в співвіднесенні такого діяння з відповідною нормою законодавства про адміністративні правопорушення та в необхідному юридичному реагуванні, встановленому вищезазначеним законодавством [135, с. 100]. Отже, науковець одночасно оперує двома поняттями: адміністративно-правовою кваліфікацією та кваліфікацією адміністративного делікту.

К. О. Чишко пропонує розглядати адміністративно-правову кваліфікацію в широкому та вузькому розуміннях. Так, на думку дослідника, в широкому розумінні адміністративно-правова кваліфікація є процесом пізнання та оцінювання зовнішніх ознак поведінки, що проводиться суб'єктами адміністративних відносин, і, як результат, віднесення діяння до адміністративного правопорушення чи невизнання його таким взагалі. У вузькому розумінні адміністративно-правова кваліфікація, тобто кваліфікація адміністративного правопорушення, – це діяльність спеціально уповноваженого органу (посадової особи) щодо пізнання (визначення) юридично значущих ознак діяння (правопорушення), їх аналіз, узагальнення та зіставлення з ознаками юридичного складу проступку, визначеного законодавством про адміністративні правопорушення [136, с. 156]. Виходячи з наведених трактувань, позиція автора щодо співвідношення досліджуваних понять є неоднозначною: 1) визначаючи поняття адміністративно-правової кваліфікації в широкому розумінні, науковець додержується думки, що ці поняття відмінні, але їх можна співвідносити одне з одним як частину й ціле; 2) розглядаючи адміністративно-правову кваліфікацію у вузькому розумінні,

автор ототожнює її з поняттям «кваліфікація адміністративного правопорушення».

Таким чином, з аналізу розглянутих позицій науковців щодо визначення понять «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення» принципово значущих відмінностей не простежується, а в деяких випадках ці поняття дослідники взагалі ототожнюють. Узагальнюючи наведені визначення, можна дійти висновку, що визначальними аспектами кваліфікації адміністративного правопорушення є такі: 1) це діяльність щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності); 2) така діяльність здійснюється певним суб'єктом – спеціально уповноваженим органом (посадовою особою); 3) зміст такої діяльності становить процес зіставлення та співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, визначених чинним адміністративним законодавством; 4) передбачає відповідне процесуальне оформлення.

Статтею 7 КУпАП встановлено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності [20]. Тому здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, має на меті захист прав, свобод та законних інтересів його учасників, що досягається шляхом дотримання принципу законності як одного з основоположних принципів адміністративно-деліктного законодавства. Важливе значення в дотриманні зазначеного принципу має характеристика відповідних передумов кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Зазначимо, що в адміністративно-правовій теорії виділяють такі передумови кваліфікації адміністративних правопорушень, як: 1) фактичну передумову – вчинення дії (бездіяльності), що має зовнішні ознаки адміністративного делікту; 2) юридичну передумову – наявність адміністративно-деліктної норми (норм), що передбачає відповідальність за вчинене посягання

[136, с. 157; 137, с. 8; 138, с. 10]. Водночас більшість вітчизняних адміністративістів стверджують, що: по-перше, встановлення фактичних обставин, за яких учинено протиправне винне діяння (бездіяльність), повинно бути повним, об'єктивним, усебічним, достовірним та супроводжуватися правильним вибором відповідної норми, по-друге, передумови кваліфікації адміністративного правопорушення між собою взаємопов'язані, а тому обумовлювати цей процес окремо одна від одної не можуть.

У контексті досліджуваної тематики важливим є з'ясування питання, є виступає суб'єктом здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. З цього приводу зазначимо, що в науці адміністративного права існує наукова позиція, що адміністративно-правова кваліфікація може відбуватися в межах адміністративно-судового процесу та в межах адміністративного процесу, який здійснюється публічною адміністрацією [135, с. 102]. Є подібною із зазначеною й точка зору щодо доцільності поділу суб'єктів кваліфікації адміністративного правопорушення на первинних та остаточних [139, с. 7]. Тобто здійснення кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності) особи відносяться до компетенції як посадової особи відповідного органу, уповноваженої вирішувати справу, так і суду.

Зазначимо, що перелік осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, закріплений у ст. 255 КУпАП. Виходячи з положень зазначеної норми, до суб'єктів, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, віднесені:

1) уповноважені на те посадові особи:

– органів внутрішніх справ (Національної поліції) – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹ (за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище), 172⁹⁻¹, 172⁹⁻² КУпАП;

– органів Служби безпеки України – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹ КУпАП;

– Національного агентства з питань запобігання корупції – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹ КУпАП (у частині правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище);

2) прокурор – щодо адміністративних правопорушень, передбачених статтями 172⁴–172⁹⁻² КУпАП [20].

Зокрема, оформлення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, що здійснюється посадовою особою органу Національної поліції України, повинне проводитися з дотриманням вимог чітко встановленої форми, визначених Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженою Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 6 листопада 2015 року № 1376 [140].

До того ж зауважимо, що судове провадження про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачає розгляд матеріалів про притягнення до адміністративної відповідальності конкретної особи за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП. Аналіз судової практики з розгляду такої категорії справ про адміністративні правопорушення [141; 142; 143; 144; 145] дає можливість стверджувати, що судом установлюється саме правильність чи навпаки – неправильність кваліфікації адміністративного правопорушення за відповідною нормою глави 13-А КУпАП. Кваліфікація в межах судового провадження передбачає встановлення наявності ознак, які мають значення для правової кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП. Тобто зміст такої діяльності по суті становить одночасну перевірку вже встановлених ознак правопорушення у наявних матеріалах про адміністративне правопорушення на відповідність нормам чинного адміністративного законодавства та обґрунтування

законності підстав для притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Отже, підсумовуючи, необхідно назвати такі основні аспекти стосовно здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. По-перше, суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною нормою глави 13-А КУпАП, є спеціально уповноважені посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції), органів Служби безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції або прокурор залежно від специфіки вчиненого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. По-друге, судове провадження за фактом учинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, має на меті встановлення, чи є кваліфікація адміністративного правопорушення за відповідною нормою глави 13-А КУпАП правильною. Тобто в результаті розгляду справи суд або підтверджує правильність кваліфікації адміністративного правопорушення, або заперечує. У разі останнього, зазвичай, причинами є відсутність тієї чи іншої обов'язкової ознаки юридичного складу адміністративного правопорушення, що виключає можливість притягнення особи до адміністративної відповідальності. Однак в обох випадках суд не змінює правової кваліфікації адміністративного правопорушення, здійсненої спеціально уповноваженим суб'єктом.

Визначаючи суб'єкта кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, на окрему увагу заслуговує позиція А. В. Нефедової, щодо якої кваліфікація не може здійснюватися певним органом чи іншою організаційною структурою. Науковець обґрунтовує це тим, що кваліфікація адміністративного проступку по суті є складним когнітивним процесом, який проходить в людській свідомості і не мислиться без людини. Тому навіть у тих випадках, коли результати кваліфікації оформлені рішенням органу юрисдикції (наприклад, постановою суду), вона здійснюється конкретною посадовою особою [134, с. 132]. Варто погодитися

з таким твердженням. Зокрема, у випадку вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, суб'єктом кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності) є відповідна уповноважена посадова особа певного органу (органу Національної поліції, Служби безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції, прокуратури), від імені якого вона здійснює свої повноваження. Це стосується й кваліфікації адміністративного правопорушення у процесі судового розгляду справи. Остаточне рішення щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності виражається у формі постанови відповідного суду, але по суті здійснення кваліфікації відбувається суддею.

Отже, враховуючи вищевикладене, до суб'єктів кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, доцільно віднести:

1) суб'єкта здійснення первинної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, яким є уповноважена посадова особа певного органу (органу Національної поліції, Служби безпеки України або Національного агентства з питань запобігання корупції) або прокурора залежно від особливостей вчиненого діяння (дії чи бездіяльності);

2) суб'єкта здійснення остаточної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, – суд. У рамках судового провадження про притягнення особи до адміністративної відповідальності за відповідною статтею глави 13-А КУпАП судом здійснюється встановлення відповідності кваліфікованого адміністративного правопорушення обов'язковим ознакам його юридичного складу, визначеного чинним адміністративним законодавством.

Ухвалення остаточного рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності за фактом учинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та обрання виду адміністративного стягнення належать до компетенції суду. Однак важливо враховувати, що з'ясування судом відповідності вчиненого діяння (дії чи

бездіяльності) обов'язковим ознакам юридичного складу певного адміністративного правопорушення вбачається неможливим за відсутності попередньо здійсненої кваліфікації адміністративного правопорушення спеціально уповноваженим суб'єктом, що документально підтверджена процесуальним документом – протоколом про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Кваліфікація будь-якого адміністративного правопорушення передбачає здійснення суб'єктом відповідних дій. Зокрема, за визначенням К. О. Чишко, вони мають назву «стадії кваліфікації адміністративного правопорушення». Науковець виділяє три стадії здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, до яких відносить: 1) вибір адміністративно-деліктної норми, зміст якої відповідає вчиненому проступку; 2) визначення відповідності між юридичним складом обраної адміністративно-правової норми та юридично значущими ознаками протиправного посягання; 3) юридичне закріплення кваліфікації діяння (остання стадія) [139, с. 14–15]. Однак із такою науковою позицією важко погодитися, обґрунтовуючи це таким.

Процес кваліфікації будь-якого адміністративного правопорушення передбачає здійснення правової (юридичної) оцінки вчиненого діяння та має своєю основною метою досягнення певного результату – притягнення особи правопорушника до адміністративної відповідальності. Причому останнє вимагає юридичного оформлення, тобто винесення судом постанови про притягнення особи до адміністративної відповідальності. У загальному розумінні «стадія» в перекладі з грецької мови означає «певний ступінь (період, етап) у розвитку чогось, що має свої якісні особливості» [146, с. 723]. Зміст кваліфікації становлять комплексний аналіз сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак діяння (дії чи бездіяльності) та його юридична оцінка для з'ясування питання, чи має місце вчинення адміністративного правопорушення. Таким чином, процесу здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення властиві одночасно комплексний аналіз,

юридична оцінка та, як результат, з'ясування питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності. Отже, виділення цього процесу як окремої стадії (фази) вбачається недоцільним.

Підсумовуючи вищевикладене, пропонуємо процес здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, розглядати як комплекс проведення таких дій:

1) вибір суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідної норми глави 13-А КУпАП, зміст якої відповідає вчиненому діянню (дії чи бездіяльності);

2) зіставлення та співвідношення ознак учиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством;

3) процесуальне оформлення кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; винесення судом (суддею) постанови у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Таким чином, урахувавши особливості кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, пропонуємо таке його визначення. Під кваліфікацією адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, необхідно розуміти діяльність спеціально уповноваженого суб'єкта щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності), змістом якої є зіставлення та співвідношення ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством, із відповідним процесуальним оформленням.

2.3. Види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, та особливості їх кваліфікації

Кваліфікація протиправного винного діяння (дії чи бездіяльності) як адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП, має свої особливості залежно від специфіки виду адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Тому доцільним є вивчення та аналіз характерних особливостей видів цієї групи адміністративних правопорушень, що є визначальними для їх кваліфікації, а отже, в кінцевому підсумку впливають на всебічність, повноту та об'єктивність ухвалення рішення у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Законодавчо закріплені види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, визначені в окремій главі 13-А розділу II КУпАП, до яких віднесені наступні:

- 1) порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴);
- 2) порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵);
- 3) порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶);
- 4) порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172⁷);
- 5) незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172⁸);
- 6) порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, який здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 172⁸⁻¹);
- 7) невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172⁹);

8) порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172⁹⁻¹);

9) порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 172⁹⁻²).

Притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого *ст. 172⁴* КУпАП, має своєю підставою порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Згідно з Положенням про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій, затвердженим Наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 28 червня 1993 року № 43, сумісництвом вважається виконання працівником, крім своєї основної, іншої регулярної оплачуваної роботи на умовах трудового договору у вільний від основної роботи час на тому ж або іншому підприємстві, в установі, організації або в громадянина (підприємця, приватної особи) за наймом [147]. Водночас у Додатку до зазначеного Положення подано перелік робіт, які відповідно до чинного законодавства не є сумісництвом. До них відносять:

1) літературну роботу, зокрема роботу з редагування, перекладання та рецензування окремих творів, що оплачується з фонду авторського гонорару;

2) технічну, медичну, бухгалтерську та інша експертизу з разовою оплатою праці;

3) педагогічну роботу з погодинною оплатою праці обсягом не більше ніж 240 годин на рік;

4) виконання обов'язків медичних консультантів установ охорони здоров'я обсягом не більше ніж 12 годин за 1 місяць із разовою оплатою праці;

5) керівництво аспірантами в науково-дослідних установах і закладах вищої освіти науковців та висококваліфікованих спеціалістів, які не перебувають у штаті цих установ та навчальних закладів, з оплатою їх праці з

розрахунку 50 годин за рік за керівництво кожним аспірантом; завідування кафедрою висококваліфікованих спеціалістів, зокрема тих, які займають керівні посади в навчальних закладах і науково-дослідних установах з оплатою з розрахунку 100 годин за навчальний рік;

б) проведення консультацій науковими працівниками науково-дослідних інститутів, викладачами закладів вищої освіти та інститутів удосконалення лікарів, головними спеціалістами органів охорони здоров'я в лікувально-профілактичних установах обсягом до 240 годин за 1 рік із погодинною оплатою праці;

7) робота за договорами провідних наукових, науково-педагогічних і практичних працівників із короткострокового навчання кадрів на підприємствах і в організаціях;

8) робота без зайняття штатної посади на тому самому підприємстві, в установі, організації, виконання вчителями середніх загальноосвітніх та викладачами професійних навчально-освітніх, а також закладів вищої освіти обов'язків із завідування кабінетами, лабораторіями і відділеннями, педагогічна робота керівних та інших працівників навчальних закладів, керівництво предметними і цикловими комісіями, керівництво виробничим навчанням та практикою учнів і студентів, чергування медичних працівників понад місячну норму робочого часу і т. ін.;

9) переписування нот, яке виконується за завданнями підприємств;

10) організація та проведення екскурсій на умовах погодинної або відрядної оплати праці, а також супроводження туристських груп у системі туристично-екскурсійних установ профспілок;

11) інша робота, яка виконується в тому разі, коли на основній роботі працівник працює неповний робочий день і відповідно до цього отримує неповний оклад (ставку), якщо оплата його праці з основної та іншої роботи не перевищує повного окладу (ставки) за основним місцем роботи.

12) виконання обов'язків, за які встановлена доплата до окладу (ставки) в процентах [147].

Об'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172⁴ КУпАП, є суспільні відносини, пов'язані із заборонаю отримання особами, уповноваженими на виконання із здійсненням ними владних повноважень. З об'єктивної сторони досліджуваний вид адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбачає: 1) зайняття іншою оплачуваною діяльністю або підприємницькою діяльністю (ч. 1); 2) входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ч. 2). Отже, з об'єктивної сторони такі адміністративні правопорушення є протиправними винними діяннями, формою вираження яких є дія (активна форма поведінки правопорушника).

Суб'єкти правопорушення визначені в примітці до ст. 172⁴ КУпАП, до яких законодавцем віднесені особи, зазначені в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції». У цьому разі необхідно враховувати, що до суб'єктів не відносять: 1) депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі); 2) присяжних; 3) помічників-консультантів народних депутатів України; 4) працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України; 5) працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України [20].

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення характеризується наявністю умисної форми вини, що передбачає прагнення особи-правопорушника отримати прибуток або винагороду від здійснення заборонених законом для суб'єктів владних повноважень видів діяльності.

Частиною 2 ст. 172⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлено адміністративну відповідальність за порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до

складу правління, інших виконавчих або контрольних органів чи наглядової ради підприємства або організації. А. В. Титко пропонує доказами входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, вважати такі: 1) підтвердження факту отримання доходів як результату такого входження; 2) відмежування входження до складу правління від участі в загальних зборах особи як учасника, що є конституційним правом кожної особи; 3) доведення участі особи у загальних зборах підприємства або організації як засновника шляхом встановлення факту управління поточною діяльністю господарського товариства або підприємства; 4) суб'єкти відповідальності за правопорушення, передбачене ст. 172⁴ КУпАП, можуть входити до складу загальних зборів товариства, яке має на меті отримання прибутку, виключно, якщо таке входження пов'язане лише з реалізацією його права власності на частку в цьому товаристві як корпоративного права особи [148, с. 179–180].

Отже, із зазначеного очевидно, що участь у складі правління чи інших виконавчих органів підприємств та організацій, які не здійснюють підприємницької діяльності, не дає підстав для визнання особи, уповноваженої на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 172⁴ КУпАП [114, с. 54].

Статтею 172⁵ КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Згідно з положеннями ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» під подарунком необхідно розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою від мінімальної ринкової [22]. Обмеження щодо одержання подарунків законодавцем визначені у ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», ч. 1 якої встановлено заборону особам, зазначеним у п. 1 та п. 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону, безпосередньо або через інших осіб

вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи [22].

Дослідження особливостей кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁵ КУпАП, зумовлене необхідністю відмежування правопорушення, за яке особа притягується до адміністративної відповідальності у зв'язку з порушенням антикорупційного законодавства, від злочину, за який передбачена кримінальна відповідальність за ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою).

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁵ КУпАП, є порушення передбачених ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» заходів щодо запобігання корупції. Таким чином, досліджуване адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, посягає на суспільні відносини у сфері державного управління та сфері запобігання і протидії корупції щодо дотримання встановленого порядку одержання подарунків суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та особами, які прирівнюються до них. Безпосереднім об'єктом злочину за ст. 368 КК України є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління державних органів та органів місцевого самоврядування [149].

З об'єктивної сторони адміністративне правопорушення, передбачене ст. 172⁵ КУпАП, характеризується діянням, що передбачає порушення особами, зазначеними в п. 1 та п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», вимог закону щодо заборони або обмежень щодо одержання подарунків [150, с. 215]. Кваліфікуючи діяння як адміністративне правопорушення за ст. 172⁵ КУпАП, суди виходять із того, що з об'єктивної сторони такий вид правопорушення, пов'язаного з корупцією, являє собою

порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, у випадках: 1) вимагання, прохання, одержання подарунка для себе чи близьких осіб від підлеглої особи – не у зв'язку зі здійсненням діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) прийняття подарунка, який не відповідає загальноновизнаним уявленням про гостинність [151].

Натомість об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 368 КК України, характеризується діями, що полягають у: 1) прийнятті службовою особою пропозиції надати їй неправомірну вигоду для себе чи третьої особи; 2) прийнятті службовою особою обіцянки надати їй неправомірну вигоду для себе чи третьої особи; 3) одержанні службовою особою неправомірної вигоди для себе чи третьої особи; 4) проханні надати неправомірну вигоду для себе чи третьої особи [149; 152, с. 83].

У примітці до ст. 172⁵ КУпАП зазначено, що суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені п. 1 та п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» [20]. Отже, ними можуть бути особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та особи, які для цілей Закону прирівнюються до них [22]. Суб'єктивна сторона досліджуваного адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, характеризується умисною формою вини та корисливою метою.

З метою розмежування деліктів, передбачених ст. 172⁵ КУпАП та ст. 368 КК України, слушною є позиція В. М. Киричко. Науковець посилається на законодавчо визначене поняття корупції, в якому фігурує мета схилити спеціального суб'єкта до протиправного використання наданих йому службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей. Таким чином, дослідник доходить висновку, що лише в тому разі, коли особа прагне в такий спосіб задовольнити свій незаконний інтерес, обидві сторони корупції підлягатимуть кримінальній відповідальності, зокрема за ст. 368 КК України. У протилежному разі, тобто відсутність зазначеної мети і незаконного інтересу свідчить про відсутність суспільної небезпеки в діях

обох сторін. Тому, наприклад, у випадку надання подарунка державному службовцеві за добросовісне виконання ним своїх службових обов'язків для цього суб'єкта повинна наставати не кримінальна, а адміністративна відповідальність за ст. 172⁵ КУпАП [153, с. 92].

Важливим аспектом у кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, за ст. 172⁵ КУпАП (а не за ст. 368 КК України), є така його ознака, як малозначність. Зокрема, в ч. 2 ст. 11 КК України законодавцем встановлено, що не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі [154].

Більшість науковців [155, с. 21; 156, с. 15; 157, с. 381; 158, с. 65–66; 159, с. 52] виходять із того, що за наявності зв'язку «подарунка» з виконанням відповідним суб'єктом функцій держави або місцевого самоврядування та враховуючи вимоги ч. 2 ст. 9 КУпАП (пріоритет за кримінально-правовими заборонами), особа повинна притягатися не до адміністративної відповідальності за ст. 172⁵ КУпАП, а до кримінальної відповідальності за ст. 368 КК України за наявності всіх ознак складу злочину, передбаченого зазначеною статтею КК (зокрема, за відсутності малозначності діяння). Тому дослідники акцентують на поширеності хибної судової практики, в межах якої фактично кримінально карана поведінка належних суб'єктів тягне за собою адміністративну відповідальність за ст. 172⁵ КУпАП.

Досліджуючи питання особливостей кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁵ КУпАП, та корупційного злочину, передбаченого ст. 368 КК України, науковці доходять висновку, що фактично в п. 1 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» йдеться не про «подарунок», а про «неправомірну вигоду» як предмет корупційного злочину, передбаченого ст. 368 КК України, у зв'язку

з цим пропонують виключити його із Закону [156, с. 15; 159, с. 53]. Існує також і позиція, згідно якої адміністративна відповідальність за порушення заборони, закріпленої в п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», унеможлиблюється, оскільки в чинній редакції ст. 172⁵ КУпАП про порушення встановленої законом заборони щодо одержання подарунка не йдеться. Зокрема, О. З. Гладун зазначає, що п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» присвячений випадкам «задобрювання» керівництва з розрахунком на подальше лояльне ставлення чи певне сприяння в роботі. Як стверджує науковець, одержання керівником такого подарунка у зв'язку зі здійсненням діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, повністю охоплюється положенням п. 1 ч. 1 ст. 23 Закону, порушення якого тягне за собою кримінальну відповідальність. Тому пропонується виключення п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» як надмірної заборони [155, с. 21]. Із такою позицією важко погодитися: здійснення керівною особою діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, необов'язково має відношення до мети передання подарунка підлеглою особою, зокрема, якщо це здійснюється для подальшого лояльного ставлення до себе чи певного сприяння в роботі з боку керівництва.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» законодавцем дозволено особам, зазначеним у п. 1 та п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, приймати подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених ч. 1 ст. 23, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, установлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) впродовж одного року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, установлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки [22]. У той самий час передбачене обмеження щодо вартості подарунків не

поширюється на подарунки, які: 1) дарують близькі особи; 2) одержують як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси [22].

Отже, адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язане з корупцією, передбачене ст. 172⁵ КУпАП, виключається в разі прийняття особами, зазначеними в п. 1 та п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», подарунків, що характеризуються такими ознаками: 1) відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність; 2) вартість подарунка (подарунків) одноразово не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, установлений на день прийняття подарунка; сукупна вартість таких подарунків (отриманих від однієї особи (групи осіб) впродовж одного року) – не перевищує двох прожиткових мінімумів, установлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Прожитковий мінімум для працездатних осіб визначається законодавцем на майбутній рік у відповідному законі про бюджет, що приймається наприкінці грудня кожного року. Зокрема, на 2020 рік прожитковий мінімум для працездатних установлений у Законі України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» і згідно зі ст. 7 становить: із 1 січня 2020 року – 2 102 грн.; із 1 липня – 2 197 грн.; із 1 грудня – 2 270 грн [122].

До того ж при кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення за ст. 172⁵ КУпАП важливо ураховувати роз'яснення Міністерства юстиції України «Одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 28 липня 2011 року. У роз'ясненні звертається увага на важливість вирішення питання неправомірності подарунків, адже в багатьох випадках із метою вирішення питань у власних інтересах подарунки передаються публічному службовцю особами: які зацікавлені в певних офіційних діях установи, в якій працює службовець; які ведуть бізнес або розраховують на ведення бізнесу з цією установою; які здійснюють певні види діяльності, що регулюються відповідною установою; на інтереси яких

може вплинути виконання чи невиконання службовцем своїх посадових обов'язків та інше [160]. Тому, посилаючись на положення зазначеного роз'яснення Міністерства юстиції України, суди з метою вирішення питання неправомірності подарунків акцентують на доведенні причинно-наслідкового зв'язку отримання публічним службовцем у власних інтересах подарунків [122].

За *ст. 172⁶* КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю. Так, ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП установлена відповідальність за несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Суди виходять із того, що діяння (дія чи бездіяльність) особи може бути кваліфіковане за ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП за наявності обов'язкової умови – установлення несвоєчасності подання декларації, тобто подання поза строком, визначеним законом [161].

Безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 172⁶ КУпАП, є суспільні відносини у сфері здійснення антикорупційного фінансового контролю.

В інформаційному листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 травня 2017 року № 223-943/0/4-17 (далі – Лист ВССУ № 223-943/0/4-17) роз'яснено, що об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП, має активну форму прояву та полягає в несвоєчасному поданні без поважних причин декларації [162]. Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП, може виражатися в: 1) бездіяльності суб'єктів декларування, а саме неповідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про істотні зміни в майновому стані; 2) формі дії, а саме несвоєчасне повідомлення зазначених відомостей.

ВССУ звертає увагу, що з метою розкриття об'єктивних складових адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП,

важливо враховувати, що диспозиція цієї норми за своїм змістом є бланкетною адміністративно правовою нормою (лише називає або описує правопорушення, а для повного визначення його ознак відсилає до інших норм) [162]. Тобто примітка до зазначеної статті містить вказівку на суб'єкт цього виду адміністративного правопорушення, але відсилає до ч. 1, 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», який є спеціальним антикорупційним законом [20].

Отже, враховуючи вимоги ч. 1 та ч. 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» [22], суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁶ КУпАП, є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3);

2) посадові особи юридичних осіб публічного права, не зазначені в пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше ніж 50 відсотків акцій (часток) належать державі (пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3);

3) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними в п. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» (пп. «в», п. 2 ч. 1 ст. 3).

Водночас важливо звернути увагу, що суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁶ КУпАП, виступають є вище зазначені особи, які:

1) зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством (ч. 1 ст. 45);

2) припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями (ч. 2 ст. 45) [22].

Суб'єктивна сторона досліджуваного адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу; вчинення цього діяння через необережність виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності [162]. Таким чином, суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП, характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу, а відповідальність настає лише за умови, що особа: 1) усвідомлювала протиправний характер своїх дій і мала прямий умисел, спрямований на ухилення від подання чи несвоєчасне подання декларації, керуючись при цьому особистим інтересом чи інтересами третіх осіб; 2) мала непрямий умисел, свідомо допускаючи наслідки у вигляді неподання або несвоєчасного подання декларації, вчинення цього діяння через необережність виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності [163]. Важливим питанням при кваліфікації судом діяння за ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП є встановлення відсутності поважних причин, з яких, можливо, особа не змогла подати декларацію вчасно. Як свідчить судова практика, ситуація неподання декларації через те, що особа просто забула про необхідність подання декларації і зробила це

неумисно, не береться до увагу судом як наявність поважних причин [164]. Натомість, якщо особа не має будь-якого умислу приховувати свої доходи чи не подавати декларацію, пропуск строку мав місце з технічних проблем тощо [165; 166], у такому разі суб'єктивна сторона правопорушення відсутня, а отже, і відсутній юридичний склад адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП.

З огляду судових рішень у справах про адміністративні правопорушення щодо порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶ КУпАП) окрему увагу необхідно звернути на віднесення судами такого правопорушення, пов'язаного з корупцією, до категорії триваючих або правопорушень разового характеру. Так, Держинським районним судом міста Харкова у справі № 638/3057/19 та Тростянецьким районним судом Сумської області у справі № 588/175/19 вирішувалися питання про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП на підставі неповідомлення про істотні зміни в майновому стані шляхом подання декларації. Суди дійшли висновку, що інкриміноване правопорушення за ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП не є триваючим, подія адміністративного правопорушення в цьому разі є разовою і строк для накладення адміністративного стягнення необхідно обраховувати з дня його виявлення, як це передбачено ч. 3 ст. 38 КУпАП [167; 168]. Натомість існує інша судова практика щодо вирішення питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП. Зокрема, в рішенні Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області у справі № 274/2788/18 неповідомлення особою про істотні зміни в майновому стані визнано триваючим правопорушенням. Така позиція аргументована таким: в установленій законом строк не виконав покладений на нього обов'язок щодо подання повідомлення про істотні зміни в майновому стані і продовжує його не виконувати, оскільки до цього часу про ці зміни в майновому стані не повідомив [169].

Зазначимо, що, виходячи з ч. 1 ст. 38 КУпАП, адміністративні проступки поділяються на правопорушення разового характеру та триваючі. Визначення триваючого адміністративного правопорушення КУпАП не містить. До того ж у листі Міністерства юстиції України «Щодо надання роз'яснення положень Кодексу України про адміністративні правопорушення» від 2 серпня 2013 року № 6802-0-4-13/11 зазначено, що в теорії адміністративного права триваючими визначають правопорушення, які, почавшись з якоїсь протиправної дії або бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов'язку [170].

Із приводу віднесення правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП, до категорії триваючих існує також наукова точка зору, згідно з якою діяння (у формі бездіяльності) щодо неподання повідомлення про істотну зміну майнового стану характеризуються тривалим невиконанням обов'язку, визначеного у ст. 52 Закону України «Про запобігання корупції». Вчиняючи такі діяння, декларант перебуває у стані безперервного порушення закону. Таким чином, неподання повідомлення про істотну зміну майнового стану, за яке в ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП встановлено адміністративну відповідальність, є триваючим правопорушенням [171, с. 67].

Таким чином, з урахуванням вищевикладеного можна дійти висновку, що неповідомлення особою про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента, неповідомлення про істотні зміни у майновому стані є правопорушеннями, які, почавшись із бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов'язку, передбаченого відповідно ч. 1 та ч. 2 ст. 52 Закону України «Про запобігання корупції».

Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів є одним із видів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, відповідальність за яку передбачена ст. 172⁷ КУпАП. Зокрема, цією статтею встановлено адміністративну відповідальність за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів (ч. 1) та за вчинення дій чи

ухвалення рішень в умовах реального конфлікту інтересів (ч. 2) [20]. Об'єктом такого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є суспільні відносини у сфері державного управління щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів [172, с. 32].

Виходячи зі змісту ст. 172⁷ КУпАП, об'єктивна сторона цього адміністративного правопорушення може виражатися в такому: 1) неповідомлення особою в установлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів (ч. 1); 2) вчинення дій чи ухвалення рішень в умовах реального конфлікту інтересів (ч. 2). Об'єктивна сторона такого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, характеризується формальним складом, а отже, воно вважається закінченим з моменту виконання одного з діянь, що передбачені законодавцем у диспозиціях ст. 172⁷ КУпАП.

В абз. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» законодавець закріпив визначення поняття реального конфлікту інтересів, під яким розуміють суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість ухвалення рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [22]. При цьому Водночас приватний інтерес – це будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, зокрема, зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, тобто тими, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях [22].

Необхідно звернути увагу, що протиправне, винне діяння, що кваліфікується як адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, за відповідною частиною ст. 172⁷ КУпАП, може виражатися як у формі дії (активна форма поведінки особи) (ч. 2), так і бездіяльності (пасивна форма поведінки особи) (ч. 1). Зокрема, неповідомлення особою в установлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту

інтересів (ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП) означає пасивну поведінку суб'єкта адміністративного правопорушення: особа була зобов'язана та могла повідомити в установлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів, але таких дій не вчинила.

Зазначимо, що питання щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів урегульовані нормами розділу V Закону України «Про запобігання корупції». Згідно з ч. 1 ст. 28 Закону встановлено, що особи, зазначені в п. 1, 2 ч. 1 ст. 3, зобов'язані:

1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а в разі перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності в неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі – Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень в якому виник конфлікт інтересів, відповідно;

3) не вчиняти дій та не ухвалювати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;

4) вживати заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів [22].

Важливо акцентувати, що поряд із визначенням реального конфлікту інтересів у Законі України «Про запобігання корупції» закріплено поняття «потенційний конфлікт інтересів», що тлумачиться як наявність в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість ухвалення нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (абз. 8 ч. 1 ст. 1) [22].

Таким чином, ураховуючи вимоги абз. 12 ч. 1 ст. 1 та ч. 1 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції», на осіб, зазначених у п. 1, 2 ч. 1 ст. 3

Закону, покладається обов'язок щодо повідомлення в установлених законодавством випадках та порядку про наявність реального конфлікту інтересів. Тому в разі невчинення таких дій особа несе адміністративну відповідальність, передбачену ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП. Водночас необхідно враховувати, що наявним повинен бути саме реальний, а не потенційний конфлікт інтересів. Із цього приводу в Листі ВССУ № 223-943/0/4-17 звертається увага на відмінність потенційного конфлікту інтересів від реального. Зокрема, зазначається, що «при потенційному конфлікті встановлюється лише наявність, існування приватного інтересу особи..., яка може вплинути на об'єктивність чи неупередженість ухвалення нею рішень, тоді як у разі реального конфлікту інтересів існуюча суперечність між наявним приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями безпосередньо впливає (вплинула) на об'єктивність або неупередженість ухвалення рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень». Для розмежування потенційного та реального конфлікту інтересів важливе значення має ступінь впливу цієї суперечності на ухвалення рішення чи вчинення дії, який повинен мати об'єктивне вираження, а також часовий взаємозв'язок між прийняттям рішення та наявністю певних ознак, що мають місце при цьому [162].

Отже, неповідомлення особою в установлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, за ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП, що має на меті попередження настання негативних наслідків реального конфлікту інтересів. Однак відповідальність за цією нормою має виключатися за наявності доказів повідомлення (не лише письмового, а й усного) особою керівництва про наявність у неї реального конфлікту інтересів. Що стосується неповідомлення особою про наявність у неї потенційного конфлікту інтересів, у такому разі особу можна притягнути до дисциплінарної відповідальності [9, с. 236].

У Листі ВССУ №223-943/0/4-17 роз'яснено, що для встановлення наявності факту ухвалення рішення, вчинення чи невчинення дії в умовах реального конфлікту інтересів а розмежування реального і потенційного конфлікту інтересів особа, яка здійснює правозастосовну діяльність, для кваліфікації рішення як такого, що прийняте в умовах реального конфлікту інтересів, повинна встановити наявність обов'язкової сукупності таких юридичних фактів, як: 1) наявність у правопорушника факту приватного інтересу, який повинен бути чітко сформульований (артикульований) та визначений; 2) наявність факту суперечності між приватним інтересом і службовими чи представницькими повноваженнями із зазначенням того, в чому саме ця суперечність проявляється або впливає на ухвалення рішення; 3) наявність повноважень на ухвалення рішення; 4) наявність факту реального впливу суперечності між приватним та службовим чи представницьким інтересом на об'єктивність або неупередженість рішення [162].

Водночас ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ наголошено, що без наявності хоча б одного з фактів із зазначеної сукупності юридичних фактів реальний конфлікт інтересів не виникає. Тому обов'язковою вимогою є відображення встановлених фактів у протоколі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, та відповідно в постанові суду [162].

Окремої уваги потребує позиція О. М. Костенка, який аналізує судову практику щодо вирішення справ про притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 172⁷ КУпАП. Науковець зазначає, що в деяких випадках при ухваленні рішення за цією категорією справ суд виходить з того, що особа (депутат сільської ради, який згідно з підпунктом «б» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», є суб'єктом відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією), голосуючи «за» на сесії сільської ради під час вирішення питання про обрання його секретарем сільської ради, вчинив дії в умовах реального конфлікту

інтересів. В інших рішеннях суди вбачають факт відсутності в діях особи, яка брала участь у вирішенні такого питання, правопорушення, передбаченого ст. 172⁷ КУпАП, якщо її голос не був визначальним. У таких рішеннях суди розмежовують поняття «дія» і «участь в ухваленні рішення», передбачені Законом України «Про запобігання корупції», та зазначають, що в такому разі мова йде саме про участь особи в ухваленні рішення, а не про вчинення нею дій, і обмеження, визначені п. 3 ст. 28 Закону, не застосовуються [173, с. 186].

Вивчаючи судову практику з розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення за ст. 172⁷ КУпАП, можна констатувати, що непоодинокими є випадки притягнення особи до адміністративної відповідальності, коли підставою є наявність реального конфлікту інтересів між суб'єктом правопорушення та близькими особами. Положеннями ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що близькими особами є члени сім'ї суб'єкта, зазначеного у ч. 1 ст. 3 цього Закону, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний і двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат і сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач або усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта [22].

Велика кількість адміністративних справ про притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 172⁷ КУпАП пов'язана з преміюванням суб'єктом правопорушення своїх близьких родичів в умовах реального конфлікту інтересів. Зокрема, у справах № 518/354/20, № 221/3169/20, № 740/1602/20, № 692/209/20 підставою для притягнення осіб до адміністративної відповідальності за ч. 1 та ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП стало вирішення ними питань про встановлення премій своїм дружинам [174; 175; 176; 177]. Водночас ухвалюючи рішення, суди враховують особистість

суб'єкта правопорушення, тобто чи притягалася особа до адміністративної відповідальності раніше, чи визнає вона свою вину тощо. Якщо особа визнає свою вину у вчиненні правопорушення за ст. 172⁷ КУпАП та до адміністративної відповідальності раніше не притягалася, то суд застосовує до неї адміністративне стягнення у вигляді штрафу розміром двісті неоподатковуваних мінімуми доходів громадян (тобто нижня межа адміністративного стягнення) [176].

Важливо зазначити, що існує також судова практика з розгляду справ про притягнення до адміністративної відповідальності за ч. 1 та ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП, коли підставою є підписання особою, уповноваженою на виконання функцій місцевого самоврядування, розпоряджень про власне преміювання. У такому разі суди враховують вимоги Постанови Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» від 9 березня 2006 року № 268, яка безпосередньо регулює питання щодо умов оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування, встановлено, що преміювання сільських, селищних і міських голів, встановлення їм надбавок, надання матеріальної допомоги здійснюється у порядку та розміром, установлених цією Постановою, в межах затверджених видатків на оплату праці, а рішення про зазначені виплати приймається відповідною радою (абз. 2 п. 6) [178]. Отже, Постановою Кабінету Міністрів України № 268 передбачена можливість отримання премій керівниками сільських, селищних і міських рад, але не встановлено чіткого та для усіх заінтересованих осіб зрозумілого механізму нарахування премій (зокрема, і будь-яким іншим нормативно-правовим документом). Незважаючи на указану законодавчу прогалину, немає з цього приводу й жодних роз'яснень Національного агентства із запобігання корупції, яке є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує та реалізує державну антикорупційну політику. Саме до його обов'язків у першу насаперед належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань запобігання та

врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [179].

Суб'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172⁷ КУпАП, визначений законодавцем у примітці до статті, згідно з якою ним можуть бути особи, зазначені в п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції». Таким чином, суб'єктом цього виду адміністративного правопорушення можуть бути: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави (п. 1 ч. 1); 2) особи, уповноважені на виконання функцій місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1); 3) особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави (п. 2 ч. 1); 4) особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування (п. 2 ч. 1) [22].

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁷ КУпАП, характеризується умисною формою вини. Водночас, як слушно зауважує М. І. Хавронюк, важливо враховувати, що істотне порушення інтересів окремих громадян, державних чи громадських інтересів або інтересів окремих юридичних осіб визначено як ознаку деяких службових злочинів, які являють собою використання службового становища в особистих інтересах чи інтересах третіх осіб і всупереч інтересам служби, тобто є максимальним проявом конфлікту інтересів. Це злочини, передбачені статтями 364, 364-1, 365, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369 та деякими іншими Кримінального кодексу України [9, с. 68]. Таким чином, юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172⁷ КУпАП, необхідно відмежовувати від деяких корупційних правопорушень, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність.

Окремої уваги потребує визначення, чи має правопорушення, передбачене ст. 172⁷ КУпАП, разовий характер або належить до категорії триваючих. Так, наприклад, Томашпільський районний суд Вінницької області, ухвалюючи рішення у справі № 146/1242/19 про притягнення особи

до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ч. 1 та ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП, який доходить висновку, що правопорушення такого характеру не є триваючим [180]. Аналогічних висновків доходить Золотоніський міськрайонний суд Черкаської області у справі № 695/4223/18 (ухвалене рішення в умовах реального конфлікту інтересів при прийнятті на роботу) [181]; Івано-Франківський апеляційний суд у справі № 341/491/19 (голосування на засіданні сесії райради щодо виділення коштів районного бюджету для підрядної організації, в якій керівником та підписантом є дружина) [182]; Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області у справі № 686/20323/18 (ухвалення рішення в умовах реального конфлікту інтересів під час розгляду питання про внесення змін до договорів про пайову участь у створенні й розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури міста) [183] тощо. Із зазначеного, можна стверджувати, що вчинення дій чи ухвалення рішень в умовах реального конфлікту інтересів (ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП) є правопорушенням, що має разовий характер, і не належить до категорії триваючих. Однак в окремих випадках в умовах реального конфлікту інтересів особа може неодноразово ухвалювати рішення чи вчиняти відповідні дії. У такому разі мова йде не про триваюче, а продовжуване адміністративне правопорушення, тобто таке, що включає ряд ідентичних проступків, але які складають у сукупності єдине правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції» для осіб, зазначених у п. 1 та 2 ч. 1 ст. 3 Закону, встановлено обов'язок щодо повідомлення не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а в разі перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності в неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі – НАЗК чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно [22]. Отже, якщо особа в зазначений строк не

повідомила безпосереднього керівника про наявність у неї реального конфлікту інтересів і далі не виконує обов'язок, передбачений п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону, то можна говорити про безперервне порушення закону особою впродовж якогось часу у вигляді невиконання покладених на неї обов'язків. Тому правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП, доцільно віднести саме до категорії триваючих.

Наступним видом адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, особливості кваліфікації якого необхідно встановити, є незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172⁸ КУпАП). Об'єктом такого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є суспільні відносини у сфері державного управління, а також у сфері запобігання та протидії корупції [184; 185]. Предметом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, за ст. 172⁸ КУпАП, є інформація.

З аналізу положень ст. 172⁸ КУпАП об'єктивна сторона такого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, виражається у: 1) незаконному розголошенні або використанні особою інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ч. 1); 2) незаконному розголошенні або використанні особою інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ч. 2).

Розголошення як суспільно небезпечне діяння у складі правопорушення, передбаченого у ст. 172⁸ КУпАП, включає діяння однієї особи, яка є суб'єктом цього правопорушення відповідно до примітки цієї статті, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень та діяння іншого суб'єкта, що полягає у сприйнятті цієї інформації [186, с. 104]. До того ж таке суспільно небезпечне діяння може бути вчинене лише шляхом

активної поведінки особи. Розголошення може бути вчинено одним із таких способів: 1) в усній формі (бесіда, довірча розмова, повідомлення у присутності однієї або декількох осіб, розмова по телефону тощо); 2) письмово (листування, обмін документами, використання інформації в будь-яких письмових або друкованих документах, завуальована форма, коли особа, яка володіє інформацією, надає можливість ознайомлення з нею іншим особам на письмових носіях без виходу її зі свого розпорядження); 3) у публічній формі (виступ у мас-медіа, доповідь) [187, с. 471]. Також під використанням іншим способом інформації у своїх інтересах необхідно розуміти застосування інформації для отримання вигоди чи переваги, зокрема шляхом розповсюдження, збуту, а також інші дії, які особа вчиняє за допомогою відповідної інформації або користуючись фактом наявності в неї такої інформації [157, с. 396]. Таким чином, основною відмінністю між розголошенням інформації та використанням її іншим способом є те, що останнє передбачає використання корисних властивостей інформації самою особою, яка отримала відповідну інформацію у зв'язку з виконанням службових повноважень без передання її сторонній особі (або особам) [186, с. 105].

У примітці до ст. 172⁸ КУпАП законодавець визначив хто може бути суб'єктом правопорушень у ч. 1 зазначеної статті, а саме:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»);

2) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і водночас не

є особами, зазначеними у п. 1 та п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 (пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»);

3) спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту повинні сумлінно виконувати свої спортивні, професійні та службові обов'язки, не допускати зловживань ними, не розголошувати і не використовувати іншим способом ексклюзивну спортивну інформацію, крім випадків, установлених законом, утримуватися від виконання неправомірних рішень чи вказівок керівництва та від задоволення пропозицій інших осіб, які можуть протиправно вплинути на хід або результати офіційних спортивних змагань (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»);

4) спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту, які порушили заборону розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їх команда беруть участь (ч. 4 ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»);

5) особи, які примушували чи підбурювали суб'єктів, визначених у ч. 3 ст. 6 та ч. 4 ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», до правопорушень або вступили з ними у змову.

Отже, примітка до ст. 172⁸ КУпАП містить перелік осіб, які визнаються суб'єктами адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, за ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП. Відсутність визначення законодавцем суб'єктів правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП, дає можливість зробити висновок, що до адміністративної відповідальності за його вчинення можуть бути притягнуті всі суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», тобто визначені у ст. 3.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП, характеризується наявністю вини у формі як прямого, так і непрямого умислу. Тому в разі вчинення діяння, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП, через необережність, відповідальність особи за цією статтею не настає [184].

Адміністративне правопорушення, передбачене ст. 172⁸ КУпАП, необхідно вважати закінченим з моменту виконання одного з діянь, що визначені в диспозиціях цієї статті, а саме: 1) незаконне розголошення у складі такого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, необхідно вважати закінченим із моменту доведення інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням нею своїх службових повноважень, до відома хоча б однієї особи; 2) незаконне використання іншим способом інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням нею своїх службових повноважень, необхідно вважати закінченим із моменту застосування інформації з метою отримання вигоди (матеріальних чи нематеріальних благ, відповідних пільг, інших переваг тощо). Зокрема, є наукова точка зору, згідно з якою використання іншим способом особою інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, необхідно вважати закінченим діянням з моменту, коли особа, зазначена в примітці до ст. 172⁸ КУпАП, застосувала та отримала користь з цієї інформації [186, с. 105]. З такою позицією до кінця не погоджуємося в контексті отримання користі від незаконного використання інформації з обмеженим доступом. Діяння необхідно визнавати протиправним вже за фактом незаконного застосування інформації у власних інтересах незалежно від того, чи одержала особа-правопорушник від цього вигоду (матеріальні чи нематеріальні блага, пільги, інші переваги тощо).

Зазначимо, що деякі науковці, досліджуючи особливості кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП, окрему увагу звертають на випадки замаху на його вчинення. Зокрема, на думку З. Загиней, якщо з тих чи інших причин суб'єкт злочину неправомірно

повідомив відповідну інформацію, однак адресат цієї інформації її не сприйняв через ті чи інші обставини (наприклад, зважаючи на мовний бар'єр чи фізичні особливості), то такі дії необхідно кваліфікувати як замах на вчинення правопорушення, передбаченого у ст. 172⁸ КУпАП [186, с. 104]. Але з такою науковою позицією важко погодитися, обґрунтовуючи це таким. Кримінальне законодавство оперує такими поняттями як «готування до кримінального правопорушення» (ст. 14 КК) та «замах на кримінальне правопорушення» (ст. 15 КК). Однак КУпАП на відміну від кримінального законодавства в загальній частині не містить статей (аналогічних ст. 14 та ст. 15 КК), які б передбачали відповідальність за незакінчене правопорушення, тобто за підготовку до нього або замах на нього. Таким чином, законодавець установлює загальне правило, за яким навмисне створення умов для вчинення протиправних дій не є адміністративним правопорушенням і незакінчене адміністративне правопорушення не карається [73, с. 59]. Для кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, за ст. 172⁸ КУпАП важливим є встановлення наявності або відсутності елементів юридичного складу такого правопорушення, що має наслідком відповідно притягнення особи до адміністративної відповідальності або закриття провадження у справі. Тому розглядати питання про наявність замаху на вчинення адміністративного проступку є недоцільним. Зазначене також обґрунтоване правозастосовною практикою, згідно з якою незакінчене адміністративне правопорушення (проступок) судами не береться до уваги при вирішенні питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Також окрему увагу необхідно приділити встановленню характерних ознак, за якими адміністративне правопорушення, передбачене ст. 172⁸ КУпАП, відрізняється від інших адміністративних проступків. Так, наприклад, ч. 3 ст. 164³ КУпАП встановлена адміністративна відповідальність за отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння

шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця. Адміністративне правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 164³ КУпАП, має на меті заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця, тоді як метою адміністративного проступку за ст. 172⁸ КУпАП є використання особою інформації, що стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень у своїх інтересах. Згідно з приміткою до ст. 172⁸ КУпАП суб'єктом вчинення такого адміністративного правопорушення є особи, уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, або прирівняні до них особи, а також особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права. Натомість суб'єктами вчинення правопорушення за ст. 164³ КУпАП можуть бути як посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності, громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, громадяни, що не є підприємцями [113, с. 67–68]. Таким чином, основними аспектами розмежування адміністративних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 164³ КУпАП та ст. 172⁸ КУпАП, є мета та суб'єкт правопорушення.

Важливо зупинитися і на відмінностях юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП, та деяких правопорушень, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність. Так, КК України передбачена кримінальна відповідальність за використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231), розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232). Перша відмінність – це вид інформації, що розголошується особою. Кримінальна відповідальність за ст. ст. 231, 232 КК України настає за незаконне збирання, використання та розголошення:

1) комерційної таємниці, під якою розуміють відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю

суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання (ч. 1 ст. 36 ГК України) [188];

2) банківської таємниці, тобто інформації щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку, є банківською таємницею (ч. 1 ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність») [189].

У розумінні ст. 172⁸ КУпАП йде мова про незаконне розповсюдження або використання іншим способом інформації з обмеженим доступом, різновидами якої згідно з ч. 1 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» є конфіденційна, таємна або службова інформація [190].

Крім зазначеного, відмінність злочинів, установлених ст. ст. 231 та 232 КК України, від адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП, полягає у меті та суб'єктивній стороні вчинення таких злочинів: 1) спричинення істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності (ст. 231 КК); 2) вчинення з корисливих чи інших особистих мотивів і завдання істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності (ст. 232 КК) [114, с. 69].

Слушною є позиція З. Загинеї та Р. Гречанюк, які зазначають, що, кваліфікуючи діяння за ст. 172⁸ КУпАП, необхідним є вирішення питання, чи не підлягає інформація, яку особа незаконно розголосила, охороні інших норм. Вирішальним водночас є предмет правопорушення (злочину), а це відмежувальна ознака між суміжними правопорушеннями. Виходячи з диспозиції ст. 172⁸ КУпАП, предметом адміністративного правопорушення, передбаченого як ч. 1, так і ч. 2, є лише та інформація, яка стала відома суб'єктові правопорушення у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень. Тому для встановлення наявності предмета зазначеного адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, важливим є детальне визначення наявності зв'язку між службовими повноваженнями суб'єкта правопорушення (примітка ст. 172⁸

КУПАП) та отриманням тієї інформації, яка згодом була розголошена або використана іншим способом цією особою. У тих самих випадках, коли відповідні дані або відомості належать до інформації з обмеженим доступом, однак не були одержані у зв'язку з виконанням особою службових повноважень, відповідальність за ст. 172⁸ КУПАП виключається [191, с. 99].

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг» від 19.12.2019 № 394-ІХ главу 13-А КУПАП було доповнено ст. 172⁸⁻¹ КУПАП [192]. За цією нормою КУПАП адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, визнається порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Зазначимо, що на сьогодні немає наукових напрацювань з дослідження особливостей правопорушення, передбаченого ст. 172⁸⁻¹ КУПАП, так само, як і відсутня судова практика з розгляду справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за такою нормою. Тому важливо встановити юридичний склад цього адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначивши його структурні елементи.

Як і для інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, родовим об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 172⁸⁻¹ КУПАП, є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання корупції.

Статтею 26 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Законодавцем визначено, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) впродовж одного року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, впродовж одного року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи ухвалення відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати іншим способом у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом;

3) впродовж одного року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (зокрема в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності [22].

Таким чином, безпосереднім об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 172⁸⁻¹ КУпАП, є суспільні відносини щодо дотримання обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії.

З об'єктивної сторони досліджуване правопорушення, пов'язане з корупцією, характеризується порушенням установлених законом обмежень впродовж одного року з дня припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, щодо: 1) укладення трудових договорів (контрактів) із суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та/або комунальних послуг, діяльність якого ліцензується Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг; 2) вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності із суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та/або комунальних послуг, діяльність якого ліцензується

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Отже, з об'єктивної сторони правопорушення, ст. 172⁸⁻¹ КУпАП, характеризується активною формою поведінки особи, тобто вчиняється у формі дії.

На відміну від інших норм, в яких законодавець окремо визначив суб'єктів того чи іншого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, ст. 172⁸⁻¹ КУпАП примітки не має. Тому, виходячи зі змісту норми, суб'єктом такого проступку є члени Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, які припинили свою діяльність. Водночас важливо враховувати, що для кваліфікації важливе значення має час, який минув після припинення діяльності зазначених осіб: він повинен бути не більше ніж один рік.

Для суб'єктивної сторони адміністративного проступку, передбаченого ст. 172⁸⁻¹ КУпАП, характерним є наявність вини у формі умислу. За характером передбачених диспозицією статті дій можна дійти висновку, що їх вчинення може відбуватися як із прямим умислом, так і виявлятися в непрямому умислі.

Ще одним із видів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, згідно зі ст. 172⁹ КУпАП є невжиття заходів щодо протидії корупції. Безпосередній об'єкт такого адміністративного проступку – суспільні відносини, що пов'язані із вжиттям уповноваженими законом суб'єктами заходів щодо запобігання та протидії корупції. Об'єктивна сторона досліджуваного адміністративного правопорушення характеризується бездіяльністю особи (пасивна форма поведінки), що виражається у невжитті передбачених законом заходів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

Виходячи зі змісту ст. 172⁹ КУпАП та примітки до неї, суб'єктами такого адміністративного правопорушення є: 1) посадова чи службова особа органу державної влади, його структурного підрозділу; 2) посадова особа місцевого самоврядування, структурного підрозділу органу місцевого

самоврядування; 3) посадова особа юридичної особи, її структурного підрозділу; 4) посадові і службові особи спортивних організацій та органів, зазначених у ст. 9 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», які не вжили заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням, не забезпечили належного контролю за дотриманням законодавства в цій сфері або не застосували санкцій до суб'єктів відповідальності. Для суб'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 172⁹ КУпАП, характерним є наявність вини (у формі прямого чи непрямого умислу).

Диспозиція ст. 172⁹ КУпАП не передбачає настання шкідливих наслідків як обов'язкового елемента об'єктивної сторони, а отже, юридичний склад цього адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є формальним. Водночас важливо звернути увагу, що з аналізу диспозиції ч. 1 ст. 172⁹ КУпАП передумовою притягнення особи до відповідальності за цією статтею є встановлений факт вчинення іншою посадовою або службовою особою корупційного правопорушення (предикатного діяння) [193, с. 48].

Законом України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» від 3 листопада 2015 року № 743-VIII до адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, було віднесено порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172⁹⁻¹ КУпАП). Згідно з ч. 1 ст. 172⁹⁻¹ КУпАП адміністративним проступком визнається порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь, з одержанням за це неправомірної вигоди розміром, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб [20]. З аналізу змісту норми очевидно, що для такого правопорушення характерним є наявність причинного зв'язку між діянням та наслідками: одержання неправомірної вигоди відбувається шляхом розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного

спортивного змагання, в якому вони беруть участь. Отже, правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 172⁹⁻¹ КУпАП, з об'єктивної сторони є адміністративним проступком із матеріальним складом.

При кваліфікації діяння за ч. 1 ст. 172⁹⁻¹ КУпАП необхідно враховувати таку обов'язкову ознаку, як наявність предмета адміністративного правопорушення – неправомірної вигоди, яку одержує особа у разі його вчинення. Якщо нижня межа такої неправомірної вигоди законодавцем не встановлена, то верхня чітко визначена – двадцять прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Прожитковий мінімум для працездатних осіб законодавчо визначений у ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» та становить із 1 січня 2020 року – 2 102 грн, із 1 липня – 2 197 грн, із 1 грудня – 2 270 грн. Таким чином, для обрахування розміру шкідливих наслідків важливу роль відіграє, в який період часу було вчинено правопорушення, згідно з яким буде визначено, який саме розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб необхідно враховувати. Наприклад, якщо правопорушення було вчинене в період із 1 січня 2020 року по 30 червня 2020 року включно, то розмір неправомірної вигоди не повинен перевищувати 42 040 грн; якщо діяння вчинене в період із 1 липня 2020 року, то для його кваліфікації як адміністративного проступку неправомірна вигода не повинна перевищувати 43 940 грн.

Згідно з приміткою до ст. 172⁹⁻¹ КУпАП суб'єктом правопорушень є особи, зазначені в ч. 2 ст. 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань». Ураховуючи вимоги ч. 2 ст. 17 зазначеного Закону, яка, зокрема, відсилає до ч. 3 ст. 6 та ч. 4 ст. 8, суб'єктами порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних із маніпулюванням офіційним спортивним змаганням, є такі особи:

- 1) спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту повинні сумлінно виконувати свої спортивні, професійні та службові обов'язки, не

допускати зловживань ними, не розголошувати і не використовувати іншим способом ексклюзивну спортивну інформацію, крім випадків, установлених законом, утримуватися від виконання неправомірних рішень чи вказівок керівництва та від задоволення пропозицій інших осіб, які можуть протиправно вплинути на хід або результати офіційних спортивних змагань (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»);

2) спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту, які порушили заборону розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їх команда беруть участь (ч. 4 ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»);

3) особи, які примушували чи підбурювали суб'єктів, визначених у ч. 3 ст. 6 та ч. 4 ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», до правопорушень або вступили з ними у змову.

Суб'єктивна сторона досліджуваного адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, характеризується умисною формою вини. Тобто особа усвідомлює суспільно шкідливий характер своєї дії, передбачає та бажає настання його шкідливих наслідків, вчиняє діяння з корисливою метою всупереч принципу чесних спортивних змагань [194, с. 225].

Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року № 2059-VIII главу 13-А КУпАП було доповнено ст. 172⁹⁻², згідно з якою адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, визнається порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.

Аналіз диспозиції ст. 172⁹⁻² КУпАП дозволяє визначити об'єктивну сторону такого адміністративного проступку, що може полягати в такому:

1) порушення встановленої законодавством процедури та строків здійснення

оцінки впливу на довкілля; 2) втручання у підготовку та надання висновку з оцінки впливу на довкілля чи рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля; 3) відмова уповноваженим законом територіальним органом, уповноваженим законом центральним органом виконавчої влади у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля з підстав, не встановлених законом. З огляду на зміст диспозиції ст. 172⁹⁻² КУпАП можна дійти висновку, що з об'єктивної сторони таке діяння може біти вчинене як у формі дії (порушення встановленої законодавством процедури та строків здійснення оцінки впливу на довкілля; втручання у підготовку та надання висновку з оцінки впливу на довкілля...), так і бездіяльності (відмова... у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля).

У примітці до ст. 172⁹⁻² КУпАП визначено, хто може бути суб'єктами правопорушення:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»);

2) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше ніж 50 відсотків акцій (часток) належать державі (пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»);

3) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом) (пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»).

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁹⁻² КУпАП, характеризується наявністю вини у формі як прямого, так і непрямого умислу.

Підсумовуючи проведені дослідження особливостей юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, зазначимо, що при кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності) важливо враховувати вид юридичного складу того чи іншого виду таких правопорушень. Наприклад, залежно від характеру шкоди вид складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, впливає на кваліфікацію так: 1) у разі, якщо правопорушення характеризується формальним складом, то факультативні ознаки (серед яких, зокрема, час, місце, способи та умови вчинення правопорушення, наявність шкідливих наслідків тощо) на кваліфікацію діяння не впливають; 2) якщо правопорушення з матеріальним складом, тобто законодавцем у нормі прямо передбачено як обов'язкові ознаки, наприклад, спосіб або час його вчинення, розмір шкідливих наслідків тощо, то вони будуть вважатися кваліфікуючими.

Таким чином, ураховуючи особливості юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також їх кваліфікуючі ознаки, пропонуємо класифікувати їх за такими критеріями:

1. За юридичним складом залежно від:

1) ступеня суспільної небезпеки:

– з основним юридичним складом (адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1, 2 ст. 172⁴; ч. 1 ст. 172⁵; ч. 1, 2 ст. 172⁶; ч. 1, 2 ст. 172⁷; ст. 172⁸; ст. 172⁸⁻¹; ч. 1 ст. 172⁹; ч. 1 ст. 172⁹⁻¹; ч. 1 ст. 172⁹⁻² КУпАП);

– з кваліфікованим юридичним складом – у більшості адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, кваліфікуючою ознакою є повторність (адміністративні правопорушення, передбачені ч. 3 ст. 172⁴; ч. 2 ст. 172⁵; ч. 3 ст. 172⁶; ч. 3 ст. 172⁷; ч. 2 ст. 172⁹; ч. 2 ст. 172⁹⁻¹; ч. 2 ст. 172⁹⁻² КУпАП);

2) наявності шкідливих наслідків:

– з формальним складом – настання шкідливих наслідків нормою права не передбачається, отже, для кваліфікації адміністративного правопорушення значення не мають (адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁴; ст. 172⁷; ст. 172⁸; ст. 172⁸⁻¹; ст. 172⁹; ст. 172⁹⁻² КУпАП);

– з матеріальним складом – настання шкідливих наслідків передбачено у нормі права, тому є кваліфікуючою ознакою адміністративного правопорушення (адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁵; ст. 172⁶; ст. 172⁹⁻¹ КУпАП);

3) структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією:

– з однозначним складом – у межах однієї статті КУпАП законодавець визначив ознаки одного діяння (адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁴; 172⁵; ст. 172⁹; 172⁹⁻¹; ч. 1, 4 ст. 172⁶; ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП);

– з альтернативним складом – у межах однієї статті КУпАП законодавець описав кілька діянь, вчинення одного з яких або декількох буде вважатися адміністративним проступком (адміністративні правопорушення, передбачені ч. 2 ст. 172⁶; ч. 2 ст. 172⁷; ст.ст. 172⁸; 172⁸⁻¹; 172⁹⁻² КУпАП);

4) особливостей конструкції складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією:

– правопорушення, передбачене нормою з описовою диспозицією – у зміст і суть діяння, що визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, розкривається в нормі КУпАП (адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁶; ст. 172⁸; ст. 172⁹⁻¹ КУпАП);

– правопорушення, передбачене нормою з банкетною (відсильною) диспозицією – у нормі КУпАП зазначається, що ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, містяться в іншому нормативно-правовому акті (адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁴; ст. 172⁵; ст. 172⁷; ст. 172⁸⁻¹; ст. 172⁹; ст. 172⁹⁻² КУпАП).

2. За характером об'єктивної сторони:

– вчинені у формі дії – передбачають активну форму поведінки особи-правопорушника (адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁴; ст. 172⁵; ст. 172⁸; ст. 172⁸⁻¹; ст. 172⁹⁻¹; ч. 1, 4 ст. 172⁶; ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП);

– вчинені шляхом бездіяльності – передбачають пасивну форму поведінки особи-правопорушника (адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 172⁷, ст. 172⁹ КУпАП);

– змішані – однією і тією самою нормою (або частиною норми) КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за діяння, що може бути вчинене як у формі дії, так і бездіяльності; тобто такі адміністративні правопорушення характеризуються альтернативним юридичним складом (наприклад, ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП встановлена відповідальність як за неповідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про істотні зміни в майновому стані, так і за несвоєчасне повідомлення зазначених відомостей; так само ст. 172⁹⁻² КУпАП передбачено відповідальність як за порушення встановленої законодавством процедури та строків здійснення оцінки впливу на довкілля, так і за відмову уповноваженим законом територіальним органом, уповноваженим законом центральним органом виконавчої влади у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля з підстав, не встановлених законом).

3. За моментом вчинення:

– адміністративні правопорушення, що мають разовий характер, тобто протиправна винна дія або бездіяльність вчиняється один раз. До таких проступків належить більшість адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, закріплених у главі 13-А КУпАП, зокрема: порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵ КУпАП); несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП); незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом

повноважень (ст. 172⁸ КУпАП); невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172⁹ КУпАП) тощо;

– триваючі адміністративні правопорушення – правопорушення, які, почавшись з якоїсь протиправної дії або бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов’язку [170]. Прикладами таких адміністративних проступків є: порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴ КУпАП); неповідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про істотні зміни у майновому стані (ч. 2 ст. 172⁶ КУпАП); неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів (ч. 1 ст. 172⁷ КУпАП);

– продовжувані адміністративні правопорушення – низка ідентичних проступків, які вчиняються неодноразово з однаковою метою, формою вини, тими самими суб’єктами, засобами дії і які складають у сукупності єдине правопорушення [195]. Прикладом такого адміністративного правопорушення є окремі випадки порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ч. 2 ст. 172⁷ КУпАП); порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов’язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням, у разі їх повторності або систематичності (ст. 172⁹⁻¹ КУпАП).

2.4. Адміністративні стягнення за правопорушення, пов’язані з корупцією: поняття, види та строки накладення

Реалізація адміністративної відповідальності за правопорушення, пов’язані з корупцією, передбачає застосування до осіб, винних у їх вчиненні, відповідних адміністративних стягнень. Тому важливої уваги потребує вивчення сутності, особливостей та видів адміністративних стягнень за вчинення правопорушень, пов’язаних з корупцією.

Поняття «адміністративне стягнення» закріплено на рівні законодавства у ст. 23 розділу II КУпАП: адміністративне стягнення є мірою відповідальності та застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так й іншими особами [20].

Водночас необхідно зазначити, що вивчення сутності поняття «адміністративне стягнення» неодноразово привертало увагу багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, Є. В. Шульга висловлює думку, що під адміністративними стягненнями необхідно розуміти понесення правопорушником несприятливих наслідків матеріального, морального та фізичного характеру за вчинене правопорушення, так і закріпленням відповідного стягнення за вчинення протиправного, винного діяння, що накладається на фізичну або юридичну особу не залежно від її волі [196, с. 171]. На думку Т. В. Адерейко, адміністративні стягнення, зазвичай, полягають у позбавленні або обмеженні певних прав, благ, завдяки чому, по суті, досягається мета покарання порушника та запобігання скоєнню нових правопорушень. Науковець акцентує увагу на тому, що покарання не є самоціллю, а навпаки – необхідний засіб виховання правопорушника і запобігання правопорушенням [197, с. 147]. За визначенням С. Л. Дембіцької, адміністративні стягнення є одним із видів адміністративного примусу і мають всі ознаки, властиві адміністративному примусу [198, с. 223]. Наведеної позиції додержується і О. С. Петренко, додатково зазначаючи, що адміністративне стягнення являє собою каральні, «штрафні» санкції, які виявляються в позбавленні винного певних прав і привілеїв [199, с. 135–136]. Є. В. Устименко визначає адміністративно-правове стягнення як передбачену законом міру реакції уповноваженого суб'єкта, яка спрямована на усунення причин та наслідків протиправного діяння, вчиненого суб'єктом – адресатом правової норми, і полягає в усуненні наслідків протиправного діяння, його

припиненні або покаранні правопорушника, і яка застосовується в адміністративному порядку [200, с. 35].

Застосування будь-якого виду адміністративного стягнення переслідує певну мету, а саме виховати особу, винну у вчиненні адміністративного правопорушення, спрямовуючи її на додержання законів України, повагу до правил спільного мешкання, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так й іншими особами [201, с. 3].

Ураховуючи зазначене, можна стверджувати, що науковим поглядам щодо визначення поняття «адміністративне стягнення» не властиві принципові відмінності, адже більшість дослідників наголошують на наявності двох визначальних складових: 1) покарання (настання несприятливих (негативних) наслідків для особи-правопорушника у вигляді позбавлення або обмеження певних прав та/або благ, зокрема виховання особи-правопорушника); 2) запобігання (недопущення вчинення нових адміністративних правопорушень як особою-правопорушником, так й іншими особами). Цим, зокрема, і підтверджується, що трактування поняття адміністративного стягнення у працях науковців більшою мірою збігаються з його законодавчо закріпленим визначенням у ст. 23 КУпАП.

Аналіз деяких наукових підходів до визначення особливостей адміністративних стягнень [109; 196; 197; 198; 199] дає можливість згрупувати їх так: 1) є мірою адміністративної відповідальності; 2) їм властивий державно-примусовий характер; 3) наявність специфічного кола суб'єктів застосування; 4) мета застосування передбачає як адміністративне покарання особи-правопорушника (позбавлення або обмеження певних благ та/або прав), так і профілактичний вплив на особу-правопорушника та інших суб'єктів (запобігання вчиненню нових адміністративних правопорушень); 5) здійснюється у визначеному законодавством порядку.

Правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинення яких передбачає притягнення особи-правопорушника до адміністративної відповідальності,

виділені законодавцем в окрему главу 13-А КУпАП. Беручи до уваги наукові підходи до визначення характерних ознак адміністративних стягнень та враховуючи специфіку досліджуваного виду адміністративних правопорушень, пропонуємо виділити такі особливості адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією:

1) є мірою (формою вираження) адміністративної відповідальності, до якої притягається особа у разі вчинення протиправного винного діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП;

2) має державно-примусовий характер, що виражається у притягненні особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, незалежно від її волі та бажання;

3) реалізується спеціально уповноваженими органами влади – притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, шляхом накладення відповідного адміністративного стягнення здійснюється судом;

4) мета застосування має дві взаємопов'язані складові, а саме: адміністративне покарання (накладення штрафу, конфіскація, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю) та запобігання вчинення нових адміністративних правопорушень (як самою особою-правопорушником, так й іншими особами);

5) здійснюється у визначеному законодавством порядку;

6) має чітко визначені законодавством строки накладення – виходячи зі змісту ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено впродовж шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше ніж два роки із дня його вчинення.

Виходячи з приписів ч. 1 ст. 38 КУпАП, обчислення строків накладення адміністративного стягнення залежно від виду адміністративного правопорушення відбувається так: якщо правопорушення має разовий характер, то з дня вчинення проступку; у разі триваючого правопорушення –

з дня його виявлення. Натомість, при обчисленні встановлених у ч. 4 ст. 38 КУпАП строків накладення адміністративного стягнення за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, вид правопорушення не враховується та є однозначним – упродовж шести місяців із дня виявлення, але не пізніше ніж два роки з дня вчинення.

Отже, загальний строк для притягнення особи-правопорушника до адміністративної відповідальності у разі вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, становить шість місяців із дня його виявлення. Важливо зазначити, що саме Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» від 9 вересня 2019 року були внесені певні зміни і до КУпАП, зокрема, строк про накладення адміністративного стягнення за правопорушення, передбачені главою 13-А КУпАП, збільшено (раніше він становив три місяці). Такі зміни щодо строків притягнення до адміністративної відповідальності набрали чинності 20 жовтня 2019 року та введені в дію з 19 квітня 2020 року. Зауважимо, що донедавна багато справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, було закрито саме на підставі п. 7 ч. 1 ст. 257 КУпАП у зв'язку зі впливом строку накладення адміністративного стягнення. А це зі свого боку, обґрунтовувалося, що законодавством встановлено для цього досить невеликий строк – у три місяці. Можливо, зі збільшенням строку для накладення адміністративного стягнення закритих справ у зв'язку з його закінченням зменшиться. Однак, урахувавши ту обставину, що зміни лише нещодавно набрали чинності, а в більшості такої категорії справ ще застосовують строки, чинні на момент вчинення правопорушення, поки що наявної судової практики немає.

Наступним питанням, що потребує окремої уваги, є неоднозначність судової практики у разі закриття провадження у справах про притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією,

щодо встановлення обставин, що підлягають з'ясуванню під час розгляду справи. Такі обставини передбачені ст. 280 КУпАП, серед яких підлягають з'ясуванню питання чи було вчинено адміністративне правопорушення (тобто суд здійснює кваліфікацію діяння), чи винна дана особа в його вчиненні (встановлення судом вини особи у вчиненні такого діяння). Зазначимо, що під час винесення постанови щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, суди враховують узагальнений науково-консультативний висновок Науково-консультативної ради при Вищому адміністративному суду України «Щодо встановлення вини особи під час закриття провадження про адміністративні правопорушення у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності» від 7 листопада 2017 року (далі – Висновок НКР при ВАСУ) [202; 203; 204]. До речі, зауважимо, що ВАСУ припинив свою процесуальну діяльність ще наприкінці 2017 року. У Висновку НКР при ВАСУ зазначено, що п. 7 ч. 1 ст. 247 КУпАП не містить положень про наявність у суду повноважень щодо встановлення обставин вчинення адміністративного правопорушення, наявності вини особи у його вчиненні у разі закриття провадження про адміністративні правопорушення. Таким чином, поєднання закриття справи з одночасним визнанням вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення є взаємовиключними рішеннями, та ухвалення таких двох взаємовиключних рішень в одній постанові про закриття справи свідчить про порушення права людини на справедливий суд, передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. За правилами ст. 284 КУпАП рішенням, що доводить вину особи, є постанова про накладення адміністративного стягнення або застосування заходів впливу, умовою якої є визначення вини. Таким чином, вина осіб, що притягуються до адміністративної відповідальності, не встановлюється у справах, у яких провадження закривається [205].

У той самий час згідно з п. 5 Листа ВССУ № 223-943/0/4-17 роз'яснено, що якщо на момент розгляду справи в суді закінчилися строки притягнення особи до адміністративної відповідальності, то суд у разі заперечення особою своєї вини чи наявності в її діях складу адміністративного правопорушення спочатку в повному обсязі досліджує всі обставини справи, встановлює, чи містить діяння ознаки та склад адміністративного корупційного правопорушення, чи належить особа до суб'єктів цього корупційного правопорушення, чи винна вона в його вчиненні, і лише після цього закриває провадження у справі [162]. Підтвердженням дотримання роз'яснення, наданого у Листі ВССУ № 223-943/0/4-17, є прийняття судами у справах про притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, рішення про визнання особи винною у вчиненні такого правопорушення і закриттям провадження у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення. Водночас непоодинокими є випадки, що особа сама в судовому засіданні визнає свою вину у вчиненні правопорушення, але просить закрити провадження у справі у зв'язку зі впливом строку притягнення до адміністративної відповідальності (строку накладення адміністративного стягнення) [206; 207].

Із позицією, викладеною у Висновку НКР при ВАСУ, що поєднання закриття справи з одночасним визнанням вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення є взаємовиключними рішеннями, не погоджуємося. У статті 247 КУпАП законодавець встановив вичерпний перелік обставин, за наявності яких провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочате, а розпочате підлягає закриттю. З огляду судової практики, як вже було встановлено, закриття проваджень у справах про адміністративні правопорушення, передбачені главою 13-А КУпАП, здебільшого пов'язане саме із закінченням строків накладення адміністративного стягнення, тобто на підставі п. 7 ч. 1 ст. 247 КУпАП. Кваліфікація діяння (дії чи бездіяльності) як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбачає

встановлення наявності юридичного складу такого правопорушення, обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони якого є саме вина особи-правопорушника. Відсутність вини особи виключає склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, а відтак підставою для закриття справи є обставина, передбачена п. 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП – відсутність складу адміністративного правопорушення.

Окрему увагу в контексті досліджуваної тематики також необхідно приділити питанню зупинення строку розгляду справ про адміністративне правопорушення. Що стосується зупинення судом строку розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, законодавець у ст. 277 КУпАП окремо передбачив такі випадки: 1) якщо особа, щодо якої складено протокол про таке правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду; або 2) з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо) [20]. Неможливість розгляду справ про притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, за відсутності особи, яка до неї притягується, чітко передбачена положенням ст. 268 КУпАП. Участь такої особи законодавець визначив як обов'язкову, а у разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду таку особу органом внутрішніх справ (Національною поліцією) може бути піддано приводу [20]. Як свідчить судова практика щодо розгляду такої категорії справ, досить часто у разі нез'явлення в судове засідання особи, щодо якої розглядається справа, суд відкладає розгляд справи, ухвалюючи рішення про зупинення строку розгляду справи про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією [208; 209]. З цього приводу зазначимо, що КУпАП не встановлено, як у такому разі (зупинення строків розгляду справи) обчислюється строк накладення адміністративного стягнення (притягнення до адміністративної відповідальності). У Листі ВССУ № 223-943/0/4-17 роз'яснень щодо цього питання також не міститься.

Таким чином, за загальним правилом ст. 38 КУпАП не передбачена можливість переривання та поновлення строків накладення адміністративного стягнення. Натомість, якщо звернутися до Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI, то у ст. 467 встановлено строки накладення адміністративних стягнень у справах про порушення митних правил. Зокрема, згідно з ч. 1 зазначеної статті строк накладення адміністративних стягнень у справах про порушення митних правил зупиняється на час розгляду таких справ судом [210].

Тому вбачається необхідним законодавчо закріпити у ст. 38 КУпАП можливість переривання та поновлення строків накладення адміністративного стягнення за правопорушення, пов'язане з корупцією, з метою застосування цієї норми судами в комплексі з положеннями ст. 277 КУпАП. З цією метою ст. 38 КУпАП після частини четвертої доповнити новою частиною такого змісту: *«У разі зупинення розгляду справи про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, на підставі частини 4 статті 277 цього Кодексу, строк накладення адміністративного стягнення зупиняється на той самий строк»*. У зв'язку з цим частини п'яту та шосту вважати відповідно частинами шостою та сьомою.

Перелік видів адміністративних стягнень, що можуть застосовуватись у разі вчинення адміністративних правопорушень, визначений законодавцем у ст. 24 КУпАП та не є вичерпним. Аналіз норм глави 13-А КУпАП дає можливість стверджувати, що видами адміністративних стягнень за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, є: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Більшість норм глави 13-А КУпАП за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачають адміністративну відповідальність у вигляді накладення штрафу. Так, згідно з ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП, що передбачає адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю, несвоєчасне подання без поважних

причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У частині 1 ст. 172⁷ КУпАП зазначено, що неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За незаконне розголошення або використання іншим способом особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП передбачена адміністративна відповідальність у вигляді накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [20]. Таким чином, адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, у вигляді накладення штрафу як виду адміністративного стягнення має визначені законодавцем межі: мінімальну та максимальну.

За деякі види правопорушень, визначених нормами глави 13-А КУпАП, встановлена адміністративна відповідальність у вигляді конфіскації. Під адміністративно-правовою конфіскацією необхідно розуміти передбачену ст. 24 та ст. 29 КУпАП конфіскацію: 1) предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 2) грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення [9, с. 458].

Загальні засади щодо вилучення незаконно набутих та необґрунтованих активів визначені у ст. 69 Закону України «Про запобігання корупції». Раніше цією нормою було врегульовано лише питання конфіскації предметів корупційних правопорушень. У зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» від 31 жовтня 2019 року № 263-IX ст. 69 Закону України «Про запобігання

корупції» було викладено в новій редакції, що передбачила законодавче закріплення конфіскації як виду стягнення за правопорушення, пов'язані з корупцією. Відтак, активи, щодо яких судом на підставі поданих доказів не встановлено, що вони або кошти, необхідні для їх придбання, були набуті за рахунок законних доходів, є необґрунтованими і підлягають стягненню в дохід держави за рішенням суду в установленому законом порядку [20].

Так, згідно з ч. 1 ст. 172⁴ КУпАП у разі порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної й суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю адміністративна відповідальність передбачена у вигляді накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом [20].

Важливо враховувати, що у ст. 172⁴ КУпАП йдеться про конфіскацію: 1) доходу, отриманого від підприємницької діяльності; 2) винагороди від роботи за сумісництвом; 3) доходу від входження до складу виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку. До того ж необхідно звернути увагу, що у розумінні ст. 172⁴ КУпАП дохід і винагороду необхідно відмежовувати від поняття «неправомірна вигода», тому що вони не є ні предметом, ні метою використання службових повноважень чи пов'язаних із цим можливостей [9, с. 63].

Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків відповідно до ч. 1 ст. 172⁵ КУпАП тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка [20]. Із зазначеного бачимо, що конфіскація як вид адміністративного стягнення до особи-правопорушника окремо не застосовується, а лише у поєднанні зі штрафом.

Конфіскація як вид адміністративного стягнення підлягає застосуванню також згідно з ч. 3 ст. 172⁶ КУпАП. Цією статтею встановлено адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю, а саме за: 1) несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про істотні зміни у майновому стані. У разі вчинення зазначених дій особою, яку впродовж одного року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, до неї застосовується накладення штрафу з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [20].

Відповідальність за порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних із маніпулюванням офіційним спортивним змаганням, згідно з вимогами ч. 1 ст. 172⁹⁻¹ КУпАП передбачає накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією грошей, одержаних унаслідок адміністративного правопорушення [20].

Таким чином, різновидами адміністративно-правової конфіскації як виду стягнення за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, є такі: 1) конфіскація отриманого доходу чи винагороди (ст. 172⁴, ст. 172⁶ КУпАП); 2) конфіскація подарунка (ст. 172⁵ КУпАП); 3) конфіскація грошей, одержаних унаслідок адміністративного правопорушення (ст. 172⁹⁻¹ КУпАП).

Крім застосування штрафу та конфіскації як видів адміністративних стягнень за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, особу-правопорушника може бути позбавлено права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч. 3 ст. 172⁴; ч. 2 ст. 172⁵; ч. 3 ст. 172⁶; ч. 3 ст. 172⁷; ч. 2 ст. 172⁸; ч. 2 ст. 172⁹⁻¹; ч. 2 ст. 172⁹⁻² КУпАП). З аналізу зазначених норм КУпАП важливо зазначити таке: 1) по-перше, в усіх санкціях статей строк позбавлення права обіймати певні посади або

займатися певною діяльністю становить один рік; 2) по-друге, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю застосовується до особи-правопорушника не окремо, а одночасно з накладенням штрафу (ч. 3 ст. 172⁷; ч. 2 ст. 172⁸; ч. 2 ст. 172⁹⁻² КУпАП) або з накладенням штрафу та конфіскацією (ч. 3 ст. 172⁴; ч. 2 ст. 172⁵; ч. 3 ст. 172⁶; ч. 2 ст. 172⁹⁻¹ КУпАП).

Висновки до розділу 2

Визначено основні ознаки, за наявності яких поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» необхідно відрізнити від поняття «корупційне правопорушення», а саме: 1) є видом адміністративного правопорушення; 2) є протиправним діянням (дією або бездіяльністю), що не містить ознак корупції; 3) його вчинення передбачає притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Розширено класифікацію юридичних складів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, залежно від: 1) ступеня суспільної небезпеки: основні; кваліфіковані (у більшості адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, кваліфікуючою ознакою є повторність); 2) структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією: однозначні (у межах однієї статті КУпАП законодавець визначив ознаки одного діяння); альтернативні (у межах однієї статті КУпАП законодавець описав кілька діянь, вчинення одного з яких або декількох буде вважатися адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією); 3) наявності шкідливих наслідків: формальні (настання шкідливих наслідків нормою права не передбачено); матеріальні (настання шкідливих наслідків передбачено нормою КУпАП, згідно з якою діяння визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією); 4) особливостей конструкції: описові (розкривають зміст і суть діяння, що визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з

корупцією); банкетні, або відсильні (вказують на те, що ознаки проступку містяться в окремо встановлених нормах інших нормативно-правових актів).

Поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» визначено як протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що порушує встановлені спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимоги, заборони і обмеження, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Виділено характерні ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, які класифіковано на загальні (характерні для всіх видів адміністративних правопорушень) та спеціальні (властиві досліджуваному виду адміністративних правопорушень), зокрема, останні додатково класифіковано на обов'язкові та факультативні.

Запропоновано під юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, розуміти сукупність основних, визначальних, юридично значущих ознак, за наявності яких протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) можна кваліфікувати як порушення встановлених спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимог, заборон та обмежень, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Кваліфікацію адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначено як діяльність спеціально уповноваженого суб'єкта щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності), змістом якої є зіставлення та співвідношення ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством, із відповідним процесуальним оформленням.

Установлено коло суб'єктів здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, до яких віднесені: 1) суб'єкт здійснення первинної кваліфікації адміністративного правопорушення,

пов'язаного з корупцією (уповноважена посадова особа певного органу (органу Національної поліції, Служби безпеки України або Національного агентства з питань запобігання корупції) або прокурор залежно від особливостей вчиненого діяння (дії чи бездіяльності); 2) суб'єкт здійснення остаточної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, – суд.

Процес здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначено як комплекс проведення таких дій: 1) вибір суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідної норми глави 13-А КУпАП, зміст якої відповідає вчиненому діянню (дії чи бездіяльності); 2) зіставлення та співвідношення ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством; 3) процесуальне оформлення кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; винесення судом (суддею) постанови у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, класифіковано за такими критеріями: 1) за юридичним складом залежно від: ступеня суспільної небезпеки (з основним юридичним складом; із кваліфікованим юридичним складом); наявності шкідливих наслідків (із формальним складом; із матеріальним складом); структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (з однозначним складом; з альтернативним складом); особливостей конструкції складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (правопорушення, передбачені нормою з описовою диспозицією; правопорушення, передбачені нормою з банкетною диспозицією); 2) за характером об'єктивної сторони: вчинені у формі дії; вчинені шляхом

бездіяльності; змішані; 3) за моментом вчинення: адміністративні правопорушення, що мають разовий характер; триваючі адміністративні правопорушення; продовжувані адміністративні правопорушення.

Виділено особливості адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією: 1) є мірою (формою вираження) адміністративної відповідальності, до якої притягається особа у разі вчинення протиправного винного діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого відповідної статтею глави 13-А КУпАП; 2) має державно-примусовий характер, що виражається у притягненні особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, незалежно від її волі та бажання; 3) реалізується спеціально уповноваженими органами влади – притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, шляхом накладення відповідного адміністративного стягнення здійснюється судом; 4) мета застосування включає дві взаємопов'язані складові, а саме: адміністративне покарання (накладення штрафу, конфіскація, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю) та запобігання вчинення нових адміністративних правопорушень (як самою особою-правопорушником, так і іншими особами); 5) здійснюється у визначеному законодавством порядку; б) має чітко визначені законодавством строки накладення – виходячи зі змісту ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено впродовж шести місяців із дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

З урахуванням норм КУпАП встановлено, що видами адміністративних стягнень за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, є: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення у ст. 38 КУпАП можливості переривання та поновлення строків накладення

адміністративного стягнення за правопорушення, пов'язане з корупцією, з метою застосування цієї норми судами у комплексі з положеннями ст. 277 КУпАП. З цією метою ст. 38 КУпАП після частини четвертої доповнити новою частиною такого змісту: *«У разі зупинення розгляду справи про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, на підставі частини 4 статті 277 цього Кодексу строк накладення адміністративного стягнення зупиняється на той самий строк»*. У зв'язку з цим частини п'яту та шосту вважати відповідно частинами шостою та сьомою.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

3.1. Зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за діяння, аналогічні до адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, визначених українським законодавством

Ратифікація у 2014 році Верховною Радою України Угоди про асоціацію з Європейським Союзом ознаменувала, що наша держава взяла на себе зобов'язання з поступового наближення законодавства до європейського права та стандартів ЄС. У напрямі гармонізації з основоположними засадами права та стандартами ЄС не стало винятком й удосконалення адміністративного законодавства України. Зокрема, це позначилося на введенні до законодавства нового поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», за вчинення якого законом передбачена кримінальна, адміністративна, дисциплінарна та/або цивільно-правова відповідальність. Водночас визначальними критеріями розмежування корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, законодавцем визначена, по-перше, відсутність в останніх ознак корупції та, по-друге, притягнення до адміністративної відповідальності у випадках, передбачених законодавством про адміністративні правопорушення. Ураховуючи прагнення приєднання України до європейської спільноти, вбачається доцільним дослідження досвіду зарубіжних країн з урегулювання та законодавчого закріплення особливостей відповідальності за протиправні діяння, що згідно українським законодавством передбачають адміністративну відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Першочергово зазначимо, що в європейських країнах право про проступки умовно представлено двома основними системами: 1) відокремленим правом про адміністративні правопорушення (країни-представники: Франція, Нідерланди, Іспанія, Греція, Австрія, Польща, Чехія, Словаччина); 2) «широким» кримінальним правом (країни-представники: ФРН, Швейцарія, Італія, Португалія, Словенія, Сербія, Хорватія, Болгарія, Естонія). Характерними особливостями відокремленого права про адміністративні правопорушення є такі: 1) на нього не поширюються положення кримінальних законів; 2) основне стягнення – грошовий штраф; 3) регулювання порядку накладення стягнень здійснюється загальними адміністративно-процедурними законами; 4) перелік обмежувальних заходів, які проводяться без санкції суду, є незначним. Зі свого боку ознаками «широкого» кримінального права є: 1) поширення положень кримінальних законів; 2) поширення дії кримінально-процесуальних законів на відповідні провадження; 3) перелік обмежувальних заходів є більшим, ніж у попередній групі, але вони здійснюються лише на підставі санкції кримінального суду [211, с. 183].

У *Федеративній Республіці Німеччина* адміністративно-деліктне право є частиною кримінального права, а тому розгляд справ про адміністративні правопорушення відбувається в межах кримінального провадження. У німецькому законодавстві поняття «проступок» законодавчо закріплене у Кримінальному кодексі (Strafgesetzbuch (StGB) від 15 травня 1871 року. Зокрема, у п. 2 § 12 розділу 1 проступки визначені як протиправні діяння, які караються позбавленням волі на короткий термін або за вчинення яких передбачено грошовий штраф [212]. В українському законодавстві поняття адміністративного правопорушення (проступку) визначено у кодифікованому законі (КУпАП), яким регламентовано питання щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності, натомість у німецькому законодавстві поняття «адміністративне правопорушення» закріплене в Законі про адміністративні правопорушення (Gesetz über

Ordnungswidrigkeiten (OWiG) від 24 травня 1968 року. Згідно з п. 1 § 1 розділу 1 частини 1 адміністративне правопорушення – це протиправне та винне діяння, яке відповідно до закону тягне за собою покарання у вигляді штрафу [213]. Якщо українське законодавство розрізняє поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією», то чинне законодавство ФРН закріплення таких понять не містить. Більше того, у спеціальному Антикорупційному законі ФРН від 20 листопада 2015 року відсутнє визначення терміна «корупція».

Водночас зазначимо, що ст. 172⁶ КУпАП встановлена відповідальність за таке правопорушення, пов'язане з корупцією, як порушення вимог фінансового контролю. Зокрема, ч. 1 зазначеної статті адміністративна відповідальність передбачена за несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [20]. Обов'язковими суб'єктами декларування у ФРН є депутати Бундестагу. Виходячи з вимог, визначених Кодексом поведінки Бундестагу, депутати заповнюють форму декларації, в якій дають відповідні пояснення щодо доходів, отриманих поза парламентом. Однак за результатами роботи за сумісництвом або за договорами сума доходів декларується за умови, що загальний дохід одного договору перевищує 1 000 євро на 1 місяць або перевищує 10 000 євро на 1 рік. Натомість декларування майна депутатами Бундестагу не вимагається. Інформація про доходи депутатів підлягає опублікуванню на офіційному сайті Парламенту у спрощеному вигляді (зазначається категорія доходу, але сума не зазначається) [214]. Незначне порушення або недбалість щодо подання депутатом Бундестагу декларації (наприклад, несвоєчасне подання) має своїм наслідком притягнення до дисциплінарної відповідальності (попередження) або до адміністративної відповідальності (адміністративний штраф) [215]. Зазначене правопорушення, по суті, досить подібне до адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП, адже також має своїм наслідком притягнення до адміністративної відповідальності. Однак коло

суб'єктів досліджуваного правопорушення за українським законодавством є більш ширшим, ніж за німецьким.

Окрему увагу необхідно приділити, як у ФРН, урегульовані на законодавчому рівні питання щодо одержання державними службовцями подарунків. Пунктом 1 ст. 59 Закону ФРН про державну службу (*Beamten-Dienstrechtsgesetz*) встановлено заборону щодо прийняття подарунків: державному службовцеві забороняється вимагати або приймати подарунок або будь-яку іншу вигоду для себе або третьої особи у зв'язку із своїм службовим становищем або виконанням службових обов'язків [216]. У той самий час у п. 2 ст. 59 зазначено, що незначна увага на місцевому або національному рівні не вважається подарунком або якою-небудь іншою вигодою у значенні п. 1 ст. 59 за умови, що службова особа не має наміру заохочення себе чи третьої сторони шляхом повторного отримання подарунка в значенні п. 1 щоб забезпечити постійний дохід [216].

Зазначимо, що в Кримінальному кодексі ФРН не встановлено кількісних чи якісних обмежень щодо витрат на гостинність. Виходячи із судової практики, «невеликі» послуги є допустимими в рамках гостинності, але німецькі суди застосовують дуже суворий підхід щодо визначення того, що є, а що не є законним. Навіть недорогі подарунки (наприклад, ручки або безкоштовні рекламні подарунки тощо) можуть вважатися (але не обов'язково) неприпустимими. Чи можна вважати витрати на гостинність хабарництвом, необхідно оцінювати в кожному конкретному випадку з урахуванням усіх наявних фактів. Деякі державні органи видали керівні принципи, які передбачають поріг розміром 25 євро, що може бути орієнтиром для компаній. Однак за загальним правилом бажаним вважається ненадання жодних вигод державним чиновникам [217].

В *Італії* питання щодо притягнення до адміністративної відповідальності врегульовано нормами Законодавчого указу «Адміністративна відповідальність компаній та юридичних осіб» (*Responsabilità amministrativa delle società e degli enti*) від 8 червня 2001 року

№ 231. Важливо враховувати, що цей законодавчий Указ регулює відповідальність юридичних осіб за адміністративні правопорушення, що залежать від злочину, а його положення застосовують до юридичних осіб, а також до компаній і асоціацій, навіть якщо вони не є юридичними особами. Норми цього законодавчого указу не застосовуються до держави, місцевих державних органів, інших неекономічних державних органів, а також до суб'єктів, які виконують функції конституційного значення. Стаття 25 містить засади адміністративної відповідальності за хабарництво, невинуватене спонукання давати або обіцяти вигоди та корупцію. Аналіз зазначеної статті свідчить, що її положення відсилають до відповідних статей Кримінального кодексу (Codice Penale) від 19 жовтня 1930 року. Так, наприклад, ст. 318 Кримінального кодексу Італії встановлено відповідальність за корупцію у зв'язку із здійсненням функцій: державна посадова особа, яка за виконання своїх функцій чи повноважень неправомірно отримує для себе чи за третю сторону гроші чи інші вигоди або приймає свою обіцянку, карається позбавленням волі на три–вісім років [218]. У разі якщо таке правопорушення вчиняється юридичною особою, компанією, асоціацією, то настає адміністративна відповідальність згідно з ч. 1 ст. 25 Законодавчого указу «Адміністративна відповідальність компаній та юридичних осіб», що передбачає накладення штрафу розміром до двохсот квот [219]. Антикорупційне законодавство Італії не надає визначення понять «корупція» та «корупційні правопорушення», а тим більше поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією» в ньому відсутнє.

У *Великобританії* діє система декларування інтересів, що регулюється нормами кодексів поведінки: Кодекс поведінки членів Палати Лордів, Кодекс поведінки членів Палати Громад, Міністерський кодекс тощо. Депутати та члени уряду є державними службовцями, на яких покладається обов'язок декларування інтересів. Члени Палати Громад та Палати Лордів зобов'язані подавати інформації про зовнішню зайнятість та реєструвати свої інтереси. Декларації подаються в електронному вигляді та знаходяться у відкритому

доступі відповідно в Реєстрі інтересів Палати Громад або Палати Лордів. Отже, декларуванню підлягає як інформація про доходи, отримані поза межами Палати, так і відомості про конфлікт інтересів. Порухення цією вимогою має негативні наслідки, що визначаються відповідним документом. Так, наприклад, згідно з Кодексом поведінки членів Палати Лордів (Code of Conduct for Members of the House of Lords) у разі порушення його положень, зокрема щодо подання декларацій, до особи можуть бути застосовані наступні такі: 1) призупинення пропуску особи; 2) зняття пропуску особи; 3) скасування облікового запису електронної пошти фізичної особи [220]. Отже, якщо порушення вимог фінансового контролю за українським законодавством передбачає адміністративну відповідальність у вигляді накладення штрафу, то відповідальність за нормами Кодексу поведінки членів Палати Лордів передбачає дисциплінарну відповідальність.

З метою встановлення які існують законодавчі обмеження щодо отримання державними службовцями подарунків у Великобританії, необхідно звернутися до положень Кодексу управління державною службою. У розділі 6.2.1 закріплено, що жоден державний працівник не повинен приймати подарунки чи послуги або будь-які обіцянки, які могли б створити зобов'язання, реальні чи сприйняті. Подарунок можна трактувати як спонукання чи винагороду просто через його внутрішню цінність. Однак цей принцип не застосовується у випадках державних службовців, які при відставці отримують подарунок від своїх колег [221]. Подарунки державних службовців підлягають декларуванню як такі, що можуть призвести до виникнення конфлікту інтересів. Членам парламенту дозволяється приймати подарунки, пільги чи гостинність, якщо сума вартості не перевищує 140 фунтів стерлінгів [222, с. 367].

У правовій системі *Франції* (на відміну від Німеччини та Італії) адміністративно-деліктне законодавство відмежоване від кримінального, а тому застосування до адміністративних правопорушень загальних положень кримінального закону є неможливим [223, с. 212].

Що стосується обмежень щодо одержання подарунків державними службовцями у Франції, то на відміну від України, вони є більш жорсткими. Подарунок є предметом корупційного злочину, а його одержання прирівнюється до кримінально караного діяння. Зазначимо, що Кримінальний кодекс Франції розрізняє два види корупції – активну та пасивну. Одержання подарунків є різновидом саме пасивної корупції (активна – це пропозиція подарунка), а відповідальність встановлена ст. 432-11, згідно з якою особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності у вигляді позбавлення волі на 10 років та сплати штрафу розміром 1 000 000 євро [224]. Кількісних або якісних обмежень витрат на гостинність Кримінальним кодексом Франції не встановлено. Важливо зазначити, що немає правового документа, яким би визначалися мінімальні суми витрат на гостинність, а також коли або за яких обставин гостинності може вважатися хабарем. За французьким законодавством будь-яка перевага, надана з корумпованим наміром, вважається хабарем. Водночас вказувати на корумпований намір може також і дарування подарунків невеликої цінності, але за умови повторюваності. Будь-які переваги повинні бути розумними та пропорційними, виправдані поважною діловою причиною, не означати отримання чого-небудь взамін та бути юридично прийнятними для особи-отримувача [225].

Згідно із Законом Франції про права та обов'язки державних службовців на них покладається обов'язок збереження професійної таємниці в рамках правил, встановлених у кримінальному кодексі. Державні службовці повинні проявляти професійний розсуд щодо всіх фактів, відомостей чи документів, про які вони стають відомими під час здійснення своїх функцій або під час виконання своїх функцій [226]. Законом також урегульовані питання конфлікту інтересів. Державний службовець дбає про негайне припинення або запобігання ситуаціям конфлікту інтересів, в яких він знаходиться або міг опинитися. Поняття конфлікту інтересів трактується законодавцем як будь-яка ситуація втручання між суспільними інтересами та

державними чи приватними інтересами, яка, ймовірно, може впливати або, мабуть, впливати на незалежне, неупереджене та об'єктивне здійснення своїх функцій. У разі наявності конфлікту інтересів державний службовець зобов'язаний попередити про це свого безпосереднього керівника (за ієрархією) [226].

У *Сполучених Штатах Америки* відсутнє відокремлене адміністративно-деліктне законодавство, тобто окремого зведеного закону подібного до КУПАП в Україні, законодавство США не має. Що стосується правового регулювання питань з урегулювання конфлікту інтересів, то у США діє загальний для посадових осіб Довідник із питань етики, в якому містяться закони про конфлікт інтересів (Збірник законів США), де врегульовані правила уникнення конфліктів, норми з неупередженості, механізм захисту від конфлікту інтересів, непотизму; норми про гласність фінансової звітності [227, с. 229]. Норми цих законів забороняють посадовим особам виступати з питань, які породжують конфлікт інтересів; займатися бізнесом, зайнятістю, фінансовими відносинами з неурядовими організаціями, суб'єкти регулювання діяльності яких належать до публічних функцій посадових осіб; представлення/консультування приватних сторін щодо питань, що очікують розгляду державними установами, зайнятості підприємств, регулюються державою; участі в державних процесах, за яких посадова особа, родич чи бізнес-партнер має інтерес; незаконне збагачення та/або використання державних функцій на користь політичної організації, компанії [228].

Федеральним законодавством США встановлені обмеження одержання подарунків державними службовцями, згідно з якими жоден член Конгресу, державний службовець чи співробітник його штату не повинен свідомо приймати подарунки, за винятком випадків, передбачених Правилами отримання подарунків) [229, с. 396]. Подарунком вважається все, що може бути виражено в грошовому еквіваленті, а саме: гроші, товари, різноманітні послуги (наприклад, такі як подорожі, проживання в готелі, харчування,

оплата навчання тощо). Винятки з цього правила чітко визначені на законодавчому рівні. Наприклад, не вважаються подарунками прохолоджувальні напої чи кава, вітальні картки або аналогічні сувеніри незначної вартості [230, с. 31]. Дозволяється одержання подарунків членом Палати представників Конгресу США, якщо загальна вартість таких подарунків упродовж року не перевищує 250 доларів з одного джерела. Якщо вартість одного подарунка перевищує 100 доларів, він підлягає обов'язковому декларуванню [229, с. 399].

Антикорупційним законодавством США врегульовані також питання сумісництва посадовими особами органів державної влади. Зокрема, зарібок за сумісництвом не повинен перевищувати 15 % посадового окладу службової особи за основним місцем роботи. Такі обмеження передбачені для посадових осіб усіх трьох гілок влади, за винятком членів Сенату США. Федеральне законодавство також передбачає обмеження ділової діяльності колишніх державних службовців після виходу їх на пенсію. Якщо державний службовець, перебуваючи на службі, «особисто й істотно» брав участь як посадова особа у вирішенні конкретних проблем, то після виходу у відставку йому забороняється представляти чийсь інтереси у відносинах з органами виконавчої влади для вирішення таких самих питань. Ця заборона є постійною та поширює свою дію на будь-яке відомство, орган або суд. У разі якщо колишній державний службовець «особисто й істотно» не займався певним колом обов'язків, проте такі обов'язки фактично належали до його компетенції в останній рік проходження служби, тоді він позбавляється права займатися зазначеною практикою на період 2 роки після звільнення [231, с. 104]. Наприклад, за українським законодавством особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, заборона представляти інтереси будь-якої особи у справах, в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності, діє

впродовж одного року (п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції»).

Основоположним нормативно-правовим актом *Румунії* з протидії і запобігання корупції та пов'язаних із корупцією правопорушень є Закон про попередження, виявлення та покарання фактів корупції (Lege pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție) від 8 травня 2000 року. Виходячи зі змісту ст. 5 зазначеного Закону, розрізняють дві категорії злочинів:

1) корупційні злочини – злочини, передбачені ст. ст. 289–292 Кримінального кодексу, зокрема якщо вони вчинені особами, передбаченими ст. 308 Кримінального кодексу. Відповідно до Кримінального кодексу Румунії (Codul Penal) від 17 липня 2009 року корупційними злочинами визнаються: отримання хабара (ст. 289); підкуп (пропозиція, обіцянка або надання грошей чи інших вигод за умов, наведених у ст. 289) (ст. 290); зловживання службовим становищем (ст. 291); зловживання впливом (обіцянка, пропонування або надання грошей чи інших вигод особі, яка має вплив на державного службовця) (ст. 292) [232];

2) злочини, що пов'язані з корупційними, передбачені ст. ст. 10–13 Закону про попередження, виявлення та покарання фактів корупції [233].

Отже, правопорушення, пов'язані з корупцією, за законодавством Румунії визнаються злочинами і передбачені ст. ст. 10–13 Закону про попередження, виявлення та покарання фактів корупції. Аналіз зазначених статей дає можливість зробити висновок, що більшість таких правопорушень передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі від одного до п'яти років або від трьох до десяти років залежно від виду вчиненого правопорушення, а в деяких випадках – додатково і заборонаю певних прав. Зокрема, згідно з п. б) ст. 12 правопорушенням, пов'язаним з корупційним злочином, є використання будь-яким способом, прямо чи опосередковано, інформації, яка не призначена для оприлюднення, або допускає доступ сторонніх осіб до цієї інформації. За таке діяння передбачена

відповідальність у вигляді позбавлення волі від 1 до 5 років [233]. Наприклад, за українським законодавством незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, передбачене ст. 172⁸ КУпАП як правопорушення, пов'язане з корупцією. У разі вчинення такого діяння особа несе адміністративну відповідальність у вигляді накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [20]. Ураховуючи зазначене, можна стверджувати, що за законодавством Румунії правопорушення, пов'язані з корупцією, визнаються злочинами, а тому мають більш суворе покарання.

Антикорупційне законодавство *Республіки Білорусь* налічує багато нормативно-правових актів, основним з яких є Закон про боротьбу з корупцією (Закон аб барацьбе з карупцыяй) від 21 липня 2015 року. Статтею 2 цього Закону зазначено, що відповідальність за правопорушення, які створюють умови для корупції, і корупційні правопорушення встановлюються Кодексом Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення, Кримінальним кодексом Республіки Білорусь та іншими законодавчими актами [234]. Таким чином, за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, що створюють умови для корупції, законодавством Республіки Білорусь передбачена не лише кримінальна, а й адміністративна відповідальність.

Питання притягнення осіб до адміністративної відповідальності регулюється нормами Кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення від 21 квітня 2003 року. Статтею 23.9 одним із видів адміністративних правопорушень визнається порушення порядку декларування доходів і майна, під яким розуміють неподання в установленій законодавством термін декларації про доходи та майно особою, яка зобов'язана відповідно до законодавства про боротьбу з корупцією представляти таку декларацію, або вказівку в ній неповних або недостовірних відомостей про доходи і (або) майно, що підлягають

декларуванню. Вчинення такого правопорушення тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді попередження або накладення штрафу розміром від однієї до двадцяти базових величин [235]. Важливо звернути увагу, що стаття містить примітку, згідно з якою не є адміністративним правопорушенням, передбаченим ст. 23.9, вказівка в декларації про доходи та майно:

- неповних відомостей про доходи, якщо розмір доходів, не зазначених у декларації про доходи та майно, що не перевищує 20 відсотків загальної суми доходів, що підлягають декларуванню;

- недостовірних відомостей про розмір доходів, якщо розмір доходів, недостовірно зазначений у декларації про доходи та майно, відхиляється від фактичного розміру таких доходів не більше ніж на 20 відсотків;

- недостовірних відомостей про дату придбання майна (частки в праві власності на майно);

- недостовірних відомостей про площі земельних ділянок, капітальних будівель (будівель, споруд), ізольованих приміщень, машиномісць;

- недостовірних відомостей про вартість майна (частки в праві власності на майно), якщо вартість майна (частки в праві власності на майно), недостовірно зазначена в декларації про доходи та майно, відхиляється від фактичної вартості такого майна (частки в праві власності на майно) не більш ніж на 20 відсотків;

- неповних або недостовірних відомостей про доходи і (або) майно, що підлягають декларуванню, якщо особою подана уточнена декларація про доходи та майно до державного органу, в іншу організацію, посадовій особі, яка проводить перевірку повноти та достовірності відомостей, зазначених у декларації, до складання державним органом, іншою організацією, посадовою особою висновку про результати перевірки повноти та

достовірності відомостей про доходи та майно, зазначених у декларації про доходи та майно [235].

Важливо також зауважити, що законодавством Республіки Білорусь встановлено адміністративну відповідальність за правопорушення, які в українському законодавстві визначені як правопорушення, пов'язані з корупцією. Зокрема, згідно зі ст. 22–13 Кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення передбачена адміністративна відповідальність за умисне розголошення комерційної або іншої захищеної законом таємниці без згоди її власника або умисне незаконне розголошення персональних даних особою, якій комерційна чи інша охоронювана законом таємниця або персональні дані відомі в зв'язку з її професійною або службовою діяльністю, якщо в цих діях немає складу злочину. Вчинення такого правопорушення тягне за собою накладення штрафу розміром від чотирьох до двадцяти базових величин [235]. За українським законодавством це адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, регламентоване ст. 172⁸ КУпАП як незаконне розголошення або використання іншим способом особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, і тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [20].

Отже, з аналізу деяких норм чинного адміністративно-деліктного законодавства Республіки Білорусь та України бачимо, що адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, здебільшого полягає у накладенні штрафу, межі якого визначають відповідною нормою Кодексу про адміністративні правопорушення. До того ж відмінність законодавчого врегулювання виявляється в наступному. В КУпАП такі правопорушення виділені в окрему главу, нормами якої визначені правопорушення, пов'язані з корупцією, натомість у законодавстві Республіки Білорусь хоча і є вказівка на суб'єкта правопорушення – «вчинення службовою особою», але такі правопорушення регламентовані

статтями різних глав, як глава 22 «Адміністративні правопорушення в галузі зв'язку та інформації», глава 23 «Адміністративні правопорушення проти порядку управління» тощо.

У законодавстві *Республіки Польща* поняття «проступок» зовсім не означає, що діяння визнається як адміністративне правопорушення. Зазначене пояснюється тим, що законодавець розрізняє кримінальні та адміністративні проступки. Якщо звернутися до Кримінального кодексу Республіки Польща (Kodeks Karny) від 6 червня 1971 року, то кримінально-караними є як злочини, так і кримінальні проступки. Водночас згідно з § 3 ст. 7 кримінальним проступком є діяння, що карається штрафом понад 30 щоденних ставок або вище ніж 5 000 злотих, обмеженням волі понад один місяць або позбавленням волі, що перевищує один місяць [236]. Таким чином, визначення кримінального проступку законодавцем надано з метою відмежування його від адміністративного правопорушення. Відтак, установивши нижню межу для кримінального проступку, законодавець визначив верхню межу для адміністративного правопорушення. До того ж адміністративні правопорушення відрізняються від кримінальних проступків малозначністю і не викликають значного морального осуду [237]. Відповідальність за них передбачена нормами Кодексу правопорушень Республіки Польща (Kodeks wykroczeń) від 20 травня 1971 року [238].

Важливо враховувати, що у Республіці Польща немає єдиного законодавчого акта, нормами якого комплексно регулюються питання протидії та запобігання корупції. Відповідальність за корупційні злочини передбачена нормами Кримінального кодексу. У той самий час деякі аспекти протидії корупції врегульовані підзаконними нормативно-правовими актами та урядовими антикорупційними програмами [239]. Так, виходячи зі змісту § 2 ст. 266 Кримінального кодексу за розголошення державною посадовою особою інформації, яку вона отримала у зв'язку з виконанням службових обов'язків, і розголошення якої може завдати шкоди законно захищеним інтересам, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі строком до

трьох років [236]. Згідно з українським законодавством, а саме ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП незаконне розголошення особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [20]. Тобто кваліфікація зазначеного діяння, а отже, і відповідальність за його вчинення згідно із законодавством двох країн різняться: по-перше, якщо згідно з польським законодавством таке діяння кваліфікується як кримінальний злочин, то згідно КУпАП воно визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією; по-друге, враховуючи вид правопорушення, відповідальність за таке діяння відповідно кримінальна (Республіка Польща) або адміністративна (Україна); по-третє, виходячи з виду відповідальності, до якої притягається особа за вчинення протиправного діяння, її межі є різними (якщо за польським законодавством передбачено позбавлення волі до трьох років, то за українським – накладення штрафу).

Також необхідно зазначити, що в Республіці Польща діє Закон про обмеження підприємницької діяльності особами, які виконують державні функції (*Ustawa o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne*), від 21 серпня 1997 року. Нормами цього Закону, зокрема, визначені заборони щодо зайняття державними службовцями певних посад або виконання конкретних функцій (ст. 4); питання щодо декларування їх фінансового стану (ст. 10). Порухення державним службовцем заборони щодо суміщення зайняття державними службовцями певних посад або виконання конкретних функцій передбачає дисциплінарну відповідальність або є підставою для звільнення (залежить від посади, яку обіймає). Неподання декларації про доходи призводить до притягнення особи до службової відповідальності [240]. Згідно з українським законодавством порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності є адміністративним правопорушенням, пов'язаним з

корупцією, відповідальність за вчинення якого встановлена у вигляді накладення штрафу.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо за необхідне звернути увагу на таке. В Україні у зв'язку зі змінами в антикорупційному законодавстві в 2014 році та прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» законодавцем було введено нове поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», за вчинення якого законом передбачена кримінальна, адміністративна, дисциплінарна та/або цивільно-правова відповідальність. Зокрема, такі зміни позначилися на виділенні окремої глави 13-А КУпАП, нормами якої визначені правопорушення, пов'язані з корупцією, що тягнуть за собою адміністративну відповідальність. У той самий час з аналізу деяких нормативно-правових документів, що входять до законодавства розглянутих зарубіжних країн, можна стверджувати про відсутність законодавчого закріплення поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією». Більше того, в антикорупційному законодавстві більшості провідних європейських країн, зокрема, ФРН, Італії, Великобританії, навіть відсутнє визначення терміна «корупція». Натомість антикорупційне законодавство Румунії розрізняє дві окремі категорії злочинів: корупційні та пов'язані з корупційними. У Республіці Білорусь законодавець за корупційні правопорушення та правопорушення, що створюють умови для корупції, окрім кримінальної, передбачив й адміністративна відповідальність.

До того ж зауважимо, що вчинення протиправних діянь, які за українським законодавством визнаються правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, за вчинення яких передбачено притягнення до адміністративної відповідальності, за законодавством інших країн можуть передбачати настання іншого виду юридичної відповідальності (кримінальної, дисциплінарної). Наприклад, українське законодавство розрізняє поняття «подарунок» та «неправомірна вигода», обмеження або заборона щодо одержання яких має наслідком притягнення відповідно до адміністративної (ст. 172⁵ КУпАП) або кримінальної відповідальності (ст. 368 КК). Натомість

згідно із законодавством багатьох іноземних держав (ФРН, Великобританія, Франція, США та ін.) одержання подарунків державними службовцями прирівнюється до злочину, вчинення якого передбачає настання кримінальної відповідальності. Отже, якщо обмеження щодо одержання подарунків за КУпАП визнаються адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, то в інших державах прирівнюється до кримінально караного. Але що стосується подання декларацій, то навпаки – несвоєчасне подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за КУпАП передбачає адміністративну відповідальність (ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП), тоді як в інших країнах (зокрема, ФРН, Великобританія, Республіка Польща) таке діяння має наслідком притягнення до дисциплінарної відповідальності.

3.2. Пропозиції щодо удосконалення законодавства України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією

Одним з найефективніших засобів боротьби та запобігання вчиненню адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, є притягнення особи-правопорушника до адміністративної відповідальності за їх вчинення. Основними завданнями адміністративно-деліктного законодавства держави, закріпленими у ст. 1 КУпАП, визначені охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі й гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [20]. Водночас додержання встановлених адміністративно-деліктним законодавством принципів та реалізація передбачених завдань вбачається

можливими за наявності належного правового регулювання притягнення особи до адміністративної відповідальності, зокрема за вчинення правопорушень, визначених главою 13-А КУпАП.

Важливу роль у виявленні прогалин та колізій діючого законодавства відіграє адміністративно-правозастосовна практика. Тому важливої уваги потребує дослідження та аналіз судової практики у справах про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, що дасть можливість виявити проблемні аспекти законодавчого врегулювання цих питань та виробити пропозиції щодо їх подальшого вирішення.

Так, одним із питань, що потребує детального вивчення, є строк притягнення до адміністративної відповідальності особи за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією. У чинному законодавстві строки накладення адміністративного стягнення визначені ст. 38 КУпАП. При цьому необхідно враховувати, що в зазначеній нормі строк, впродовж якого може бути накладене адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, законодавцем встановлено окремо, а саме: «впродовж шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення» [20]. Таким чином, визначальним у цьому разі є момент виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, з якого і починається відлік строку, протягом якого особу можуть притягнути до адміністративної відповідальності шляхом накладення адміністративного стягнення.

Практика щодо притягнення особи-правопорушника до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, свідчить про таке. Непоодинокими є випадки, коли посадовими особами органів Національної поліції, прокуратури, Національного агентства з питань запобігання корупції днем виявлення такого виду правопорушення вважається день складання протоколу про його вчинення, тобто дата встановлення складу адміністративного правопорушення [202]. Однак на

противагу зазначеному існує позиція, що моментом виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією, є момент отримання інформації про таке порушення уповноваженою особою чи органом державної влади. Зокрема, експерт із питань антикорупційної політики Р. Гекалюк обґрунтовує це тим, що складання адміністративного протоколу про вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, – це лише окрема процесуальна дія, вчинена на підставі виявленого факту порушення, пов'язаного з корупцією. Таким чином, факт виявлення порушення є окремою подією, що завжди передує складанню протоколу про вчинення порушення [241].

Правильність визначення моменту виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, має важливе практичне значення. Зазначене пояснюється тим, що у протилежному разі це може призвести до пропуску строку, впродовж якого є можливим накладення адміністративного стягнення за правопорушення, пов'язане з корупцією, і таким чином притягнення особи-правопорушника до адміністративної відповідальності. Зокрема, аналіз судової практики із розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, свідчить, що досить частою причиною закриття провадження в таких справах є закінчення строків притягнення до адміністративної відповідальності (строків накладення адміністративного стягнення) [242; 243; 244].

Також важливо встановити яким чином суди визначають день виявлення правопорушення, ухвалюючи рішення у справі про притягнення особи до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією. Здебільшого суди виходять з того, що відповідно до вимог ч. 3 ст. 38 КУпАП днем виявлення правопорушення необхідно вважати день, коли посадові особи, які відповідно до вимог діючого законодавства мають право скласти протокол про вчинення відповідного правопорушення, встановили або повинні були встановити обставини, які свідчили про наявність ознак адміністративного правопорушення в діях конкретної особи. До того ж суди звертають увагу на те, що діючим законодавством не встановлено, впродовж

якого строку після виявлення правопорушення уповноважений суб'єкт повинен скласти відповідний протокол про притягнення до адміністративної відповідальності [207; 245]. Отже, з наведеного можна зробити висновок, що день виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, не обов'язково збігається з днем оформлення протоколу про вчинення такого правопорушення.

Деякі питання щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією, роз'яснено в інформаційному Листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 травня 2017 року № 223-943/0/4-17. Лист ВССУ №223-943/0/4-17 адресовано Головам апеляційних судів областей, місті Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, і спрямований на забезпечення однакового і правильного застосування судами загальної юрисдикції Закону «Про запобігання корупції» та положень КУпАП, з метою уникнення неоднозначного тлумачення норм закону в судовій практиці та запобігання помилкам під час розгляду справ про окремі адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією [162].

Що стосується визначення строку, впродовж якого можливе притягнення особи, винної у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, то згідно з п. 5 Листа ВССУ № 223-943/0/4-17 зазначено, що судам необхідно враховувати положення ч. 3 ст. 38 КУпАП (на сьогодні це вже ч. 4 ст. 38). Водночас для визначення початку перебігу строку давності притягнення особи до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язане з корупцією, важливу роль відіграють як день вчинення, так і день виявлення правопорушення [162].

Ураховуючи вищевикладене, важливо констатувати, що чинним адміністративно-деліктним законодавством України не встановлено, яким чином визначається день виявлення правопорушення. Зокрема, і в Листі ВССУ № 223-943/0/4-17 відсутнє чітке роз'яснення щодо визначення дня

виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Тому з метою забезпечення однозначного застосування судами норм чинного законодавства при вирішенні справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, пропонуємо ст. 38 КУпАП доповнити приміткою такого змісту: *«Примітка. Днем виявлення адміністративного правопорушення вважати день установаження уповноваженою особою факту вчинення адміністративного правопорушення, а у разі повідомлення інформації про вчинення адміністративного правопорушення – день отримання такої інформації уповноваженою особою».*

Статтею 172⁵ КУпАП передбачено відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, які визначені у ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції». В абзаці 1 ч. 2 ст. 23 Закону законодавець визначає випадки, в яких особи, зазначені в п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, можуть приймати подарунки. Водночас до так званих «дозволених» подарунків передбачено вимоги, що є обов'язковими в сукупності, а саме: 1) вони відповідають загально визнаним уявленням про гостинність (крім випадків, передбачених ч. 1 ст. 23); 2) вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб (установлений на день прийняття подарунка) одноразово; 3) сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) впродовж 1 року, не перевищує двох прожиткових мінімумів (установлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки).

11 травня 2000 року на 106-й сесії Комітету Міністрів Ради Європи було прийнято Рекомендацію № R (2000) 10 «Щодо кодексів поведінки державних службовців». У ч. 1 ст. 18 зазначається, що державний службовець не повинен вимагати чи приймати дарунки, послуги, гостинність, або будь-які інші переваги для себе чи своєї сім'ї, близьких родичів і друзів, або осіб чи організацій, з якими він чи вона має чи мав бізнесові чи політичні стосунки, що може вплинути чи уможливити вплив на безсторонність, з якою

він чи вона виконують свої обов'язки, або може бути чи мати вигляд нагороди, що стосується його чи її повноважень. Однак це не стосується традиційної гостинності та незначних дарунків [246]. Ознак або критеріїв, за якими подарунки відповідають традиційній гостинності, у Рекомендаціях № R (2000) 10 не надається.

У чинному українському законодавстві не надається тлумачення поняття «загальновизнане уявлення про гостинність», так само, як і не встановлено меж віднесення подарунків до такої категорії та не визначено вичерпного переліку подарунків, що відповідають уявленню про гостинність. Як зазначає, О. А. Лупало із формулювання закріпленого в абз. 1 ч. 2 ст. 23 словосполучення «загальновизнане уявлення про гостинність» неможливо встановити чіткі межі «гостинності», адже цьому поняттю характерні динамізм і ситуативність тлумачення, а також майновий стан дарувальника чи обдарованого. Тому поняття «гостинність» не можна розглядати як правову категорію і жодним нормативним актом визначення цього поняття не закріплено [247]. Подібною є також позиція З. А. Загинеї, згідно з якою зазначене положення «може спричинити зловживання правом, а отже, свідчить про корупціогенність законодавчої конструкції дозволеного подарунка» [248, с. 44–45]. О. М. Шимон пропонує для більш ефективного забезпечення застосування заходів запобігання корупції з абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» виключити положення щодо відповідності подарунків загальновизнаним уявленням про гостинність, а залишити лише вартісне обмеження щодо їх отримання [249, с. 134, 136]. Із позицією щодо виключення зі змісту абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону вимоги щодо відповідності «дозволених» подарунків загальновизнаним уявленням про гостинність важко погодитися. Щодо обґрунтування такої позиції зазначимо, що саме за допомогою такої законодавчо встановленої вимоги можна встановити: 1) наявний чи відсутній факт порушення обмежень щодо одержання подарунків; 2) за наявності факту порушення таких обмежень до

якого виду юридичної відповідальності повинна бути притягнута особа-правопорушник (з урахуванням ч. 2 ст. 11 КК України).

У контексті антикорупційного законодавства поняття «гостинність» та «уявлення про гостинність» трапляється і у підзаконних нормативно-правових актах. Зокрема, у роз'ясненнях Міністерства юстиції України «Одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» зазначається, що до дарунків, які дозволятимуться прийматися публічними службовцями, можуть бути віднесені і ділові дарунки (сувеніри) і прояви гостинності (запрошення на каву або вечерю) у скромних масштабах, які широко використовуються для налагодження добрих ділових відношень і зміцнення робочих стосунків. Однак умовами прийняття таких подарунків та проявів гостинності є знову ж таки те, що такі подарунки та прояви гостинності не будуть постійними, не впливатимуть на прийняття публічними службовцями рішень або не створюватимуть враження, що це може впливати на їх рішення [160].

У Методичних рекомендаціях Міністерства юстиції України «Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування» «дозволеними» визначаються дарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, а саме: 1) не можуть прийматися за вчинені рішення, дії чи бездіяльність в інтересах дарувальника, що приймаються, вчиняються як безпосередньо особою, якій надається дарунок чи пожертва, так і за її сприяння іншими посадовими особами та органами; 2) якщо вартість таких дарунків не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка (пожертви), одноразово, а сукупна вартість таких дарунків (пожертв), отриманих з одного джерела впродовж 1 року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року [250].

Ураховуючи ту обставину, що поняття «загально визнане уявлення про гостинність» не є правовою категорією, то його нормативне визначення вбачається недоцільним. Це стосується також: 1) визначення переліку

предметів або послуг, що можуть надаватися в межах їх відповідності уявленням про гостинність; 2) встановлення кількісних та якісних обмежень стосовно витрат на гостинність тощо. Натомість необхідним є встановлення меж відповідності подарунків загально визнаним уявленням про гостинність, що можливо визначити в Законі України «Про запобігання корупції», а саме в примітці до ст. 23 «Обмеження щодо одержання подарунків», як відповідні об'єктивні та суб'єктивні фактори. До об'єктивних факторів важливо віднести: 1) місце; 2) час; 3) обстановку; 4) відповідність етичним стандартам поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб; 5) відкритість (надання подарунка не буде виконуватися тайно) тощо. Серед суб'єктивних факторів важливо враховувати такі: 1) нагоду (наприклад, день народження, ювілей або загально визнане свято); 2) добросовісність (надається виключно як акт вдячності, з добросовісною діловою метою тощо); 3) пов'язаність із діями або ухваленням рішень особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, окремими прирівняними до них особами (відсутність виникнення зобов'язань, тобто надання подарунку не повинно спричиняти виникнення жодних зобов'язань для особи-одержувача); 4) непостійний характер (дарування та отримання подарунків не є надто частими) тощо.

Окремо необхідно зупинитися на вартості подарунка (подарунків), одержання яких законодавчо дозволено, а отже виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності. З урахуванням вимог абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» та ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» так звана «дозволена» вартість подарунків: не повинна перевищувати один прожитковий мінімум для працездатних осіб (з 1 січня 2020 року – 2 102 грн, з 1 липня – 2 197 грн, з 1 грудня – 2 270 грн), а впродовж 1 року від однієї особи (групи осіб) не може перевищувати 4 204 грн.

Частиною 3 ст. 51 Закону України «Про державну службу» визначено, що мінімальний розмір посадового окладу в державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення, не може бути менше двох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом [25]. Розміри окладів для держслужбовців на 2020 рік визначено в Постанові Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 р. № 15» від 15 січня 2020 року № 16 [251]. У Схемі посадових окладів – 2020 встановлені «тверді» розміри окладів. Мінімальний розмір посадового окладу в державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення, не може бути менше ніж два розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що повністю відповідає нормі ч. 3 ст. 51 Закону України «Про державну службу». Отже, впродовж усього 2020 року діє незмінний розмір мінімального окладу державного службовця – 4 204 грн [252].

Як вбачається з вищевикладеного і при визначенні вартості «дозволених» подарунків, стосовно мінімального розміру посадового окладу державних службовців наявна прив'язка до прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Таким чином, дозволяється отримання подарунків упродовж 1 року, загальна сума яких не перевищує 4 204 грн, що фактично дорівнює одному мінімальному розміру посадового окладу. Вартість «разового» отримання подарунка не повинна перевищувати – 2 197 грн (з 1 липня 2020 року), що становить близько половини мінімального розміру посадового окладу державного службовця. Ураховуючи те, що в провідних європейських державах діє жорстка заборона подарунків для публічних службовців, законодавчо встановлений розмір вартості «дозволених» подарунків у співвідношенні до мінімального посадового окладу є занадто великим. Тому дозволені вартісні обмеження подарунків для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, а також прирівняних до них осіб, вбачається доцільним зменшити. Для цього в абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» встановити максимальну вартість подарунків розміром 0,25 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, максимальну вартість подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) впродовж 1 року, – розміром одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Зауважимо, що сама назва ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» – «Обмеження щодо одержання подарунків» – неодноразово звертала увагу науковців. Як стверджує О. З. Гладун, існування заборони на певні дії виключає можливість розглядати їх із погляду наявних обмежень [155, с. 21]. Ураховуючи зазначене, О. О. Дудоров вбачає некоректною назву ст. 23 Закону, адже в цій статті говориться і про заборони (ч. 1), і про обмеження (ч. 2) щодо подарунків (порушення заборони – це не порушення обмежень) [253, с. 93].

Окремої уваги потребує дослідження особливостей судової практики з розгляду адміністративних справ про притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 172⁸ КУпАП. Зазначимо, що кількість такої категорії справ є значно меншою щодо інших справ про притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Наприклад, за останні п'ять років якщо кількість справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶ КУпАП) обчислюється десятками тисяч (близько 36 тисяч справ), то кількість прийнятих судами рішень, що набрали законної сили, щодо вирішення питань про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за ст. 172⁸ КУпАП налічує близько 150 (кількісні показники обраховано шляхом пошуку справ про адміністративні правопорушення за ст. 172⁶ та ст. 172⁸ КУпАП на офіційному веб-порталі Єдиного державного реєстру судових рішень, починаючи з 1 січня 2016 року).

Вивчення особливостей справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, за ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП, свідчить, що підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є як незаконне розголошення, так і використання іншим способом особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень. Наприклад, у справі № 226/1538/18 судом було ухвалене рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП за незаконне розголошення особою у своїх інтересах інформації, що стала їй відома у зв'язку із виконанням службових повноважень: інспектор сектору моніторингу відділу поліції (суб'єкт відповідальності за корупційні правопорушення згідно з пп. «з» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції») передавав іншій особі відомості з бази «АРМОР», до якої мав доступ у зв'язку з виконанням службових обов'язків, про притягнення до юридичної відповідальності певного переліку фізичних осіб [254]. У справах № 515/1347/18 та № 515/1348/18 судом були ухвалені рішення щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП у зв'язку з незаконним використанням іншим способом особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень: у двох випадках незаконне використання інформації пов'язане з повідомленням особою в своїх особистих інтересах інформації, яка стала їй відома в зв'язку з виконанням службових обов'язків, іншій особі з метою підтримання дружніх стосунків [255; 256].

З аналізу сутності адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП, логічно стверджувати, що таке протиправне винне діяння може завдати шкоди законним інтересам та/або порушити права як фізичних осіб, так і юридичних осіб, держави. Однак це не стосується випадків, коли мова йде про розповсюдження або використання іншим способом інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків, якщо вона стосується безпосередньо

самої особи. Зазначене підтверджується і наявною судовою практикою. Зокрема, у справі № 577/5/20 підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності стало використання особою конфіденційної інформації з обмеженим доступом, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків в особистих приватних цілях, що порушує вимоги ст. 43 Закону України «Про запобігання корупції». Суть правопорушення згідно з фактологією складеного адміністративного протоколу полягала у такому: особа, працюючи на посаді начальника відділу комунального майна міської ради (посадова особа органу місцевого самоврядування і відповідно суб'єкт корупційного правопорушення), маючи доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру іпотек, Єдиного Реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, сформувала Інформаційну довідку, яку в подальшому використала у своїх приватних інтересах надавши до суду під час розгляду цивільного спору. Судом було ухвалене рішення про закриття провадження в справі № 577/5/20 про притягнення особи до адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 172⁸ КУпАП, за відсутністю складу адміністративного правопорушення: особа використала своє службове становище лише для доступу до інформації про належність їй, а не іншій особі, нерухомого майна, яке було предметом судового спору в цивільному судочинстві [184].

Необхідно звернути увагу, що ст. 172⁸ КУпАП було доповнено ч. 2 у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» від 17 жовтня 2019 року № 198-ІХ, який набрав чинності з 1 січня 2020 року [257]. Таким чином, у КУпАП встановили адміністративну відповідальність за незаконне розголошення або використання іншим способом особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача,

його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень [20]. Однак огляд судових рішень щодо розгляду адміністративних справ, пов'язаних з корупцією, про притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 172⁸ КУпАП (зокрема й таких, що не набрали законної сили), починаючи з 1 січня 2020 року, дає можливість констатувати відсутність справ про адміністративні правопорушення саме за ч. 2 зазначеної статті. Тобто судова практика з розгляду такої категорії справ взагалі відсутня.

Виходячи з положень ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», викривачем є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [22].

Захисту викривачів корупції та їх близьких осіб присвячено норми розділу VIII Закону України «Про запобігання корупції». Зокрема, ч. 1 ст. 53⁵ Закону встановлено заборону розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом [22].

У той самий час ч. 2 ст. 53⁵ Закону дозволено без згоди викривача ухвалення обґрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати особу викривача, але лише у випадках, передбачених Законом. Водночас законодавець установив обов'язкову вимогу щодо повідомлення викривача про розголошення

зазначеної інформації строком не пізніше ніж за 18 робочих днів до дня розкриття відповідної інформації, що відбувається шляхом вручення йому повідомлення про ухвалення відповідного рішення під розписку [22].

Отже, враховуючи вимоги ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП, суб'єкти такого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (тобто суб'єкти, визначені у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції») несуть адміністративну відповідальність за незаконне розголошення або використання іншим способом особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб.

До того ж, виходячи зі змісту ст. 53⁵ Закону України «Про запобігання корупції», незаконність розголошення або використання інформації про особу викривача та його близьких осіб характеризується наявністю одночасно двох основних ознак: 1) по-перше, це відсутність згоди викривача на такі дії; 2) по-друге, це не стосується випадків, дозволених Законом. Однак з аналізу норм Закону можна констатувати, що випадки розголошення інформації про особу викривача та його близьких осіб без його згоди законодавством не визначено. Відсутність чітко визначеного переліку випадків, коли дозволяється розголошення інформації про викривача та його близьких осіб без надання ним згоди на це, є вагомою перешкодою для з'ясування питання незаконності розголошення такої інформації, а отже, і вирішення питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП. Таким чином, вкрай необхідним вбачається закріплення у спеціальному антикорупційному законі вичерпного переліку випадків, за яких законом не вимагається згода викривача для розголошення інформації про нього або інформації, що може його ідентифікувати, який доцільно включити до ст. 53⁵ «Право викривача на конфіденційність та анонімність». Це, також, дасть можливість правильно встановлювати наявність об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП, що є невід'ємною

складовою його юридичного складу, а отже, сприятиме всебічному, повному та об'єктивному вирішенню справи та ухваленню судом обґрунтованого рішення.

У примітці до ст. 172⁸ КУпАП визначено коло осіб, які можуть бути суб'єктом досліджуваного виду адміністративних правопорушень. Зміст цієї примітки свідчить про те, що суб'єкт такого правопорушення на момент його вчинення займає відповідну посаду. Статтею 26 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Згідно з п. 2 ч. 1 зазначеної статті особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється розголошувати або використовувати іншим способом у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом [22]. Таким чином, заборона вчинення перелічених дій поширюється не лише на осіб, які займають відповідну посаду, а й таких, які припинили свою діяльність. Важливо враховувати, що різновидами інформації з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Це означає, що розголошення або використання такої інформації може завдати шкоди не лише окремій особі, а й суспільству або державі. Тому вважаємо за необхідне передбачити адміністративну відповідальність за вчинення такого діяння не лише діючих осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а й тих, які припинили відповідну діяльність. Абзац 1 примітки до ст. 172⁸ КУпАП необхідно доповнити словами *«зокрема, які припинили відповідну діяльність»*.

Особливої уваги потребує юридична конструкція складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП. Її аналіз дає можливість зробити висновок, що

незаконне розголошення інформації визначається законодавцем як вид використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням нею службових або інших визначених законом повноважень: «незаконне розголошення або використання *іншим способом*». У чинному законодавстві відсутнє закріплення поняття «розголошення інформації», так само як і «використання інформації». Натомість у ст. 36 ГК України надається визначення «розголошення комерційної таємниці» (ч. 3) та «неправомірне використання комерційної таємниці» (ч. 5). Розголошення комерційної таємниці визнає законодавець як ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до закону становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання [188]. Неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до закону комерційну таємницю [188].

Якщо проаналізувати наведені визначення, то можна дійти висновку, що терміни «розголошення» та «використання» законодавець трактує по-різному і мають різне змістовне наповнення. Таким чином, розголошення інформації передбачає доведення її до відома іншої особи (осіб), ознайомлення іншої особи (осіб) з нею тощо. Тоді як під використанням інформації необхідно розуміти застосування інформації в своїх інтересах із метою отримання вигоди (матеріальних чи нематеріальних благ, відповідних пільг, інших переваг тощо).

Якщо розглядати розголошення інформації як вид її використання, то це свідчить про ототожнення цих понять. У Законі України «Про інформацію» законодавець оперує ще таким поняттям, як «поширення інформації», зокрема, це стосується і конфіденційної інформації, що є

різновидом інформації з обмеженим доступом. Згідно з п. 15 Постанови Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 року № 1 роз'яснено, що поширенням інформації є доведення її до відома хоча б одній особі будь-яким способом [258]. Різниця більше полягає у тому, що словосполучення «поширення інформації» використовується у разі, якщо мова йде про інформацію, доступ до якої необмежений (наприклад, масова інформація). Що стосується інформації з обмеженим доступом, то до неї застосовується термін «розголошення» (враховуючи специфіку такої інформації). Отже, по суті поняття «розголошення інформації» за змістовним наповненням більш наближене до «поширення інформації», що у свою чергу в Законі України «Про інформацію» з поняттям «використання інформації» ніяк не ототожнюється і не розглядається як його вид.

Тому, враховуючи вищенаведені норми різних нормативно-правових актів, в яких законодавець оперує поняттями «розголошення інформації», «поширення інформації» та «використання інформації», можна зробити висновок, що розглядати розголошення інформації як різновид її використання є некоректним.

Під поняттям розголошення інформації, що стало відоме особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, необхідно розуміти її передання стороннім особам або їх ознайомлення з цією інформацією. До того ж не враховується та обставина, що особа може своєю поведінкою створити умови, які надають можливість стороннім особам ознайомитися з інформацією з обмеженим доступом. Особа повинна вживати належних заходів щодо збереження інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень та професійних обов'язків. Невиконання такого обов'язку або халатне ставлення до його виконання може призвести до негативних наслідків у вигляді порушення прав та законних інтересів фізичних або юридичних осіб,

а також завдати шкоди суспільству і державі. Ураховуючи зазначене, необхідно передбачити адміністративну відповідальність за невжиття належних заходів щодо збереження особою інформації з обмеженим доступом, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків.

Обов'язок нерозголошення інформації особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), та деякими прирівняними до них особами (пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону) визначений у ст. 43 Закону України «Про запобігання корупції». З аналізу зазначеної норми бачимо, що не підлягає розголошенню та використанню іншим способом конфіденційна та інша інформація з обмеженим доступом. Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» конфіденційна інформація є різновидом інформації з обмеженим доступом на рівні з таємною та службовою. Тому таке формулювання вбачається не зовсім коректним. Також важливо враховувати, що такий обов'язок встановлено для осіб, зазначених у п. 1 та пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону. Натомість у примітці до ст. 172⁸ КУпАП суб'єктами є особи, зазначені у п. 1 та пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону.

Окрему увагу необхідно звернути і на назву ст. 43 «Нерозголошення інформації»: у нормі передбачено обов'язки з нерозголошення та невикористання інформації, а ці поняття передбачають зовсім різне змістове наповнення.

Виходячи з вищевикладеного, доцільно у ст. 43 Закону України передбачити також і обов'язок вжиття належних заходів щодо збереження особою інформації, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків.

Таким чином, пропонуємо такі зміни до ст. 43 Закону України «Про запобігання корупції»:

1) назву статті викласти у такій редакції: *«Нерозголошення, невикористання та збереження інформації з обмеженим доступом»;*

2) текст статті викласти у такій редакції: *«Особи, зазначені в пункті 1, підпунктах «а», «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону: не розголошують і не використовують інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, установлених законом; вживають належних заходів щодо збереження інформації з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень».*

З метою узгодження законодавства про адміністративні правопорушення та норм спеціального антикорупційного закону доцільно внести відповідні зміни до ст. 172⁸ КУпАП, а саме:

1) назву статті викласти у такій редакції: *«Незаконне розголошення, використання або невжиття заходів щодо збереження інформації з обмеженим доступом»;*

2) у тексті частини першої, другої слова *«в інший спосіб»* виключити;

3) доповнити частину першу нормою такого змісту: *«Невжиття належних заходів щодо збереження особою інформації з обмеженим доступом, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».* У зв'язку з цим частини першу, другу статті вважати відповідно частинами другою, третьою;

4) абзац 1 примітки до статті доповнити словами *«зокрема, які припинили відповідну діяльність».*

Наприкінці 2019 року до глави 13-А КУпАП законодавець визначив нову ст. 172⁸⁻¹, якою передбачена адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. У ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції» встановлені обмеження після припинення діяльності,

пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Водночас важливо враховувати, що такі обмеження визначені для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які вже припинили свою діяльність. Запровадження подібних обмежень шляхом їх закріплення у спеціальному антикорупційному законі викликано необхідністю приведення українського законодавства до загальноновизнаних міжнародних антикорупційних стандартів.

Отже, за загальним правилом за порушення обмежень, визначених у ст. 26 Закону, колишніми особами, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, адміністративну відповідальність не встановлено. Водночас, враховуючи вимоги ст. 172⁸⁻¹ КУпАП, є виняток: у разі порушення заборони, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 26 Закону, особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності, якщо вона була членом Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Важливо враховувати, що п. 1 ч. 1 ст. 26 Закону встановлено заборону не для всіх осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3, а лише тих, які здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців.

КУпАП доповнено ст. 712⁸⁻¹ з метою забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг, а суб'єктами адміністративної відповідальності визначені лише члени Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Конституційні принципи також покладено і в основу регулювання ринку праці. Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику з нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю є Державна служба з питань праці (Держпраці). Зокрема, серед повноважень

Держпраці є здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про працю юридичними особами, зокрема їх структурними та відокремленими підрозділами, які не є юридичними особами, та фізичними особами, які використовують найману працю; здійснює державний нагляд (контроль) у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки та потенційно небезпечними об'єктами тощо [259]. У структурі Держпраці для виконання окремих повноважень з нагляду (контролю) діє Департамент нагляду в промисловості і на об'єктах підвищеної небезпеки, який складається з таких відділів: Відділу нагляду в металургії, машинобудуванні та енергетиці; Відділу нагляду у будівництві, котлонагляді, на транспорті та зв'язку; Відділу нагляду на виробництві і об'єктах підвищеної небезпеки; Відділу нагляду в АПК та СКС.

Забезпечення конституційного права особи на охорону здоров'я здійснюється за допомогою створеної системи стандартів у цій сфері. Стандартизація в системі охорони здоров'я має на меті надання якісних послуг медичної та фармацевтичної допомоги, а також проведення профілактичних та лікувально-діагностичних заходів. Здійснення фармацевтичної діяльності та діяльності з медичної практики юридичними особами та фізичними особами-підприємцями без створення юридичної передбачає отримання відповідної ліцензії. Видання дозвільних документів щодо ліцензування діяльності з виробництва та імпорту лікарських засобів, їх роздрібною та оптовою торгівлі Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба). Натомість контроль за дотриманням ліцензійних умов віднесено до компетенції Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ). Таким чином, відповідні державні службовці і Держлікслужби, і МОЗ мають повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо фармацевтичної діяльності та діяльності з медичної практики юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців.

З огляду на вищевикладене та з урахування вимог Конвенції ООН проти корупції, з метою забезпечення конституційних принципів не лише у сферах енергетики та комунальних послуг, а також і в інших сферах господарювання (охорони здоров'я, ринку праці тощо), за порушення заборон, визначених у п. 1 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції» доцільно передбачити адміністративну відповідальність. Водночас визначити, що суб'єктом адміністративного правопорушення є особи, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», які впродовж 1 року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців.

Таким чином, до ст. 172⁸⁻¹ КУпАП внести такі зміни та доповнення:

1) назву статті викласти в такій редакції *«Порушення встановлених законом обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування»;*

2) викласти диспозицію статті в новій редакції: *«Порушення особою встановлених законом обмежень упродовж одного року з дня припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, щодо укладення трудових договорів (контрактів) або вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами-підприємцями»;*

3) доповнити приміткою такого змісту: *«Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», які впродовж одного року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців».*

Важливо також зупинитися на дослідженні особливостей розгляду судами адміністративних справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172⁹ КУпАП). Так, наприклад, постановою Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 25 липня 2019 року у справі № 310/5119/19 Особу_1 (уповноважену особу з питань запобігання та виявлення корупції в Берестівській сільській раді) було визнано винним у скоєнні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁹ КУпАП. Судом було з'ясовано, що Особу_5 було визнано винною у скоєнні правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁶ КУпАП, та було піддано адміністративному стягненню. Натомість Особа_1 вчасно не повідомила Національне агентство з питань запобігання корупції про те, що Особа_5 несвоєчасно подала щорічну декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, за 2017 рік. Поважних причин, які б перешкождали вчасно повідомити про це Національне агентство з питань запобігання корупції, судом не встановлено [260]. Аналогічні за змістом рішення були прийняті Дзержинським районним судом м. Харкова у справі № 638/14022/17; Жовтневим районним судом м. Харкова у справі № 639/2223/17; Фрунзенським районним судом м. Харкова у справі № 645/2158/17 тощо [262; 262; 263].

Натомість існує інший підхід до вирішення питання про наявність ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172⁹ КУпАП. Зокрема, у справі № 603/122/19 вирішувалося питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 172⁹ КУпАП на підставі такого: особа, обіймаючи посаду виконувача обов'язків керівника апарату районної державної адміністрації (суб'єкт відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією), не звільнив у триденний строк із дня встановлення факту набрання законної сили постановою районного суду про притягнення державного службовця до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного

з корупцією. Рішенням суду провадження у справі про адміністративне правопорушення було закрито у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення. Таке саме рішення прийняте і за аналогічною справою № 603/123/19. Суд аргументував свої висновки тим, що оскільки передумовою притягнення особи до відповідальності за ст. 172⁹ КУпАП є встановлення факту вчинення іншою посадовою або службовою особою саме корупційного правопорушення (а не правопорушення, пов'язаного з корупцією), то в такому разі відсутня об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, а отже, і відсутній його юридичний склад [264; 265].

У ч. 6 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» законодавець визначив, що посадові і службові особи державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів, юридичних осіб, зазначених у ч. 2 ст. 62 цього Закону, зобов'язані ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно, впродовж 24 годин, письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції [22]. Тобто у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про його вчинення вищеперелічені особи зобов'язані не лише вжити заходів щодо припинення правопорушення, а й повідомити про його вчинення.

Таким чином, виходячи з вимог ч. 6 ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції» та ст. 172⁹ КУпАП, у разі невиконання обов'язку з повідомлення про вчинення корупційного правопорушення особа буде нести адміністративну відповідальність. Натомість за невиконання обов'язку з

повідомлення про вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 172⁹ КУпАП вбачається неможливим за відсутності юридичного складу передбаченого нею адміністративного правопорушення.

Наявність обов'язків спеціально уповноважених суб'єктів (ч. 6 ст. 62 Закону) щодо вжиття заходів із припинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, та повідомлення про їх вчинення свідчить про те, що у разі їх невиконання особа повинна бути притягнута до юридичної відповідальності. Зважаючи на те, що виконання зазначених обов'язків вимагається й у разі виявлення або одержання повідомлення про вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією (а не лише корупційних правопорушень), і це закріплено законодавцем у спеціальному антикорупційному законі, вбачається доцільним передбачити адміністративну відповідальність за їх невиконання.

Ураховуючи вищевикладене, з метою узгодження норм КУпАП та спеціального антикорупційного закону, пропонується ч. 1 ст. 172⁹ КУпАП викласти у такій редакції: «Невжиття передбачених законом заходів у разі виявлення *або одержання повідомлення про вчинення* корупційного *або пов'язаного з корупцією* правопорушення». Відповідно суб'єктів правопорушення визначити в примітці до ст. 172⁹ КУпАП: Суб'єктом правопорушень у цій статті є посадова чи службова особа органу державної влади, посадова особа місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів, а також особи, зазначені в частині третій статті 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань».

Серед суб'єктів адміністративного правопорушення, безпосередньо визначених у ч. 1 ст. 172⁹ КУпАП, є, зокрема, посадові особи юридичної особи. Таке формулювання свідчить, що суб'єктом може бути посадова особа юридичної особи як публічного, так і приватного права.

Згідно з визначеним у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» переліку суб'єктів, на яких поширюється дія Закону, серед них є посадові особи юридичних осіб публічного права. Тому окремої уваги потребує визначення сутності поняття «посадова особа юридичної особи публічного права». Згідно з ч. 1 ст. 4 Закону України «Про запобігання корупції» центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, є Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК). П. 15 ч. 1 ст. 11 Закону визначено, що до повноважень НАЗК належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб [22].

У Регламенті Національного агентства з питань запобігання корупції, затвердженому рішенням НАЗК від 12 квітня 2016 року № 1, визначено, що НАЗК ухвалює рішення у вигляді нормативно-правових актів, актів індивідуального, оперативного-розпорядчого, рекомендаційного, роз'яснювального, інформаційного характеру (п. 2.2 розділу II) [266]. Зокрема, рішенням НАЗК від 13 лютого 2020 року № 1 було затверджено Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» щодо заходів фінансового контролю (далі – Роз'яснення НАЗК). У п. 15 Роз'яснення НАЗК визначено, хто вважається «посадовими особами юридичних осіб публічного права». Під посадовими особами юридичних осіб публічного права, насамперед комунальних та державних установ і підприємств, необхідно розуміти осіб, які мають повноваженнями здійснювати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції. Водночас у разі визначення посадових осіб на державних підприємствах до уваги потрібно також брати положення ч. 3 ст. 65 ГК України: посадовими особами підприємства є керівник, головний бухгалтер, члени наглядової ради (у разі її утворення), виконавчого органу та

інших органів управління підприємств [267]. Однак важливо враховувати, що Роз'яснення НАЗК є не нормативно-правовим актом, а мають рекомендаційний характер. Отже, вищезазначене дає можливість дійти висновку, що на сьогодні в чинному українському законодавстві визначення поняття «посадова особа юридичної особи публічного права» відсутнє. Більше того, як слушно зауважено у Роз'ясненнях НАЗК, на рівні законодавства однозначно не вирішено і питання віднесення юридичних осіб (їх об'єднань), заснованих на основі державної (комунальної) власності, до юридичних осіб приватного або публічного права [267]. У Законі України «Про запобігання корупції» досліджуване поняття вживається неодноразово, і що саме головне – такі особи згідно з пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та визнаються законодавцем як суб'єкти адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Тому необхідним є закріплення у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначення терміна «посадова особа юридичної особи публічного права».

Підсумовуючи проведене дослідження щодо деяких особливостей притягнення особи до адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачені главою 13-А КУпАП, необхідно акцентувати увагу на такому. Огляд судової практики свідчить, що не завжди судами однозначно вирішуються окремі питання щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Зокрема, це стосується встановлення вини особи у вчиненні такого виду адміністративного правопорушення у разі закриття провадження у справах про притягнення до адміністративної відповідальності. У багатьох випадках одні суди враховують узагальнений науково-консультативний висновок НКР при ВАСУ, тоді як інші – посилаються на роз'яснення, надані у Листі ВССУ № 223-943/0/4-17. Також проблемними залишаються питання щодо визначення дня виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та обчислення строку накладення адміністративного стягнення

(притягнення до адміністративної відповідальності), що мають важливе практичне значення для вирішення та ухвалення судами рішень у категорії таких справ. Вирішення таких питань потребує законодавчого врегулювання шляхом закріплення у нормах КУпАП, що сприятиме зміцненню додержання принципів адміністративно-деліктного законодавства, а отже, і забезпеченню захисту суспільних відносин, які можуть стати об'єктом посягання у разі вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Висновки до розділу 3

Узагальнено зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за діяння, аналогічні до адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, визначених українським законодавством. З аналізу нормативних актів, що входять до законодавства зарубіжних країн, виявлено відсутність законодавчого поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією». Більше того, в антикорупційному законодавстві більшості провідних європейських країн (ФРН, Італія, Великобританія), навіть відсутнє законодавче визначення терміна «корупція». Натомість, антикорупційне законодавство Румунії розрізняє дві окремі категорії злочинів: корупційні та пов'язані з корупційними. У Республіці Білорусь законодавець за корупційні правопорушення та правопорушення, що створюють умови для корупції, окрім кримінальної, передбачив й адміністративна відповідальність. Водночас з'ясовано, що вчинення протиправних діянь, які за українським законодавством визнаються правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, і передбачають притягнення до адміністративної відповідальності, за законодавством інших країн можуть передбачати настання іншого виду юридичної відповідальності (кримінальної, дисциплінарної).

З метою усунення проблемних аспектів законодавчого регулювання, виявлених під час дослідження особливостей адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та з метою узгодження норм спеціального антикорупційного закону (Закону України

«Про запобігання корупції») і КУпАП запропоновано внести до зазначених нормативно-правових актів такі зміни та доповнення:

У Кодексі України про адміністративні правопорушення:

1) Внести доповнення до статті 38:

– доповнити приміткою такого змісту: *«Примітка. Днем виявлення адміністративного правопорушення вважати день встановлення уповноваженою особою факту вчинення адміністративного правопорушення, а в разі повідомлення інформації про вчинення адміністративного правопорушення – день отримання такої інформації уповноваженою особою».*

2) Внести зміни та доповнення до статті 172⁸:

– назву статті викласти у такій редакції: *«Незаконне розголошення, використання або невжиття заходів щодо збереження інформації з обмеженим доступом»;*

– у тексті частини першої, другої слова *«в інший спосіб»* виключити;

– доповнити частину першу нормою такого змісту: *«Невжиття належних заходів щодо збереження особою інформації з обмеженим доступом, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».* У зв'язку з цим частини першу, другу статті вважати відповідно частинами другою, третьою;

– абзац 1 примітки до статті доповнити словами *«зокрема, які припинили відповідну діяльність».*

3) Внести зміни та доповнення до статті 172⁸⁻¹:

– назву статті викласти в такій редакції *«Порушення встановлених законом обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування»;*

– викласти диспозицію статті у новій редакції: *«Порушення особою встановлених законом обмежень упродовж року з дня припинення*

діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, щодо укладення трудових договорів (контрактів) або вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами-підприємцями»;

– доповнити приміткою такого змісту: *«Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», які впродовж одного року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців».*

4) Внести зміни та доповнення до статті 172⁹:

– частину першу статті викласти в такій редакції: *«Невжиття передбачених законом заходів у разі виявлення або одержання повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення».* Відповідно суб'єктів правопорушення визначити в примітці до ст. 172⁹ КУпАП: Суб'єктом правопорушень у цій статті є посадова чи службова особа органу державної влади, посадова особа місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів, а також особи, зазначені в частині третій статті 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»;

У Законі України «Про запобігання корупції»:

1) Внести зміни та доповнення до статті 1:

– у частині 1 термін «правопорушення, пов'язане з корупцією» викласти в такій редакції: діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом *та іншими нормативно-правовими актами* вимоги, заборони і обмеження, за яке законом *передбачено* кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

– частину 1 доповнити визначенням терміна *«посадова особа юридичної особи публічного права»;*

2) Внести зміни та доповнення до статті 23:

– в абзаці 1 частини 2 слова *«не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб»* та слова *«не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб»* замінити відповідно словами *«не перевищує 0,25 прожиткового мінімуму для працездатних осіб»* та *«не перевищує одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб»*;

– доповнити приміткою такого змісту: *«Примітка. При визначенні відповідності подарунка загально визнаним уявленням про гостинність необхідно враховувати об'єктивні (місце, час, обстановка, відповідність етичним стандартам поведінки, відкритість тощо) та суб'єктивні (нагода; добросовісність; пов'язаність з діями або ухваленням рішень особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, окремими прирівняними до них особами; непостійний характер тощо) фактори».*

3) Внести зміни до статті 43:

– назву статті викласти в такій редакції: *«Нерозголошення, невикористання та збереження інформації з обмеженим доступом»*;

– текст статті викласти в такій редакції: *«Особи, зазначені в пункті 1, підпунктах «а», «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону: не розголошують і не використовують інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, установлених законом; вживають належних заходів щодо збереження інформації з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень».*

4) Внести доповнення до статті 53⁵:

– закріпити вичерпний перелік випадків, за яких законом не вимагається згода викривача для розголошення інформації про нього або інформації, що може його ідентифікувати.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – визначення сутності, змісту та розкриття особливостей адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення законодавства України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.

1. Встановлено, що чинне українське законодавство, яким визначено адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, представлено положеннями Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законами України, серед яких основоположним є спеціальний антикорупційний закон – Закон України «Про запобігання корупції», а також підзаконними нормативно-правовими актами.

Становлення адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, розглянуто у вигляді відповідних послідовних етапів, до яких віднесені: 1-й (1995–2010 роки) – запровадження відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією; 2-й (2011–2014 роки) – удосконалення та розвиток антикорупційного законодавства; 3-й (2014 рік – до сьогодні) – оновлення антикорупційного законодавства та імплементація зарубіжного досвіду, пов'язаний із запровадженням поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», за яке законом встановлено юридичну відповідальність, зокрема адміністративну.

2. Ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, класифіковано на загальні (властиві будь-якому виду юридичної відповідальності) та спеціальні (характерні саме адміністративній

відповідальності). Зокрема, до загальних ознак досліджуваного виду юридичної відповідальності віднесені: є наслідком винного протиправного діяння; нормативно визначена (законодавчо закріплена); передбачає застосування відповідних санкцій до особи-правопорушника; супроводжується державним і громадським осудом особи-правопорушника та вчиненого ним діяння тощо. Натомість серед спеціальних ознак адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, є такі: є засобом охорони суспільних відносин у сфері державного управління; настає за умови, якщо такі правопорушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності; підставою є вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (протиправна, винна дія чи бездіяльність); має специфічний суб'єктний склад; застосування адміністративних стягнень здійснюється у судовому порядку (позасудовий порядок застосування адміністративних стягнень та заходів впливу щодо притягнення особи-правопорушника до відповідальності за вчинення пов'язаного з корупцією правопорушення не застосовується) тощо.

Установлено, що адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, має на меті перевиховання та покарання особи-правопорушника шляхом застосування заходів державного примусу у формі адміністративних стягнень. Водночас мета адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, конкретизується і певним чином проявляється у її функціях. В основному відповідальність за вчинення досліджуваного виду адміністративних правопорушень здійснює виховну, превентивну та регулятивну функції, що ж до карної та компенсаційної функцій, то вони також властиві такій адміністративній відповідальності, однак не є переважаючими і такими, що дозволяють відмежувати її від інших видів юридичної відповідальності.

3. Поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» визначено як протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що порушує встановлені спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-

правовими актами вимоги, заборони та обмеження, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Виділено характерні ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, які класифіковано на загальні (характерні для всіх видів адміністративних правопорушень) та спеціальні (властиві досліджуваному виду адміністративних правопорушень), зокрема, останні додатково класифіковано на обов'язкові та факультативні.

Запропоновано під юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, розуміти сукупність основних, визначальних, юридично значущих ознак, за наявності яких протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) можна кваліфікувати як порушення встановлених спеціальним антикорупційним законом та іншими нормативно-правовими актами вимог, заборон та обмежень, за вчинення якого законом передбачено адміністративну відповідальність.

Розширено класифікацію юридичних складів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, залежно: 1) ступеня суспільної небезпеки: основні та кваліфіковані (у більшості адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, кваліфікуючою ознакою є повторність); 2) структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією: однозначні (у межах однієї статті КУпАП законодавцем визначено ознаки одного діяння) та альтернативні (у межах однієї статті КУпАП законодавець описав кілька діянь, вчинення одного з яких або декількох буде вважатися адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією); 3) наявності шкідливих наслідків: формальні (настання шкідливих наслідків нормою права не передбачено) та матеріальні (настання шкідливих наслідків передбачено нормою КУпАП, згідно з якою діяння визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією); 4) особливостей конструкції: описові (розкривають зміст і суть діяння, що визнається адміністративним правопорушенням, пов'язаним з

корупцією) та банкетні, або відсильні (свідчать про те, що ознаки проступку містяться в окремо встановлених нормах інших нормативно-правових актів).

4. Кваліфікацію адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначено як діяльність спеціально уповноваженого суб'єкта щодо пізнання, аналізу та оцінки діяння (дії чи бездіяльності), змістом якої є зіставлення та співвідношення ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством, із відповідним процесуальним оформленням.

Установлено коло суб'єктів здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, до яких віднесені: 1) суб'єкт здійснення первинної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (уповноважена посадова особа певного органу (органу Національної поліції, Служби безпеки України або НАЗК) або прокурор залежно від особливостей вчиненого діяння (дії чи бездіяльності); 2) суб'єкт здійснення остаточної кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, – суд.

Процес здійснення кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначено як комплекс проведення таких дій: 1) вибір суб'єктом кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідної норми глави 13-А КУпАП, зміст якої відповідає вчиненому діянню (дії чи бездіяльності); 2) зіставлення та співвідношення ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) до юридично значущих ознак (юридичного складу) адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, визначених чинним адміністративним законодавством; 3) процесуальне оформлення кваліфікації діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; винесення судом (суддею)

постанови у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

5. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, класифіковано за такими критеріями: 1) за юридичним складом залежно від: ступеня суспільної небезпеки (з основним юридичним складом, з кваліфікованим юридичним складом); наявності шкідливих наслідків (із формальним складом, із матеріальним складом); структури складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (з однозначним складом, з альтернативним складом); особливостей конструкції складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (правопорушення, передбачені нормою з описовою диспозицією; правопорушення, передбачені нормою з банкетною диспозицією); 2) за характером об'єктивної сторони: вчинені у формі дії, вчинені шляхом бездіяльності, змішані; 3) за моментом вчинення: адміністративні правопорушення, що мають разовий характер, триваючі адміністративні правопорушення; продовжувані адміністративні правопорушення.

6. З урахуванням норм КУпАП встановлено, що видами адміністративних стягнень за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, є: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Виділено особливості адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією: 1) є мірою (формою вираження) адміністративної відповідальності, до якої притягається особа у разі вчинення протиправного винного діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП; 2) має державно-примусовий характер, що виражається в притягненні особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, незалежно від її волі та бажання; 3) реалізується спеціально уповноваженими органами влади – притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, шляхом накладення відповідного адміністративного

стягнення здійснюється судом; 4) мета застосування має дві взаємопов'язані складові, а саме: адміністративне покарання (накладення штрафу, конфіскація, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю) та запобігання вчиненню нових адміністративних правопорушень (як самою особою-правопорушником, так і іншими особами); 5) здійснюється у визначеному законодавством порядку; 6) має чітко визначені законодавством строки накладення – виходячи зі змісту ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладене впродовж шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення у ст. 38 КУпАП можливості переривання та поновлення строків накладення адміністративного стягнення за правопорушення, пов'язане з корупцією, з метою застосування цієї норми судами в комплексі з положеннями ст. 277 КУпАП.

7. Узагальнено зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за діяння, аналогічні до адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, визначених українським законодавством. З аналізу деяких нормативно-правових документів, що входять до законодавства розглянутих зарубіжних країн (ФРН, Італії, Великобританії, Франції, США, Румунії, Республіки Білорусь, Республіки Польща), виявлено відсутність законодавчого закріплення поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією». З'ясовано, що вчинення протиправних діянь, які за українським законодавством визнаються правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, і передбачають притягнення до адміністративної відповідальності, за законодавством інших країн, можуть передбачати настання іншого виду юридичної відповідальності (кримінальної, дисциплінарної).

8. З метою усунення проблемних аспектів законодавчого регулювання, виявлених під час дослідження особливостей адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та

удосконалення законодавства України, яким встановлено такий вид юридичної відповідальності, запропоновано внести відповідні зміни та доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення та спеціального антикорупційного закону (Закону України «Про запобігання корупції»). Зокрема, в Кодексі України про адміністративні правопорушення: 1) доповнити ст. 38 приміткою, в якій закріпити роз'яснення щодо визначення дня виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 2) назву ст. 172⁸ викласти в новій редакції та доповнити новою частиною, в якій передбачити адміністративну відповідальність за невжиття належних заходів щодо збереження особою інформації з обмеженим доступом, що стала їй відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків; 3) назву і диспозицію ст. 172⁸⁻¹ викласти в новій редакції та доповнити приміткою, в якій визначити суб'єктів правопорушень у цій статті; 4) у ст. 172⁹ ч. 1 викласти в новій редакції та внести зміни до примітки статті. У Законі України «Про запобігання корупції»: 1) внести зміни та доповнення до ст. 1, зокрема, термін «правопорушення, пов'язане з корупцією» викласти в новій редакції та доповнити визначенням терміна «посадова особа юридичної особи публічного права»; 2) внести зміни до ст. 23 щодо зменшення дозволених вартісних обмежень подарунків для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також прирівняних до них осіб, та доповнити статтю приміткою, в якій встановити межі відповідності подарунків загальноновизнаним уявленням про гостинність; 3) внести зміни до назви та тексту ст. 43; 4) у ст. 53⁵ закріпити вичерпний перелік випадків, за яких законом не вимагається згода викривача для розголошення інформації про нього або інформації, що може його ідентифікувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 3. 941 с.
2. Якимець О. І. Використання науково-технічних засобів у цивільному судочинстві. URL: <http://pravoznaves.com.ua/period/article/44070/%DF>.
3. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 218 с.
4. Заброда Д. Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 2 (4). С. 45–51.
5. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 258 с.
6. Хабарова Т. В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 216 с.
7. Братель С. Г., Василевич В. В., Золотарьова Н. І. Запобігання та протидія проявам корупції (для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I–VII категорії посад). Київ, 2012. 376 с.
8. Тучак М. О. Деякі питання запобігання та протидії корупції. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1. С. 444–451.
9. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / наук. ред. М. І. Хавронюк. Київ: Ваіте, 2018. 472 с.
10. Conclusion of 31 March 2004 in Case No. 14/04 on the Compliance of Actions of President Rolandas Paksas of the Republic of Lithuania against whom an Impeachment Case has been Instituted with the Constitution of the Republic of Lithuania: The Constitutional court of the Republic of Lithuania. URL: https://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/08/2004-03-31_i_conclusion.pdf.
11. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частин першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) : рішення Конституційного суду України від 30.05.2001 № 7-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01>.
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
14. Задирака Н. Ю., Берднікова К. В. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні. *Форум права*. 2012. № 2. С. 274–277.
15. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / за ред. А. М. Михненка. 4-те вид., переробл. й допов. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління, 2013. 666 с.
16. Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів в органах юстиції та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів : наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2005 р. № 34/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05#Text>.
17. Теорія держави і права : навчальний посібник; за заг. ред. Р. Ромашова, Н. Пархоменко. Київ : КНТ, 2007. 216 с.
18. Нерсесянц В. С. Общая теория права и государства. Москва : НОРМА, 2000. 552 с.
19. Горбунова Л. М. Підзаконні нормативно-правові акти: організаційно-правові питання забезпечення законності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 224 с.
20. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 80731-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.

21. Гончарук С. Т. Юридичний аналіз адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Юридичний вісник*. 2018. № 1(46). С. 60–66.
22. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
23. Вандін Є. Правове регулювання антикорупційної діяльності в Україні. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2016..№ 3. С. 72–76.
24. Шестопалова Л. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних із корупцією. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 193–197.
25. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
26. Зубрицький М. І. Особливості адміністративної відповідальності державних службовців. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 1. С. 280–284.
27. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 33. Ст. 175.
28. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань : Закон України від 03.11.2015 р. № 743-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 51. Ст. 472.
29. Андрусів Л. Теоретико-правові засади системи нормативно-правових актів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 128–131.
30. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
31. Про схвалення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2017 р. № 576-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D1%80#Text>.

32. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 р. № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2000-%D0%BF#Text>.

33. Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень : наказ Міністерства внутрішніх справ від 04.07.2016 р. № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16#Text>.

34. Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту : наказ Міністерства оборони України від 29.11.2018 р. № 604. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1451-18#Text>.

35. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 09.02.2018 р. № 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text>.

36. Про затвердження Порядку оформлення протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 06.12.2019 р. № 159/19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0014-20#Text>.

37. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.09.2017 р. № 839. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839884-17#Text>.

38. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 р. № 126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#Text>.
39. Про затвердження Порядку проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2020 р. № 223/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-20#Text>.
40. Про затвердження Порядку перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 06.09.2016 р. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1479-16#Text>.
41. Йосифович Д. І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. Вип. 3. С. 115–123.
42. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. № 3 (32). С. 73–78.
43. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 199 с.
44. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Административное право Украины (Общая часть): учебное пособие. Харьков : Одиссей, 1999. 224 с.
45. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб.; за ред. А. Т. Комзюка. 2-ге вид. Харків, 2001. 112 с.
46. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. 16 с.

47. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : учеб. пособие. 2-е изд., доп. Харьков : Одиссей, 2006. 352 с.
48. Остапенко О. І., Кісіль З. Р., Ковалів М. В., Кісіль Р. В. Адміністративне право : навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2008. 536 с.
49. Левенець Ю. О. Поняття адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. № 3. С. 54–62.
50. Іванцов В. О. Адміністративна відповідальність: узагальнюючий підхід до визначення поняття. *Право і Безпека*. 2014. № 3. С. 48–53.
51. Коллер Ю. С., Собакарь А. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху : монографія. Київ : ТОВ «МП Леся», 2015. 204 с.
52. Надобко С. В. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності: сучасні концепції та підходи. *Право і суспільство*. 2014. № 5-2. С. 223–228.
53. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. Київ : [б, в], 1995. 78 с.
54. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 733 с.
55. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. для вузов. Москва : БЕК, 1997. 301 с.
56. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
57. Зелена О. В. Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 216 с.
58. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
59. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. № 3 (32). С. 73–78.

60. Навроцький О. Шляхи удосконалення адміністративної відповідальності за порушення прав дитини в сучасному адміністративному законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 145–148.
61. Надобко С. В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про банки і банківську діяльність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 198 с.
62. Лук'янець Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації : автореферат дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 43 с.
63. Віхрова В. С. Адміністративна відповідальність фізичних та юридичних осіб країн Європейського Союзу в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 227 с.
64. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 439–444.
65. Курінний Є. В. Адміністративна відповідальність як владна форма реалізації об'єкта адміністративного права. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України*. 2004. № 1. С. 205–212.
66. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.
67. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 455 с.
68. Про затвердження Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження про розгляд справ про адміністративні правопорушення та осіб, які притягнуті до адміністративної відповідальності: наказ Державної служби статистики України від 30.10.2013 р. № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0333832-13>.

69. Гончарук С. Т. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ, 2000. 240 с.
70. Васильєва Н. С. Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення у сільському господарстві. *Європейські перспективи*. 2014. № 8. С. 97–101
71. Ніколаєв О. А. Суб'єкти адміністративної відповідальності за вчинення проступків у сфері безпеки дорожнього руху. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 15. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/328/349>.
72. Россинский Б. В. Административная ответственность : курс лекций. Москва : Норма, 2004. 448 с.
73. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер. 2008. 256 с.
74. Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. для вузов. Москва : БЕК. 1999. 368 с.
75. Титко А. В. Адміністративна відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 269 с.
76. Коваль Л. В. Адміністративне право : підручник. Київ, 1998. 211 с.
77. Адміністративне право: Академічний курс : підручник : у 2 т.; за ред. В. Б. Авер'янова. Київ, 2004. Т. 1: Загальна частина. 584 с.
78. Ковальчук Ю. І. Неповнолітній як суб'єкт адміністративної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. 202 с.
79. Миколенко О. І., Дуліна О. В. Суб'єкт адміністративної відповідальності в доктрині сучасного адміністративного права (на прикладі адміністративних правопорушень в сфері земельних відносин): монографія. Одеса: Фенікс, 2015. 200 с.
80. Кузьмин И. А. Юридическая ответственность и ее реализации : учеб. пособие. Иркутск : Изд-во ИГУ, 2013. 219 с.

81. Общая теория права и государства: учебник; под ред. В.В. Лазарева. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 1996. 472 с.
82. Бойчук А. Ю. Понятие и признаки юридической ответственности. *Leges Si Viata*. 2018. № 1/2 (313). С. 11–16.
83. Дембіцька С. Л. Теоретико-правова характеристика інституту адміністративної відповідальності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія.: Юриспруденція*. 2015. № 18, т. 1. С. 77–80.
84. Надобко С. В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про банки і банківську діяльність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 198 с.
85. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР. Воронеж: ВГУ, 1970. 267 с.
86. Хорошак Н. В. Адміністративні стягнення за законодавством України : монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 172 с.
87. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України : сучасне розуміння, нові підходи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 22 с.
88. Роль В. Ф., Сергієнко В. В., Попова С. М. Адміністративне право України: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 392 с.
89. Продаєвич В. О. Функції адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 27. С. 314–320.
90. Иванцов В. О. Значення принципів адміністративного права у вирішенні актуальних проблем реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 грудня 2018 р.) : у 2 ч. Київ: НАВС, 2018. Ч. 2. С. 103–107.

91. Завгородня Л. О. Деякі аспекти провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 172–176.
92. Самойлович А. А. Значення кваліфікації корупційних адміністративних правопорушень для національної поліції України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019, т. 30 (69). С. 171–175.
93. Постанова Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 17.03.2020 р. у справі № 234/5250/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88277098>.
94. Постанова Ковпаківського районного суду м. Суми від 18.02.2020 р. у справі № 592/15915/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87690381>.
95. Постанова Кременського районного суду Луганської області від 30.09.2019 р. у справі № 414/2651/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84595113>.
96. Постанова Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 02.08.2019 р. у справі № 335/8259/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83579761>.
97. Постанова Шевченківського районного суду м. Києва від 05.03.2020 р. у справі № 756/12061/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88118080>.
98. Постанова Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 22.03.2016 р. у справі № 524/10309/15-п. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56589333>.
99. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#n360>.
100. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки: методичні рекомендації. Апарат Верховної Ради України. Видання четверте, виправлене і доповнене. 2014. URL: http://static.rada.gov.ua/site/bills/info/zak_rules.pdf.

101. Гаркуша В. В. Конспект лекцій з дисципліни «Адміністративна відповідальність». Дніпро, 2016. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/av_z_23_1.1.pdf.
102. Дембіцька С. Л. Адміністративний делікт як небезпека зростання правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 153–156.
103. Крижановська В. А. Адміністративні правопорушення в системі інших правопорушень: порівняльний аналіз. *Митна справа*. 2014. № 1 (2.1). С. 217–225.
104. Менів Л. Д. Адміністративний проступок: поняття, ознаки та особливості прояву в законодавстві про захист прав споживачів. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 299–305.
105. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / С. В. Петков, Н. О. Армаш, Є. В. Додін та ін.; за заг. ред С. В. Петкова. Київ: ЦУП, 2016. 544 с.
106. Белікова О. В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2013. № 3 (41). С. 22–28.
107. Берізко В. М. Особливості складу адміністративного правопорушення у сфері протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 80–83.
108. Стрельченко О. Г. Специфіка проступку як складової частини адміністративного делікту. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 137–143.
109. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
110. Бортник В. А. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 222 с.
111. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.

112. Серода В. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 520 с.
113. Бугайчук К. Л., Беспалова О. І., Джафарова О. В., Іванцов В. О., Шатрава С. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення пов'язані із корупцією : практич. посіб. Харків : ХНУВС, 2016. 100 с.
114. Відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. / Є. О. Алісов, В. В. Мартиновський, В. Я. Настюк, О. М. Шевчук. Харків: Юрайт, 2017. 168 с.
115. Правник С. О., Соловйова О. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2020. № 4. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15838344209057.pdf>.
116. Самойлович А. А. Кваліфікація порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних із маніпулюванням офіційним спортивним змаганням. *Право та державне управління*. 2019. № 3 (36), т. 1. С. 221–226.
117. Кириленко Є. В. Поняття та склад адміністративних правопорушень: запрошення до дискусії. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 219–221.
118. Адміністративне право : підручник; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2012. 656 с
119. Сердюк І. А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «об'єкт правовідносин». *Актуальні проблеми цивільного і господарського права*. 2008. № 4 (11). С. 13–22.
120. Гуржій А. В., Мельник Ю. О. Об'єкт правопорушення як критерій структуризації адміністративно-деліктного законодавства. *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 14–19.
121. Бородін І. Л., Бортник В. А. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 136 с.

122. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 р. № 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>.
123. Самойлович А. А. Предмет корупційного адміністративного правопорушення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип 2, т. 2. С. 144–147
124. Самойлович А. А. Об'єктивна сторона корупційних адміністративних правопорушень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. 58, т. 2. С. 54–57.
125. Адміністративне право. Загальна частина : навч. посіб. / С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова та ін. Київ : ЦУЛ, 2011. 216 с.
126. Стрельченко О. Г. Доктринальна характеристика адміністративної відповідальності за порушення норм (правил) у сфері обігу лікарських засобів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 179–183.
127. Заяць Р. Я. Неосудність як обставина, що виключає адміністративну відповідальність. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 6. С. 206–208.
128. Гришина Н. В. Адміністративна і кримінальна відповідальність: порівняльна характеристика. *Часопис з юридичних наук*. 2014. URL: <https://periodicals.karazin.ua/jls/article/view/1663>.
129. Лук'янець Д. М. Вина як суб'єктивна підстава адміністративної відповідальності та проблеми її визначення. *Адвокат*. 2004. № 7. С. 3–6.
130. Постанова Кіровського районного суду м. Кіровограда від 02.04.2019 р. у справі № 404/2156/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80870973>.
131. Гуржій А. В. Поняття адміністративно-правової кваліфікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 191–192.
132. Ковалів М. Щодо питань кваліфікації адміністративних проступків, підвідомчих органам внутрішніх справ. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2010. Вип. 5. С. 170–173.

133. Кириленко Є. В. Правова кваліфікація адміністративного делікту: сучасний стан і перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ін-т законодавства ВР України. Київ, 2013. 16 с.
134. Нефедова А. В. Адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративних проступків: визначення і співвідношення понять. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 129–134.
135. Гагай П. С. Адміністративно-правова кваліфікація та її зв'язок з адміністративним процесом. *Форум права*. 2009. № 1. С. 99–104.
136. Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку): поняття, ознаки, передумови. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3 (70). С. 150–158.
137. Берлач А., Стороженко О. Теоретичні проблеми кваліфікації адміністративного делікту. *Право України*. 2007. № 10. С. 5–8.
138. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративні правопорушення в системі адміністративних деліктів. *Боротьба з організованою злочинною корупцією (теорія і практика)*. 2002. № 5. С. 7–12.
139. Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 23 с.
140. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 р. № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.
141. Постанова Московського районного суду м. Харкова від 15.02.2019 р. у справі № 643/18159/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79858536>.
142. Постанова Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 10.05.2018 р. у справі № 202/1580/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73876950>.

143. Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 21.02.2019 р. у справі № 760/31722/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80020993>.
144. Постанова Соснівського районного суду м. Черкаси від 17.04.2019 р. у справі № 712/3955/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81324822>.
145. Постанова Кіцманського районного суду Чернівецької області від 11.03.2019 р. у справі № 718/551/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80355102>.
146. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Голов. ред. Укр. рад. енцикл. АН УРСР, 1974. 776 с.
147. Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій: наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 28.06.1993 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93#Text>.
148. Титко А. В. Проблемні питання правової кваліфікації порушення обмежень щодо суміщення та сумісництва з іншими видами діяльності. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 169–183.
149. Сербіна А. Службові кримінальні правопорушення: що слід знати та чого уникати. *Держслужбовець*. 2017. № 3. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2017/august/issue-8/article-29832.html>.
150. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування : монографія; за ред. проф. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. Київ : Вид-во Ліра-К, 2016. 524 с.
151. Постанова Херсонського апеляційного суду від 16.12.2019 р. у справі № 766/3045/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86359308>.

152. Дудоров О. О. Проблеми кваліфікації злочину, передбаченого статтею 368 кримінального кодексу України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 1. С. 80–98.
153. Киричко В. М. Про ключове значення категорії суспільної небезпечності для вирішення питань про співвідношення понять неправомірної вигоди і подарунка та відповідальність за порушення заборон щодо них. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (31 берез. 2017 р., м. Харків, Україна). Харків : ХНУВС, 2017. С. 91–92.
154. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
155. Гладун О. З. Обмеження щодо одержання подарунків: міжнародні стандарти та вітчизняні положення. *Корупція як загроза національній безпеці України: попереджаємо, протидіємо, переслідуюмо* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 листопада 2016 р.). Київ : Національна академія прокуратури України, 2017. С. 17–21.
156. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Порушення обмежень щодо одержання подарунків: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 1. С. 12–21.
157. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства; за ред. М. І. Хавронюка. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : ВД «Дакор», 2017. 522 с.
158. Мозгова В. В., Ольшанецький І. В. Порушення антикорупційних обмежень щодо одержання подарунків: питання кваліфікації. *Вісник прокуратури*. 2016. № 11. С. 64–68.
159. Ярмиш Н. Про співвідношення одержання неправомірної вигоди з одержанням забороненого подарунка. *Вісник прокуратури*. 2016. № 6. С. 48–54.
160. Одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : роз'яснення Міністерства юстиції

України від 28.07.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0053323-11#Text>.

161. Постанова Держинського районного суду міста Харкова від 15.11.2018 р. у справі № 638/16146/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77969748>.

162. Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22.05.2017 р. № 223-943/0/4-17. *Закон і Бізнес*. URL: http://zib.com.ua/files/Golovam_apeliacijnih_sudiv_vid_2205_2017.pdf.

163. Мацко В. Корупційне правопорушення як спосіб тиску. *Національна асоціація адвокатів України*. 2019. URL: <https://unba.org.ua/publications/4125-korupcijne-pravoporushennya-yak-sposib-tisku.html>.

164. Постанова Ленінського районного суду м. Полтава від 14.03.2019 р. у справі № 553/258/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80445345>.

165. Постанова Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 26.05.2020 р. у справі № 705/4585/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89469006>.

166. Постанова Ульяновського районного суду Кіровоградської області від 26.03.2019 р. у справі № 402/291/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80696760>.

167. Постанова Держинського районного суду міста Харкова від 04.04.2019 р. у справі № 638/3057/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80994862>.

168. Постанова Тростянецького районного суду Сумської області від 03.06.2019 р. у справі № 588/175/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82146313>.

169. Постанова Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 19.07.2018 р. у справі № 274/2788/18 *Єдиний державний реєстр судових рішень*.. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75432408>.

170. Щодо надання роз'яснення положень Кодексу України про адміністративні правопорушення: лист Міністерства юстиції України від 02.08.2013 р. № 6802-0-4-13/11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v6802323-13#Text>.
171. Мінченко С., Сенік В. До проблеми визнання триваючими адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 53–72.
172. Завгородня Л. О. Особливості кваліфікації правопорушень, передбачених статтею 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Правова держава*. 2018. № 31. С. 31–37.
173. Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією: практич. посіб.; за ред. О. М. Костенка. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 346 с.
174. Постанова Ширяївського районного суду Одеської області від 02.04.2020 р. у справі № 518/354/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88576798>.
175. Постанова Волноваського районного суду Донецької області від 21.05.2020 р. у справі № 221/3169/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89407121>.
176. Постанова Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 28.04.2020 р. у справі № 740/1602/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88973886>.
177. Постанова Драбівського районного суду Черкаської області від 12.03.2020 р. у справі № 692/209/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88190390>.
178. Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів: постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2006-%D0%BF#Text>.

179. Постанова Сумського апеляційного суду від 24.07.2019 р. у справі № 591/724/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83281020>.
180. Постанова Томашпільського районного суду Вінницької області від 16.10.2019 р. у справі № 146/1242/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84992550>.
181. Постанова Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області від 12.02.2019 р. у справі № 695/4223/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79767431>.
182. Постанова Івано-Франківського апеляційного суду від 01.07.2019 р. у справі № 341/491/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82736978>.
183. Постанова Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 18.01.2019 р. у справі № 686/20323/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79483235>.
184. Постанова Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 30.01.2020 р. у справі № 577/5/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87279987>
185. Постанова Соснівського районного суду м. Черкаси від 27.05.2020 р. у справі № 712/4115/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89468016>.
186. Загиней З. Нерозголошення або невикористання в інший спосіб конфіденційної або іншої інформації з обмеженим доступом (стаття 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення). *Історико-правовий часопис*. 2017. № 2 (10). С. 103–109.
187. Присяжнюк І. І. Розголошення як суспільно небезпечне діяння, що порушує право людини на охорону приватного життя. *Протидія злочинності: теорія та практика* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (19 жовт. 2016 р.). Київ : НАПУ, 2016. С. 470–472.

188. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
189. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
190. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
191. Загиней З., Гречанюк Р. Інформація, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, як предмет адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (стаття 172-8 КУпАП). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4 (50). С. 96–103.
192. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 19.12.2019 р. № 394-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/394-20#n6>.
193. Годуєва К., Чумак К. Адміністративна відповідальність за невжиття заходів щодо протидії корупції. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 46–53.
194. Самойлович А. А. Кваліфікація порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних із маніпулюванням офіційним спортивним змаганням. *Право та державне управління*. 2019. № 3 (36), т. 1. С. 221–226.
195. Щодо скоєння особою триваючого правопорушення: лист Міністерства юстиції України від 01.12.2003 р. № 22-34-1465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1465323-03#Text>.
196. Шульга Є. В. Теоретико-правові підходи до поняття системи адміністративних стягнень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 168–171.
197. Адерейко Т. В. Особливості адміністративних стягнень в Україні, сучасний стан і перспективи. *Молодий вчений*. 2014. № 11. С. 146–151.
198. Дембіцька С. Л. Правомірність застосування заходів адміністративного примусу. *Митна справа*. 2014. № 2 (2.1). С. 222–228.

199. Петренко О. С. Адміністративні стягнення та санкції як категорії адміністративного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 133–140.
200. Устименко Є. В. Адміністративно-правові санкції в законодавстві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 35, ч. 1, т. 3. С. 33–36.
201. Нова прокуратура: Адміністративні стягнення (інфографіка) / О. Петрашкіна, Р. Ігонін, Н. Корчак та ін. Київ: Національна академія прокуратури України, 2015. 18 с.
202. Постанова Зіньківського районного суду Полтавської області від 12.03.2019 р. у справі № 530/1159/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80379901>.
203. Постанова Нововолинського міського суду Волинської області від 11.03.2019 р. у справі № 165/2996/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80340628>.
204. Постанова Арцизького районного суду Одеської області від 01.04.2020 р. у справі № 492/327/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88534891>.
205. Щодо встановлення вини особи під час закриття провадження про адміністративні правопорушення у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності : узагальнений науково-консультативний висновок Науково-консультативної ради при Вищому адміністративному суду України від 07.11.2017 р. URL: http://www.vasu.gov.ua/nkr/pravovi_vusnovky/pravjvi_visnjvki_07.11.2017/.
206. Постанова Старокостянтинівського районного суду Хмельницької області від 28.03.2019 р. у справі № 683/443/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80780359>.
207. Постанова Тлумацького районного суду Івано-Франківської області від 23.04.2019 р. у справі № 353/78/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81347303>.

208. Постанова Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 01.04.2019 р. у справі № 335/969/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80911010>.
209. Постанова Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 15.10.2019 р. у справі № 607/16793/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85712809>.
210. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
211. Банчук О. А. Доповідь «Адміністративно-деліктне законодавство в європейських державах і пропозиції щодо його реформування в Україні». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 183–185.
212. Кримінальний кодекс ФРН (Strafgesetzbuch (StGB) від 15.05.1871 р. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf>.
213. Закон про адміністративні правопорушення (Gesetz über Ordnungswidrigkeiten) від 24.05.1968 р. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/owig_1968/BJNR004810968.html.
214. Parlament: Geschäftsordnung, *Офіційний веб-сайт Бундестагу*. URL: https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/go_btg/anlage1-245178.
215. Закон про федеральних службовців (Bundesbeamtenengesetz) від 05.02.2009 р. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bbg_2009/BJNR016010009.html.
216. Закон ФРН про державну службу (Beamten-Dienstrechtsgesetz) від 27.06.1979 р. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008470>.
217. Lohner A., Behr N. Anti-Corruption in Germany. *Global Compliance News*. URL: <https://globalcompliancenews.com/anti-corruption/handbook/anti-corruption-in-germany/>
218. Кримінальний кодекс Італії (Codice Penale) від 19.10.1930 р. URL: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>.

219. Законодавчий указ «Адміністративна відповідальність компаній та юридичних осіб» (Responsabilità amministrativa delle società e degli enti) від 08.06.2001 р. № 231. URL: <https://www.altalex.com/documents/news/2013/09/20/d-lgs-231-2001-responsabilita-amministrativa-da-reato#64389>.
220. Кодекс поведінки членів Палати Лордів (Code of Conduct for Members of the House of Lords). URL: <https://www.parliament.uk/documents/lords-commissioner-for-standards/HL-Code-of-Conduct.pdf>.
221. Кодекс управління державною службою (Public Service Management Code) від 07.01.2002 р. URL: <https://publicservice.gov.mt/en/Documents/Public%20Service%20Management%20Code/PSMC.pdf>.
222. Рощупкін С. В. Особливості обмеження щодо одержання подарунків у країнах Західної Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 366–371.
223. Павлович-Сенета Я. П. Основні напрямки вдосконалення адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства в Україні: сучасний стан та досвід зарубіжних країн. *Львівський державний університет внутрішніх справ: науковий вісник*. 2016. № 1. С. 206–217.
224. Кримінальний кодекс Франції (Code pénal) від 01.03.1994 р. (зі змінами від 12.08.2020 р.). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>.
225. Lasry E., Koski S., Guyot-Rechard C. Anti-Corruption in France. *Global Compliance News*. URL: <https://globalcompliancenews.com/anti-corruption/handbook/anti-corruption-in-france/>.
226. Закон Франції про права та обов'язки державних службовців (Loi portant droits et obligations des fonctionnaires) від 13.07.1983 р. № 83-634 URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000504704>.
227. Василичук В. І. Заходи щодо запобігання та протидії корупції: міжнародний досвід. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2015. № 2. С. 224–235.

228. Ієвлева Л. І. Врегулювання конфлікту інтересів як антикорупційний механізм: іноземний досвід і окремі рекомендації для України. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 4 (6). URL: <http://studio.ipk.edu.ua/vrehulyuvannya-konfliktu-interesiv-yak-antykoryuptsiynyy-mekhanizm-inozemniy-dosvid-i-okremi-rekomendatsiyi-dlya-ukrayiny/>.
229. Рощупкін С. В. Система заборон та обмежень щодо одержання дарунків на прикладі законодавства США. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 393–401.
230. Костенко Б. О., Хотієва Л. М., Вакулік М. І. Національна антикорупційна стратегія та її інституційне забезпечення : навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2013. 68 с.
231. Довжанин В. М. Правове регулювання запобігання та протидії корупції за законодавством США. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 13, т. 1. С. 102–106.
232. Кримінальний кодекс Румунії (Codul Penal) від 17.07.2009 р. *Законодавчий портал*. URL: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855>.
233. Закон Румунії про попередження, виявлення та покарання фактів корупції (Lege pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție) від 08.05.2000 р. № 78. *Законодавчий портал*. URL: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/22361>.
234. Закон про боротьбу з корупцією (Закон аб барацьбе з карупцыяй) від 21.07.2015 р. № 2/2303. *Національний правовий Інтернет-портал Республіки Білорусь*. URL: https://pravo.by/upload/docs/op/H11500305_1437598800.pdf.
235. Кодекс Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення від 21.04.2003 р. № 194-3. *Національний правовий Інтернет-портал Республіки Білорусь*. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk0300194>.
236. Кримінальний кодекс Республіки Польща (Kodeks Karny) від 06.06.1971 р. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>.

237. Лутчин В. Формальний критерій класифікації кримінальних правопорушень на злочини та кримінальні проступки в кримінальному праві України та республіки Польща. 2020. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Lutchyn-V.I._Dopovid-.pdf.
238. Кодекс правопорушень Республіки Польща (Kodeks wykroczeń) від 06.06.1997 р. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>.
239. Лахижа М. І. Корупція та антикорупція в Республіці Польща: теоретичні та практичні аспекти. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 5 (7). URL: <http://studio.ipk.edu.ua/korupsiya-ta-antykorupsiya-v-respublitsi-pol-shcha-teoretychni-ta-praktychni-aspekty/>.
240. Закон про обмеження підприємницької діяльності особами, які виконують державні функції (Ustawa o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne) від 21.08.1997. URL: <https://www.arslege.pl/ustawa-o-ograniczeniu-prowadzenia-dzialalnosci-gospodar-czej-przez-osoby-pelniace-funkcje-publiczne/k762//>.
241. Гекалюк Р. Строки притягнення за порушення, пов'язане з корупцією. 2019. URL: <https://blog.liga.net/user/rhekaljuk/article/33722>.
242. Постанова Вінницького міського суду Вінницької області від 22.01.2019 р. у справі № 127/20503/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79346569>.
243. Постанова Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 28.02.2019 р. у справі № 583/643/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80171321>.
244. Постанова Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 28.03.2019 р. у справі № 346/6420/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80869598>.
245. Постанова Володимир-Волинського міського суду Волинської області від 07.02.2019 р. у справі № 154/222/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79658814>.

246. Щодо кодексів поведінки державних службовців : Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 11.05.2000 р. № R (2000) 10. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf.
247. Лупало О. А. Деякі проблеми застосування обмеження щодо одержання подарунків в антикорупційному законодавстві. 2019. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13833/1/%D0%86%D0%9C%D0%9F%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%84%D0%92%D0%A0%D0%9E%D0%9F%D0%95%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%98%D0%A5%20%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%9D%D0%94%D0%90%D0%A0%D0%A2%D0%86%D0%92_p077-083.pdf.
248. Загиней З. А. Загальновизнане уявлення про гостинність як індикатор корупціогенності у тексті Закону України «Про запобігання корупції». *Судова апеляція*. 2018. № 2. С. 36–46.
249. Шимон О. М. Вдосконалення правового регулювання встановлення обмежень і заборон як засобів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією. *Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжн. наук.-практ. конф.* (м. Запоріжжя, 6 травня 2019 р.); за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 134–136.
250. Методичні рекомендації «Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування»: рекомендації Міністерства юстиції України від 16.10.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0020323-13#Text>.
251. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 р. № 15 : постанова Кабінету Міністрів України від 15.01.2020 р. № 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16-2020-%D0%BF#Text>.
252. Дочекались: затверджено оклади для держслужбовців на 2020 рік. *Бюджетна бухгалтерія*. 2020. № 5. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2020/february/issue-5/article-106776.html>.

253. Дудоров О. О. Про розмежування злочину, передбаченого статтею 368 Кримінального кодексу України, і проступку, передбаченого статтею 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. № 2 (78). С. 84–99.
254. Постанова Дмитровського міського суду Донецької області від 18.10.2018 р. у справі № 226/1538/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77231915>.
255. Постанова Татарбунарського районного суду Одеської області від 17.09.2019 р. у справі № 515/1347/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76485830>.
256. Постанова Татарбунарського районного суду Одеської області від 17.09.2019 р. у справі № 515/1348/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76525678>.
257. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції : Закон України від 17.10.2019 р. № 198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#n148>.
258. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного суду України від 27.02.2009 р. № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text.
259. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці : постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 11.02.2015 р. № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>.
260. Постанова Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 25.07.2019 р. у справі № 310/5119/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83239993>.
261. Постанова Держинського районного суду м. Харкова від 09.10.2017 р. у справі № 638/14022/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69555734>.

262. Постанова Жовтневого районного суду м. Харкова від 12.04.2017 р. у справі № 639/2223/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65944055>.
263. Постанова Фрунзенського районного суду м. Харкова від 23.06.2017 р. у справі № 645/2158/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67030535>.
264. Постанова Монастириського районного суду Тернопільської області від 15.04.2019 р. у справі № 603/122/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81286492>.
265. Постанова Монастириського районного суду Тернопільської області від 06.05.2019 р. у справі № 603/123/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81601534>.
266. Про затвердження Регламенту Національного агентства з питань запобігання корупції: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 12.04.2016 р. № 1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/fn035495>.
267. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 13.02.2020 р. № 1. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/Rozyasnennya-2020-finish-12.02.2020.pdf>.

ДОДАТКИ

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

В яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Цабека К. Є. Корупція як негативне явище: соціально-правові аспекти. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 8 (21). С. 40–45.
2. Цабека К. Є. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення корупційного законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/45.pdf.
3. Цабека К. Є. Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2. С. 112–117. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.19>.
4. Цабека К. Є. Деякі аспекти кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 260–266. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.1731>.
5. Kateryna Tsabeka. Practical aspects of application by the courts of Ukraine of legislation on administrative liability for corruption-related offenses. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 3, vol. 2. P. 220–225.
6. Цабека К. Є. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією: зарубіжний досвід. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 12. С. 127–133. URL: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.12.18>.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Цабека К. Є. Адміністративна відповідальність за вчинення корупційних правопорушень у контексті співвідношення з нормами ФСРА. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 18–19 травня, 2017 р.)*. Суми : СумДУ, 2017. Ч. 2. С. 54–57.

8. Цабека К. Є. Мета та функції адміністративної відповідальності за порушення корупційного законодавства. *Травневі правові читання: матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти* (м. Черкаси, 7 травня 2019 р.). Черкаси: Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. С. 196–198.

9. Цабека К. Є. Щодо розмежування понять «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» та «корупційне правопорушення». *Сучасне правотворення: питання теорії та практики* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 5–6 червня 2020 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. Ч. 2. С 30–33.

10. Цабека К. Є. Адміністративне стягнення як міра відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26–27 червня 2020 р.). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 108–112.

Прокуратура України
ВІЙСЬКОВА ПРОКУРАТУРА ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ
ВІЙСЬКОВА ПРОКУРАТУРА
ХАРКІВСЬКОГО ГАРНІЗОНУ

вул. Ключківська, 228-ж, м. Харків, 61045

тел./факс: (057) 340-07-83

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Цабєки Катерини Євгенівни «Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право у правозастосовній діяльності військової прокуратури Харківського гарнізону

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді, що результати дисертаційного дослідження Цабєки Катерини Євгенівни «Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право використовуються у правозастосовній діяльності військової прокуратури Харківського гарнізону.

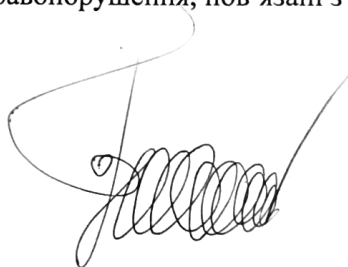
Зокрема при: а) класифікації юридичних складів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією за: ступенем суспільної небезпеки; структурою складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; наявністю шкідливих наслідків; особливостями конструкції складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; б) встановленні кола суб'єктів та визначенні процесу здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, як комплексу проведення відповідних дій; в) удосконаленні законодавства України про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, шляхом внесення запропонованих автором змін та доповнень до Кодексу

України про адміністративні правопорушення та спеціального антикорупційного закону – Закону України «Про запобігання корупції».

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Цабеки Катерини Євгенівни «Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» забезпечило розширення науково-методичного інструментарію під час виокремлення напрямків удосконалення відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Результати дисертаційного дослідження Цабеки Катерини Євгенівни «Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією» мають необхідний теоретичний рівень та практичну спрямованість, сприятимуть удосконаленню механізму накладення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

**ТВО військового прокурора
Харківського гарнізону
капітан юстиції**

В. Зубко

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Сумського державного університету

_____ А.М. Черноус
«02» _____ 2020 р.

АКТ

про впровадження у наукову діяльність результатів дисертаційного дослідження Цабеки Катерини Євгенівни «Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Комісія у складі:

Голова – д.ю.н., доц., доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.

Члени комісії – к.ю.н., ст. викладач кафедри КПДС Бондаренко О.С.;

– к.ю.н., ст. викладач кафедри КПДС Уткіна М.С.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Цабеки Катерини Євгенівни «Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» та їх впровадження у наукову діяльність.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного Цабескою К.Є. дисертаційного дослідження на тему: «Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» отримані на основі теоретичного осмислення адміністративно-правових засад відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, зокрема, з'ясування сучасного стану правового регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та

формулювання пропозицій щодо його удосконалення, мають ґрунтовний та аргументований характер і використовувалися при проведенні наукових досліджень у рамках науково-дослідницької роботи «Система критеріїв зовнішнього моніторингу діяльності єдиного правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансової та економічної безпеки держави» (номер державної реєстрації 0118U003575), яка розробляється в Навчально-науковому інституті права Сумського державного університету.

Акт складений у 2-х примірниках.

Голова комісії

О. М. Різнік

Члени комісії

О. С. Бондаренко

М. С. Уткіна